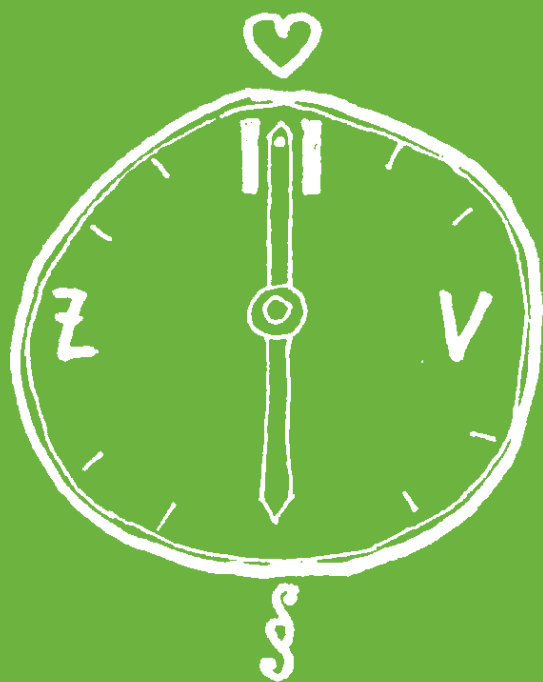

Radka Pešlová

PŘÁVNÍ PRŮVODCE PEČUJÍCÍCH 2012

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Vychází s podporou ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

Radka Peřlová

PŘÁVNÍ PRŮVODCE
PEČUJÍCÍCH 2012

© Radka Pešlová, 2012

© Moravskoslezský kruh, o. s., 2012

Obsah

Úvod	7
Rodina, manželství, společná domácnost	9
Vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti	11
Vyživovací povinnost dítěte vůči rodiči	14
Příspěvek na péči	15
Účel, financování a komu je určen	15
Posuzování závislosti	16
Stupně závislosti, výše dávky a výplata	19
Využití příspěvku	20
Změna názvosloví – asistent sociální péče	22
Smluvní povinnost	22
Řízení o příspěvku	34
Povinnosti žadatele o příspěvek, oprávněné osoby a jiného příjemce příspěvku	38
Postavení blízkých pečujících	39
Příspěvek na péči v rámci Evropské unie k 1. 5. 2010	40
Zvýšení příspěvku na péči při nízkém příjmu	40
Příspěvek na mobilitu	43
Příspěvek na zvláštní pomůcku	46
Cena pomůcky a vliv na příspěvek	47
Příspěvek na pořízení motorového vozidla	47
Příspěvek na plošiny, schodolezy a zvedací systémy – výpůjčka zvláštní pomůcky	48
Obecně k pomůckám	49
Příloha zákona	50
Příloha č. 1 vyhlášky	52
Příspěvek na mobilitu a na zvláštní pomůcky v rámci EU	55

Průkaz osoby se zdravotním postižením (tzv. TP, ZTP nebo ZTP/P)	57
Nároky držitelů průkazu	58
Parkovací průkaz	59
Státní sociální podpora	61
Porodné	63
Přídavek na dítě	64
Rodičovský příspěvek	65
Příspěvek na bydlení	68
Sociální příplatek byl k 31. 12. 2011 zrušen	71
Dávky péčovské péče	72
Pohřebné	72
Zvláštní ustanovení o důsledcích neplnění povinné školní docházky dítěte	72
Karta sociálních systémů	74
Právní způsobilost	76
Vyjasnění pojmů	76
Zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům	77
Právní úkon	78
Absolutní neplatnost právního úkonu	80
Relativní neplatnost právního úkonu	82
Řízení o zbavení právní způsobilosti	84
Ustanovení opatrovníka	88
Desatero práv a povinností opatrovníka	91
Deliktní způsobilost	93
Odpovědnost za škodu u osob zbavených či omezených v právní způsobilosti	94
Jak svá práva vymáhat úřední cestou	95
Základní zásady činnosti správních orgánů	95
Vaše zbraně pro jednání s úřadem	99
Opravné prostředky (odvolání, námitky, přezkum)	104
Vaše obrana mimo správní řízení	105
Jak svá práva vymáhat soudně	108
Bezplatné právní poradenství	108
Advokát za sníženou úhradu	110
Bezplatné právní poradny exekutorské komory	110

Úvod

Každým rokem si k narozeninám, ke svátku, k Vánocům nebo na Nový rok přejeme hodně zdraví a hlavně to zdraví. Čím jsme starší, tím více dodáváme hodnotu právě této nutné ingredienci ideální představy o důstojném a obstojném životě.

Bohužel se mnohým z nás nebo našim blízkým toto přání nevyplní a ať už závažnější nemocí, úrazem nebo stářím ubude sil a schopností se o sebe postarat a zajistit si finanční prostředky vlastní prací.

Co pak? Jak všechno zvládnout? Jaká jsou moje práva a povinnosti? Kde mohu hledat fyzickou nebo finanční pomoc? Kdo se o mne postará?

Mnoho existenciálních otázek napadne každého, kdo sice fyzicky nemůže, ale je ještě schopen o své situaci rozumně uvažovat. Tyto osoby to také mívají trochu jednodušší, protože se vlastně jsou schopny o sebe postarat tak, že si své potřeby zorganizují a zajistí si cizí dopomoc. Tady často vyvstává základní otázka, kde (případně kdo) a za co?

Osoby s fyzickým handicapem tedy řeší otázky:

- jak nejlépe žít se svým handicapem,
- kdo mi pomůže v tom, co sám nezvládám,
- jaké pomůcky potřebuji pro svoji sebeobsluhu, svůj volný čas, svoji práci...
- kde mohu získat prostředky na své zvýšené životní potřeby.

Jinak tomu je u osob s duševním handicapem. Ty nejsou schopny racionálně hodnotit svoji situaci a je nutné péči zajistit „zvenčí“. Je nutné, aby se našla osoba, která bude ochotna pokládat otázky a následně na ně hledat odpověď za takto znevýhodněného.

Psychicky (duševně) postižené osoby objektivně nezhodnotí, zda strádají, nebo ne. Nejsou mnohdy schopny formulovat své požadavky a péče tak často neodpovídá jejich potřebám. V této kategorii se i velmi často vyskytuje tzv. podhodnocení péče. Naopak zde není až tak podstatná otázka za co? To je problém až následný. Nejdůležitější je úroveň samotného uplatnění všech práv – tedy kdo? Kdo pomůže?

Jsme občany České republiky a ještě stále máme potřebu spoléhat se na stát. Kdo ale už okusil nutnost péče, tak jistě ví, že stát je až ten poslední, kdo se postará. Ale alespoň

je částečně schopen finančně garantovat určitý minimální (snad možná základní) standard. Nebudu se pouštět do polemiky, zda je to v pořádku či ne a zda je rámeček slova „základní standard“ výstižný a dostatečný, či nikoliv.

Je však zřejmé, že stát je od našich dennodenních starostí příliš vzdálen. Přesto by měl vytvářet prostředí pro plnohodnotný život nás všech.

Stát má vytvářet podmínky pro čtyři základní funkce:

1. **Ochranná funkce** — sociální politika státu má zmírnit či odstranit různá sociální rizika vzniklá na základě určité sociální události (nezaměstnanost, ztráta živitele, stáří, nemoc, existence rodiny s dětmi aj.).
2. **Rozdělovací a přerozdělovací (redistribuční) funkce** — stát rozhoduje, kde získat prostředky a jak, komu, v jaké výši, za co a podle čeho tyto prostředky následně rozdělí. Jde o určitou státem regulovanou solidaritu.
3. **Stimulační funkce** — tato funkce podněcuje (stimuluje) k zajištění vlastních potřeb a k podílení se na systému. Snaží se vyvolat žádoucí sociální jednání jednotlivců a sociálních skupin (např. najít si práci).
4. **Preventivní funkce** — má zajistit předcházení škodám na životě a zdraví a předcházení nepříznivým sociálním situacím.

Stát vytváří nejen nějaké teoretické podmínky, ale i poměrně rozsáhlý právní rámeček, ve kterém se můžeme pohybovat. Proto i když budeme plně soběstační jak ve vlastním životě nebo třeba v poskytování péče, tak stát stejně bude vytvářet určité mantinely pro naše chování.

Cílem této publikace je poukázat na „mantinely a možnosti“ dané naším právním řádem a současně pomoci hledat cestu k určité soběstačnosti (pokud je možná).

Rodina, manželství, společná domácnost

Každý z nás má nějakou – funkční či nefunkční – rodinu, ze které pochází. Velký sociologický slovník vymezuje rodinu jako „původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci“ s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů. Jde o skupinu osob, kde jsou osoby navzájem spjaty pokrevními svazky, manželstvím (nebo srovnatelným právním vztahem, například adoptí), jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.

Manželství:

Jde o trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.¹

Muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, **pomáhat si**, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.²

Současné sociální zabezpečení nezvýhodňuje nesezdané rodiče. Řeší jen případnou osamělost rodiče (a to jen výjimečně). Naopak „bonifikuje“ manželství možností získání pozůstalostního důchodu při smrti manžela, manžel/ka i rodiče manžela/ky jsou považováni za osoby blízké, možnost daňové slevy na manžela/ku mající nízké příjmy, nutnost sdělování informací v nemocnicích, vzájemná vyživovací povinnost (včetně porozvodové) a společné jmění manželů (zde by však šlo pochybovat o tom, zda jde o „bonifikaci“ či trest).

Rodičovství:

Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a **povinností při péči o nezletilé dítě**, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj při zastupování nezletilého dítěte; při správě jeho jmění.

Při výkonu těchto práv a povinností jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají

1 § 1 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

2 § 18 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

právo užit přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajícím se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.

Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat. Je dále povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny.³

Společná domácnost:

Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.⁴

Osoby blízké

Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner (dle zákona o registrovaném partnerství); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.⁵

Povinnost pomáhat si nebo pečovat (nebo též vyživovat) je tedy stanovena primárně mezi manželi a je stanovena zásadním způsobem rodiči a dítěti. Jde o základní povinnost, která vzniká jak morálně, tak i ze zákona.

Není to tedy stát, kdo má primárně pomáhat a pečovat, ale v prvotní fázi rodina. Péče rodiny má svoji historickou tradici, kdy rodina zajišťovala přežití jednotlivců (z historie známe vícegenerační rodiny s vysokou mírou solidarity, kdy prarodiče pomáhali v domácnosti a částečně pečovali o vnoučata, naopak rodiče pracovali a živili celou rodinu a generace se postupně doplňovaly).

Pokud z nějakého důvodu neplní rodina svoji základní funkci, a to tedy společně vyživovat svoje členy, tak zde nastává možnost vynucení soudní cestou. Lze podat žalobu o určení výživného:

1. rodiči vůči nezletilému a později zletilému dítěti,
2. dítěti vůči rodiči,
3. ostatním příbuzným, pokud potomci nemohou dostát své vyživovací povinnosti,
4. mezi manželi sobě navzájem,
5. manželi na úhradu nákladů společné domácnosti,
6. rozvedenému manželi,
7. otci vůči neprovdané matce.

³ § 31 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

⁴ § 115 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

⁵ § 116 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

Vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti

V oblasti výživného dochází mnohdy k podhodnocení jeho významu a neznalosti možnosti se jej domáhat. Asi každý z nás ví, že rodiče mají vyživovat své děti. A to nejen finančně, ale i poskytováním fyzické péče. A je jedno, zda jde o péči o zdravé dítě či o postižené. Tato péče má být poskytována do doby, kdy je schopno se dítě živit samo.⁶ Mylně se za toto období považuje zletilost nebo konec studií (do 26 let). Ani jedna hranice není rozhodující pro určení, zda už je schopno se dítě (tedy biologické, matiční či náhradní rodinnou péčí získaný potomek) živit samo či nikoliv. Dalo by se obecně říci, že je dítě schopno se živit samo až ve chvíli, kdy je schopno soustavného výdělků, úměrného jeho vzdělání a smyslovým schopnostem.

Co nelze automaticky považovat za hranici ukončení vyživovací povinnosti rodiče vůči dítěti:

- dítě je 18 let a dále studuje,
- dítě studuje a překročilo 26 let,
- dítě má při studiu soustavnou brigádu, která je však neodpovídající jeho získanému vzdělání a schopnostem (například student práv pracuje 20 hodin týdně v prodejně jako skladník),
- dítě získalo invalidní důchod,
- dítě je po ukončení studií v evidenci na Úřadu práce,
- dítě zdědilo podstatný majetek.

Na druhou stranu by se nabízela otázka, co tedy lze za tuto hranici považovat? Odpovím poněkud vyhybavě. Pokud je rodina funkční a úplná, pak vyživovací povinnost plní rodiče vůči dítěti opravdu do doby, dokud si dítě nenajde práci a ekonomicky se neosamostatní.

Pokud je však rodina nefunkční či neúplná a z nějakého důvodu došlo k situaci, že vůči kterémukoliv rodiči (v horším případě vůči oběma rodičům) bylo soudně rozhodnuto o vyživovací povinnosti, pak tuto povinnost opět může odejmout pouze soud na návrh buď dítěte (což se téměř neprojevuje), nebo rodiče (nejčastěji). To potom soud zkoumá závislost dítěte na rodiči a je docela možné, že u dítěte nad 18 let, které již ukončilo studium, ale je postižené, soud vyživovací povinnost rodiče nezruší, protože ač invalidní důchod nahrazuje příjem, který by mohl být získán ze zaměstnání, tak současně není prokázáním schopnosti dítěte, že je schopno se živit samo.

Fakticky se u nás ale využívá jakási fikce: „Kde není žalobce, není soudce.“ Tedy i při soudem stanovené vyživovací povinnosti dojde mezi dítětem a rodičem k dohodě, že již nadále rodič nebude poskytovat výživné (například po ukončení studií), rodič i bez přivolení soudu ukončí platbu výživného a dítě jej nevyvádí.

Jde ale o chybný (byť velmi častý a soudy nezatažující) postup. Tento postup je ale opravdu velmi sporný u postižených dětí, kdy jeden z rodičů (a promiňte mi obecný pohled, protože zpravidla to bývá muž), se rozhodne, že přestane plnit svoji povinnost

⁶ § 85 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

a matka, která i nadále bude pravděpodobně celý zbylý život pečovat, tak přistoupí na toto rozhodnutí otce. Ono by v osmnácti letech už výživné mělo vymáhat samo dítě, ale u mnohých mentálně postižených dětí dochází ke zbabování způsobilosti k právním úkonům (viz níže), že stejně nakonec rozhoduje ten pečující rodič, který s dítětem zůstal – nejčastěji matka. Zde by bylo velmi vhodné, aby matka (nebo samo dítě) výživné vymáhalo až do doby, kdy si otec požádá soud o ukončení jeho vyživovací povinnosti.

Vyživovací povinnost neznamená jen poskytnutí finanční částky, ale také péče. U rozvrácených rodin tak zpravidla jeden rodič poskytuje nejen finanční podporu, ale také péči, kdežto druhý rodič poskytuje jen finanční částku, a to často nepravidelně a neochotně. Často druhý rodič není příliš pracovitý a snaží se i této malé povinnosti zbavit neoficiálním nebo úplně chybějícím zdrojem příjmu. V takovémto případě doporučuji v rámci soudního sporu nepolevit a prokázat, že rodič je bez výdělků jen proto, že nechce, nikoliv že objektivně nemůže (například pro dlouhodobou nemoc). V takovém případě soud stanovuje výživné z předpokládaných srovnatelných výdělků, odpovídajících věku, praxi a vzdělání. Současně když už dojde ke stanovení opravdu minimálního výživného, žádejte adekvátně poskytnutí péče. Např.: 3x týdně fyzická pomoc v domácnosti při péči o dítě (postižené). Víím, je to téměř nereálné – soudy takováto nařízení jako alternativu finanční hodnoty mnoho neprojektují (není to totiž oboustranně žádoucí) a vy sami si asi tuto osobu do domácnosti pustit nechcete, ale zvažte to – péče je náročná a vy byste místo přenesení svého dítěte do vany mohli chvíli sedět a odpočívat, protože svá záda bude namáhat někdo jiný. Každá chvíle odpočinku vám při dlouhodobé péči pomůže. Faktem ale je, že vymahatelnost takového rozsudku je horší, a proto zvolte i variantu, pokud nebude splněno, tak... (například 100 Kč za každý úkon, který nebude řádně splněn). Finanční částky se totiž lépe exekují než samotný fyzický úkon.

Jen pro doplnění informací o tomto druhu výživného – lze jej žádat soudně i po rodiči, se kterým dítě žije v domácnosti, ale rodič dobrovolně neplní tuto vyživovací povinnost. Výše výživného má být stanovena úrovni rodiče, nikoliv dítěte. Je tedy podstatné, jak si žije rodič, který má výživné platit (dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů). Pokud by bylo výživné neúměrně vysoké standardu, ve kterém dítě zůstane žít s druhým rodičem (například od rodiny odejde muž s příjmem 100 tisíc, když matka má jen 10 tisíc Kč), tak lze část výživného poskytovat i na budoucí účely (například dítěti na studium, spoření do věku 18 let, životní pojištění apod.).

A jak by měla taková výše výživného vypadat?

Od května 2010 mají soudy v ČR k dispozici tabulku pro stanovení výše výživného. Doporučující tabulka vypracovaná expertní skupinou Ministerstva spravedlnosti ČR má orientační charakter, konečné rozhodnutí o výši výživného je vždy v pravomoci příslušného soudu.⁷

⁷ zdroj: <http://portal.justice.cz>

Kategorie	Věk dítěte	Procentuální rozmezí (z čistého příjmu rodiče, kterému se povinnost stanovuje)
1.	0–5 let	11–15 %
2.	6–9 let	13–17 %
3.	10–14 let	15–19 %
4.	15–17 let	16–22 %
5.	18 a více let	19–25 %

Tabulka 1: Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti

Je to málo, nebo moc? Posuďte sami. Kdyby tento rodič zemřel, tak dítě získá sirotčí důchod, který činí devět procent průměrné mzdy v národním hospodářství (což pro rok 2012 činí **2 270 Kč**) a **40 % procentní výměry** starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti. Laicky řečeno: Průměrný důchod se nyní pohybuje okolo částky 10 tisíc Kč. Z těchto 10 tisíc odečteme základní výměru 2 270 Kč = 7 730 Kč. 40 % ze 7 730 Kč je 3 092 Kč.

Sirotek by tedy měl v průměrném případě nárok na 2 270 Kč + 3 092 Kč = 5 362 Kč. A to od státu! Nikoliv tedy od rodiče. V 1. věkové kategorii by podle tabulky musel mít rodič čistý příjem mezi 35 746 Kč až 48 745 Kč (přičemž průměrná mzda dle MPSV⁸ činí 23 984 Kč), aby soudce podle výše uvedené tabulky stanovil takovéto výživné.

Pozor – při nehrazení vyživovací povinnosti se již nedá žádat dorovnání po státu, jak tomu bylo do konce roku 2011. Současně ten, kdo **neplní povinnost vyživovat déle než čtyři měsíce, se tak dopouští trestného činu.**⁹ Dříve někteří „vychytralci“ obcházelí toto ustanovení, které bylo šestiměsíční, tím že hradili jedenkrát za půl roku 50 Kč. V současnosti se již tento způsob neomlouvá a nepovažuje se za snahu plnit svoji povinnost. Jen je potřeba toto při podávání trestního oznámení prosadit i u policie či státního zástupce (podle toho, kam svůj podnět k trestnímu stíhání podáváte). Jednoduše tvrdte, že podnět podat chcete a trvejte na sepsání, a ať vám případně napíšu, že nedošlo k trestnému jednání. Bohužel ale musím upozornit, že ten, kdo je odsouzen (při prvním prohřešku půjde zpravidla o podmíněčné odsouzení a případně stanovení alternativního trestu), často ve věznicí nepracuje a jeho dluh narůstá. Je tedy vhodnější volit cestu exekučního řízení, které je ale účinné jen v situaci, že víte, že je co zabavit (exektovat – například důchod, příjem ze zaměstnání, nemovitost, automobil apod.), protože jinak hradíte základní náklady exekutora vy.

V těchto případech lze ještě velmi výjimečně žádat výživné po předcích rodiče.¹⁰ Jde ale o technicky složitější a nejistou situaci.

Výživné lze žádat až tři roky zpětně.

⁸ zdroj: <http://www.mpsv.cz/cs/11339>

⁹ § 196 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

¹⁰ § 88 a násl. zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

Vyživovací povinnost dítěte vůči rodiči

O výše uvedené vyživovací povinnosti rodiče vůči svému dítěti snad ví většina z nás. Málokdo si ale připouští, že má vyživovací povinnost i vůči svým rodičům. Ano, říkáme si – nedáme rodiče do „domova důchodců“, budeme se o ně starat, ale kdo nakonec svá předsevzetí splní? Ten, kdo k tomu má dostatečný morální kredit a současně je schopen péči o svého rodiče fyzicky a finančně zvládnout. Zákon také (pro ty, co tuto povinnost neplní dobrovolně) stanovuje, že děti, které jsou schopny samy se živit, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují. A každé dítě plní tuto vyživovací povinnost takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho schopností, možností a majetkových poměrů k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních dětí.¹¹

Za slušnou výživu se již nepovažuje obdobná úroveň jako u vyživovací povinnosti k dětem. Považuje se za ni částka pokrývající současně zvýšené náklady na léčení, ubytování, stravování a základní životní potřeby. Ve stanovování takového výživného se velmi kalkuluje se životním minimem, a to i v situaci, kdy je opravdu tato částka v poměru k nákladům výrazně nižší.

Při stanovování této vyživovací povinnosti se velmi přihlíží k poskytované péči. Často dochází k situaci, kdy rodič má třeba dva potomky, z nichž jeden o takového rodiče pečuje (a nemusí jít přímo o rodiče, který je závislý na péči – dostačuje, že s rodičem žije, platí jejich společné bydlení, vaří mu, uklízí...) a druhý potomek nejví o rodiče zájem (ani fyzický, ani finanční). V takovém případě, pokud je na hranici finanční únosnosti způsob takového života, lze soudně žádat stanovení vyživovací povinnosti dítěte vůči rodiči, pokud není plněna dobrovolně. Naši senioři však většinou nedělají žádné právní kroky vůči svým dětem (a to i když žijí samostatně – spíše než slovo „žijí“ by se tu ale hodilo označení „živoří“ a svoji situaci nezvládají).

Pokud tedy pečujete o seniora, který se pohybuje na hranici bída a má nějaké potomky, poraďte mu, že je možné požádat o stanovení vyživovací povinnosti. Jak jsem již předeslala, je však otázkou, zda budete chtít nárok uplatnit.

Bohužel **tento úkon** (podání žaloby o určení vyživovací povinnosti) **může provést jen senior** (resp. rodič) **nebo jeho určený opatrovník.**

Výživné však nelze přiznat, pokud by bylo v rozporu s dobrými mravy.¹² O tuto situaci půjde např. v případě, že dítě se o svého rodiče nestará z důvodu, že jej rodič v dětství týral a od té doby se dítě s rodičem nestýká. Případně že rodič je notorický gambler a alkoholik a finanční podpora dítěte by nebyla účinná. Zde ale lze zvolit alternativu, například v jednorázových nákupech v určité výši, nebo že se dítě stane opatrovníkem takového rodiče apod. Vše je ale opět na rozhodnutí soudu, pokud k takové dohodě (a jednání) nedojde dobrovolně (jako ostatně u všeho).

Právo na toto výživné dítěte k rodiči se sice nepromlčuje, ale lze jej přiznat jen ode dne podání žaloby.

¹¹ § 87 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

¹² § 96 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

Příspěvek na péči

Účel, financování a komu je určen

Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby¹. Je určen k posílení možností (oprávnění) osob závislých na pomoci jiné osoby a pečujícího prostředí tak, aby každý individuálně mohl zvolit pro něj nejúčelnější způsob zajištění svých potřeb (tedy – mohl si sám o sobě rozhodovat a současně se mohl cítit klientem – nikoliv pouhou věcí, se kterou se manipuluje).

Příspěvek na péči s účinností od 1. 1. 2007 vznikl sloučením dvou sociálních dávek: příspěvek k důchodu pro bezmocnost a příspěvek při péči o osobu blízkou (tzv. POB). Touto transformací došlo ke zvýšení částek na péči.

FINANCOVÁNÍ

Stát se touto sociální dávkou podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle zákona o sociálních službách při zvládnutí základních životních potřeb osob. Současně také nese náklady na vyplácení této dávky (náklady na příspěvek se hradí ze státního rozpočtu).

Plánované náklady na tuto dávku se každý rok zvyšují. Výdaje na příspěvek na péči vzrostly i v roce 2010, kdy dosáhly výše 19,6 miliardy Kč, tj. o 0,9 miliardy Kč více než v roce 2009. Tento nárůst byl způsoben jednak vyšším průměrným počtem vyplacených dávek (cca 310 tisíc) a jednak změnou ve struktuře příjemců dávky (hlavně růst počtu příjemců ve IV. stupni závislosti s vyšší částkou příspěvku).² Přesto bylo na rok 2011 plánováno vydat na tuto dávku ze státního rozpočtu pouze 17,8 miliardy Kč (skutečnou spotřebovanou výši zatím neznáme). Na rok 2012 je plánováno bezmála 20 miliard Kč.

Kvantitativní údaje³:

Celkové měsíční výdaje na výplatu příspěvku na péči vykazují stabilní objem v intervalu 0,5 % HDP.

Celkový počet uznaných nároků na dávku se pohybuje mezi 240 až 250 tisíci osob za měsíc.

1 § 7 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

2 zdroj: <http://www.mpsv.cz/cs/10800>

3 http://www.mpsv.cz/files/clanky/7162/Socialni_sluzby_a_prispevek_na_peci.pdf

Z hlediska základní věkové struktury podílí se: Děti do 18 let – 7 %; Dospělí 19 až 65 let – 24 %; Mladší senioři 65 až 75 let – 12 %; Starší senioři 75 let a více – 57 %.

KOMU

Osobě, která je na území České republiky hlášena k trvalému pobytu nebo splňuje podmínky uvedené v § 4 odst. 1) zákona o sociálních službách (osoba s azylem, občan jiného státu EU apod.), pokud je tato osoba závislá na pomoci jiné fyzické osoby.

Příspěvek na péči nemůže být přiznán dítěti, které je mladší než jeden rok.

Je tomu tak podle důvodové zprávy proto, že v mnoha případech u takto malých dětí nelze lékařskými prostředky spolehlivě objektivizovat rozsah a tíži poruchy (je známa pouze diagnóza) nebo je ošetřujícím lékařem vysloveno podezření na poruchu nebo zpomalení či opoždění vývoje, a to bez znalosti důsledků poruchy funkčních schopností. Taktéž nelze přesně rozlišit fyziologickou (běžnou) péči o dítě do tří let věku bez zdravotního postižení a případné „vícepéče a její kvantifikace“ o stejně staré dítě se zdravotním postižením (z důvodu velmi rozličného vývoje dítěte bez zdravotního postižení).

Posuzování závislosti

Do 31. 12. 2011 se příspěvek poskytoval osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby za účelem zajištění potřebné pomoci. Vyhodnocovala se schopnost zvládnout 18 úkonů péče o vlastní osobu a 18 úkonů soběstačnosti. Šlo o úkony, z nichž každý obsahoval několik činností vymezených v příloze č. 1 vyhlášky č. 505/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Výsledkem bylo, že v rámci těchto jednotlivých 36 úkonů se hodnotilo celkem 129 činností – 71 činností v rámci úkonů péče o vlastní osobu a 58 činností v rámci úkonů soběstačnosti.

Od 1. 1. 2012 se nově posuzuje pouze 10 ucelených a věcně souvisejících oblastí každodenního života – základních životních potřeb. Jedná se o pohyblivost (mobilitu), orientaci, komunikaci, stravování, oblékání a obouvání, tělesnou hygienu, výkon fyziologické potřeby, péči o své zdraví, osobní aktivity a péči o domácnost. Do základních životních potřeb by se tak de facto v obecné rovině měly promítat všechny dosavadní každodenní úkony (dle kritiků tohoto reformního kroku však tomu ve skutečnosti není – objektivní dopad změn se projeví bohužel až po čase, a to především pravděpodobně ve snížení počtu poživatelů příspěvku na péči).

Jednotlivé oblasti každodenního života rozšiřuje opět příloha č. 1 vyhl. č. 505/2006 Sb., a to následovně:

a) Mobilita:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je

schopna zvládat vstávání a usedání, stoj, zaujímat polohy, pohybovat se chůzí krok za krokem, popřípadě i s přerušováním

zastávkami, v dosahu alespoň 200 m, a to i po nerovném povrchu, chůzi po schodech v rozsahu jednoho patra směrem nahoru i dolů, používat dopravní prostředky včetně bariérových.

b) Orientace:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna poznávat a rozeznávat zrakem a sluchem, mít přiměřené duševní kompetence, orientovat se časem, místem a osobou, orientovat se v obvyklém prostředí a situacích a přiměřeně v nich reagovat.

c) Komunikace:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna dorozumět se a porozumět, a to mluvenou srozumitelnou řečí a psanou zprávou, porozumět všeobecně používaným základním obrazovým symbolům nebo zvukovým signálům, používat běžné komunikační prostředky.

d) Stravování:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna vybrat si ke konzumaci hotový nápoj a potraviny, nápoj nalít, stravu naporcovat, naservírovat, najíst se a napít, dodržovat stanovený dietní režim.

e) Oblékání a obouvání:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna vybrat si oblečení a obutí přiměřené okolnostem, oblékat se a obouvat se, svlékat se a zouvat se, manipulovat s oblečením v souvislosti s denním režimem.

f) Tělesná hygiena:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je

schopna použít hygienické zařízení, mýt si a osušovat si jednotlivé části těla, provádět celkovou hygienu, česat se, provádět ústní hygienu, holit se.

g) Výkon fyziologické potřeby:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna včas používat WC, vyprázdnit se, provést očistu, používat hygienické pomůcky.

h) Péče o zdraví:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna dodržovat stanovený léčebný režim, provádět stanovená léčebná a ošetrovatelská opatření a používat k tomu potřebné léky, pomůcky.

Schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se hodnotí ve vztahu ke konkrétnímu zdravotnímu postižení a režimu stanovenému ošetřujícím lékařem.

i) Osobní aktivity:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna vstupovat do vztahů s jinými osobami, stanovit si a dodržet denní program, vykonávat aktivity obvyklé věku a prostředí jako například vzdělávání, zaměstnání, volnočasové aktivity, vyřizovat své záležitosti.

j) Péče o domácnost:

Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna nakládat s penězi v rámci osobních příjmů a domácnosti, manipulovat s předměty denní potřeby, obstarat si běžný nákup, ovládat běžné domácí spotřebiče, uvařit si teplé jídlo a nápoj, vykonávat běžné domácí práce, obsluhovat topení a udržovat pořádek.

Ve věkové skupině 1–18 let se z hodnocení tato životní potřeba vylučuje jako skutečnost, která není adekvátní předškolnímu věku a věku povinné školní docházky a kdy i ve věkové skupině 15–18 let existují velké rozdíly v dovednostech v důsledku rodinné výchovy.⁴

Při hodnocení schopnosti zvládat základní životní potřeby se hodnotí funkční dopad dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu na schopnost zvládat základní životní potřeby; přitom se nepřihlíží k pomoci, dohledu nebo péči, která nevyplývá z funkčního dopadu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu (například když vyplývá z rozdílných přístupů některých mužů a žen k aktivitám při péči o domácnost).

Pro uznání závislosti v příslušné základní životní potřebě **musí existovat příčinná souvislost mezi poruchou funkčních schopností z důvodu nepříznivého zdravotního stavu a pozbytím schopnosti zvládat základní životní potřebu** v přijatelném standardu. Funkční schopnosti se hodnotí s využíváním zachovaných potenciálů a kompetencí fyzické osoby a využíváním běžně dostupných pomůcek, prostředků, předmětů denní potřeby nebo vybavení v domácnosti, veřejných prostor nebo s využitím zdravotnického prostředku. Jde například o schopnost využívat jiných stereotypů činností, schopnost využívat dostupné prostředky v domácnosti (například sedák na vaně, upravený otvůrka, lžice na obouvání), jednoduché úpravy předmětů denní potřeby nebo v bytě (například odstranění prahů, instalace madel na WC nebo v koupelně), zdravotnické prostředky (například protéza, ortéza, sluchadlo, brýle, hůl), při chůzi po schodech opora o zábradlí apod. Zvládání základních životních potřeb v přijatelném standardu vychází z toho, co je v daném sociokulturním prostředí v dané oblasti očekáváno. Princip zvládání základních životních potřeb v přijatelném standardu postihuje ty skutečnosti, kdy by fyzická osoba byla sice schopna svými fyzickými schopnostmi potřebu vykonat, ale pro disabilitu v duševní nebo smyslové oblasti ji zvládne „nestandardně, nekvalitně, neuspokojivě“.

Při hodnocení schopnosti osoby zvládat základní životní potřeby se posuzuje, zda z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je rozsah duševních, mentálních, tělesných a smyslových funkčních schopností dostatečný k pravidelnému zvládání základní životní potřeby a zda je fyzická osoba schopna **rozpoznat, provést a zkontrolovat správnost zvládnutí základní životní potřeby**. Přitom je nutné přihlížet k tomu, zda dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav trvale ovlivňuje funkční schopnosti a současně s přihlédnutím k výsledku rehabilitace a k adaptaci na zdravotní postižení.

U osob, u nichž průběžně dochází ke zhoršování a zlepšování zdravotního stavu, trvá sledované období rozhodně pro posouzení závislosti **zpravidla jeden rok;** funkční schopnost zvládat základní životní potřebu se v takovém případě stanoví tak, aby odpovídala převažujícímu rozsahu schopnosti ve sledovaném období. Toto ustanovení se může vztahovat například na nemoci, kdy dochází k atakům „jen“ několikrát do roka.

⁴ zdroj: http://www.mpsv.cz/files/clanky/10924/info_zmeny_2011b.pdf

Schopnost osoby zvládat základní životní potřeby, pro účely stanovení stupně závislosti, se hodnotí v přirozeném sociálním prostředí a s ohledem na věk fyzické osoby, tělesné struktury, tělesné funkce duševní, mentální, smyslové, oběhové, dechové, hematologické, imunologické, endokrinologické, metabolické, zažívací, vylučovací, neuromuskuloskeletální, včetně hrubé a jemné motoriky, a funkce hlasu, řeči a kůže, **a to ve vztahu k rozsahu a tíži poruchy funkčních schopností.**

Z tohoto titulu tedy nemůže dojít k hodnocení závislosti například při dočasném pobytu ve zdravotnickém zařízení, ale naopak může dojít třeba u dětí při týdenním pobytu ve stacionáři, protože toto prostředí je onomu dítěti také přirozené. Nicméně – domov by měl být tím nejpodstatnějším prvkem vymezující pojem „přirozené prostředí“. Schopnost zvládnout péči o vlastní osobu a být soběstačný je u každého člověka různá, proto zákon rozeznává **čtyři stupně závislosti na pomoci jiné osoby**, a to od mírné závislosti až po závislost úplnou (přehledně uvedeno v tabulce, viz níže).

Stupně závislosti, výše dávky a výplata

Stupeň závislosti	Výše dávky		Počet nezvládaných základních životních potřeb	
	do 18 let	nad 18 let	do 18 let	nad 18 let
I – lehká závislost	3 000 Kč	800 Kč	3 potřeby	3–4 potřeby
II – středně těžká závislost	6 000 Kč	4 000 Kč	4–5 potřeb	5–6 potřeb
III – těžká závislost	9 000 Kč	8 000 Kč	6–7 potřeb	7–8 potřeb
IV – úplná závislost	12 000 Kč	12 000 Kč	8–9 potřeb	9–10 potřeb

Hodnota příspěvku je primárně odvozena od obvyklých nákladů spojených s péčí. **Jedná se o PŘÍSPĚVEK na péči** a nikoliv o plnou náhradu nákladů péče.

Při péči o své blízké nezapomínejme na vyživovací povinnost rodičů vůči dětem i dětí vůči rodičům, proto opravdu jde o příspěvek nikoliv plnou úhradu.

OBECNÉ INFORMACE

Příspěvek na péči **je měsíční, opakující se** sociální dávka vyplácená opečovávanému v aktuálním měsíci. Lze jej vyplatit nejdříve **ode dne podání žádosti** – nelze tedy vyplatit zpětně! Lze jej vyplácet prostřednictvím karty sociálních systémů, nebo přes platební účet, nebo v hotovosti – příjemce příspěvku na péči sám určuje způsob výplaty této dávky. Náklady spojené s výplatou prostřednictvím poštovní poukázky si bude ale muset příjemce příspěvku na péči uhradit ze svých finančních zdrojů.

VÝPLATA PŘÍSPĚVKU ZVLÁŠTNÍMU PŘÍJEMCI

Krajská pobočka Úřadu práce a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „krajská pobočka Úřadu práce“) ustanoví zvláštního příjemce příspěvku, jestliže oprávněná osoba, popřípadě jiný příjemce příspěvku

- a) nemůže příspěvek přijímat, nebo
- b) nevyužívá příspěvek (samotný postižený) nebo nemůže příspěvek využívat k zajištění potřebné pomoci.

S ustanovením zvláštního příjemce musí oprávněná osoba, popřípadě jiný příjemce příspěvku souhlasit; souhlas této osoby se ale nevyžaduje, pokud vzhledem ke svému zdravotnímu stavu podle vyjádření poskytovatele zdravotních služeb nemůže tento souhlas podat, a v případě, kdy nevyužívá příspěvek nebo nemůže příspěvek využívat k zajištění potřebné pomoci. Zvláštním příjemcem nemůže být ustanoven ten, jehož zájmy jsou ve střetu se zájmy oprávněné osoby.

Zvláštní příjemce je povinen příspěvek používat ve prospěch oprávněné osoby. Zvláštní příjemce ustanovený osobě, která nemůže příspěvek přijímat, používá příspěvek podle pokynů oprávněné osoby, s výjimkou osoby, která vzhledem ke svému zdravotnímu stavu podle vyjádření poskytovatele zdravotních služeb nemůže tyto pokyny udělovat.

Na žádost oprávněné osoby nebo na žádost krajské pobočky Úřadu práce je zvláštní příjemce povinen podat písemné vyúčtování příspěvku, který mu byl vyplacen, a to ve lhůtě jednoho měsíce ode dne doručení této žádosti.

Využití příspěvku

Příspěvek na péči umožňuje zabezpečovat péči v přirozeném prostředí, tj. **napomáhá krýt náklady pečujícímu v domácím prostředí**. Nejvhodnějším modelem je sdílení péče mezi neformálním pečujícím prostředím (rodina nebo jiné pečující osoby, nově označované jako asistenti sociální péče⁵) a registrovanými poskytovateli sociálních služeb.⁶

Příspěvek prvotně náleží osobě, o kterou má být pečováno („jde jí do rukou“), nikoliv osobě, která péči zajišťuje. Osoba, o kterou má být pečováno, však musí za péči zaplatit, nemůže si příspěvek ponechat pro svoji spotřebu (platí tomu, kdo o ni pečuje)! Pokud však pečující, pro kterého je tento příjem de facto mzdou, tyto prostředky použije ve prospěch závislé osoby (velmi časté u rodičů, kteří pečují o své děti nebo u sociálně slabých rodin), tak již nikdo nic neporušuje. Jen opravdu fyzicky peníze musí přejít od závislé osoby k pečující osobě, aby se staly mzdou za poskytnutou péči, a tedy, aby s nimi pečující osoba mohla libovolně naložit.

KONTROLA VYUŽÍVÁNÍ PŘÍSPĚVKU

Pracovníci krajské pobočky Úřadu práce a pobočky pro hlavní město Prahu kontrolují⁷, zda:

- byl příspěvek využit k zajištění pomoci,
- je pomoc poskytována osobou blízkou nebo asistentem sociální péče nebo poskytovatelem sociálních služeb, který je zapsán v registru poskytovatelů sociálních služeb

⁵ dle § 83 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

⁶ dle § 85 odst. 1 zák. č. 108/2006 Sb., v platném znění nebo dětský domov

⁷ § 29 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

nebo dětským domovem anebo speciálním lůžkovým zdravotnickým zařízením hospicového typu,

- je pomoc poskytována osobně tím, kdo byl uveden v žádosti o příspěvek,
- způsob poskytované pomoci a její rozsah odpovídá stanovenému stupni závislosti a zda je zaměřena na základní životní potřeby, které podle výsledku posouzení stupně závislosti okresní správou sociálního zabezpečení není osoba schopna samostatně zvládat,
- v případech, kdy je pomoc poskytována osobou blízkou nebo asistentem sociální péče, je tato osoba zdravotně způsobilá (za zdravotně způsobilou osobu k poskytování pomoci se nepovažuje osoba, která má sama nárok na příspěvek, ledaže lékařským posudkem doloží, že je schopna tuto pomoc poskytovat),
- byla s poskytovatelem sociálních služeb nebo s asistentem sociálních služeb uzavřena smlouva o poskytování sociálních služeb.

Sociální pracovníci mohou při přiznávání příspěvku, ale i při jeho kontrole na základě souhlasu osoby vstupovat do obydlí, v němž osoba žije, za účelem provedení sociálního šetření a kontroly využívání příspěvku (při neudělení souhlasu nelze dávku přiznat nebo je nutné ji pozastavit či odebrat).

O výsledku kontroly provede pracovník záznam, se kterým musí být kontrolovaný seznámen (toto je právní úkon). Možnost kontroly využití příspěvku je od 1. 1. 2012 až rok zpětně.

Přímo v žádosti podepisuje žadatel poučení.⁸

ZNEUŽÍVÁNÍ PŘÍSPĚVKU

K mnohým úpravám ve výši dávek dochází pod záštitou: „Příspěvek je zneužíván – musíme jej upravit.“ Fakticky tak nastává přitvrzování při přiznávání příspěvku (přísnější lékařská posudková hlediska, snížené kompetence sociálních pracovníků při přiznávání příspěvku), snížení výše dávky (u osob nad 18 let v I. stupni od 1. 1. 2010) a zvýšení kontroly.

Nelze stoprocentně říci, že nedochází ke špatnému posouzení náležejícího stupně závislosti a že některé osoby pobírají vyšší příspěvek neoprávněně. Případně nelze se stoprocentní jistotou říci, že všechny závislé osoby využívají příspěvek skutečně na financování poskytované péče. K takovýmto jevům však dochází tak sporadicky, že není příliš korektní měnit údajně z tohoto důvodu celý systém v neprospěch ostatních poživatelů příspěvku.

Stačí k tomu použít jednoduchou logiku naznačenou panem doc. Mgr. et PaedDr. Janem Michalíkem, Ph.D., v předchozí publikaci Malý právní průvodce pečujícími.⁹

Péče a dohled nad osobou ve III. a IV. stupni jistě vyžaduje více než osmihodinovou pracovní dobu, jakou pro zaměstnané osoby stanovuje zákoník práce. Mnohdy možná nejde o neustálou práci, ale pouze o dohled a dozor, ale i tak je nutná přítomnost pečujícího

8 „Příjemce příspěvku je povinen na vyžádání správního orgánu, který provádí kontrolu využívání příspěvku, **prokázat, že byl příspěvek využit k zajištění pomoci, a to způsobem, který osvědčí využití příspěvku nebo dokladem o vyplacení příspěvku fyzickým nebo právnickým osobám, které poskytují pomoc při zvládnutí základních životních potřeb, uvedeným v žádosti o příspěvek, popřípadě ohlášeným podle § 21 odst. 1 písm. d) nebo § 21 odst. 2 písm. c), a to nejvýše 1 rok zpětně.**“

9 dostupném na: <http://www.pecujdoma.cz/446/ke-stazeni>

„na pracovišti“. Péče probíhá celý měsíc. Když tedy 8 000 Kč vydělíme 30 dny, tak denní odměna pečujícímu činí 267 Kč, což jistě není mnoho – zvláště pokud tuto částku vydělíte byť jen osmi hodinami péče (které často nejsou dostatečné), pak rázem hodinová sazba není ani minimální mzda – je pouhých 33 Kč. Dá se tedy hovořit o zneužívání?

Výše jsme si napsali, že příspěvek na péči je jen příspěvkem a že tedy nehradí skutečně veškeré náklady spojené s péčí. Nelze zde ani využít mnohde omílaný argument – stát by za takovou péči platil mnohem více, protože již víme, že historicky i ze zákona o rodině máme povinnost se o své blízké starat a není to stát, který rozhoduje, zda budeme rodit své děti, čímž by teoreticky měl také přebírat odpovědnost. Ale lze si tímto laickým způsobem dovést, že zneužívání příspěvku nemůže být častým jevem, pokud alespoň průměrně dobře funguje posuzování míry závislosti. Jde tedy jen o náš morální pohled, kdy se nám zdá, že někdo neposkytuje dostatečnou péči. Nebo naopak lidská závist vidí jen peníze a nikoliv tu velkou práci, která za nimi stojí.

Pokud tedy budete postaveni před povinnost prokázat, na co příspěvek zrovna ta vaše závislá osoba čerpá, nebojte se toho. Vezměte do rukou kalkulačku a selský rozum.

Změna názvosloví – asistent sociální péče

Mění se názvosloví pro jinou pečující osobu (než osoba blízká) – nově bude nazývána Asistentem sociální péče (výkon činnosti nesmí být jako podnikání).

Jde o fyzickou osobu nad 18 let, která není osobou blízkou (například soused, kamarád). Tato osoba musí být zdravotně způsobilá (nesmí mít sama nárok na příspěvek na péči nebo musí doložit posudek ošetřujícího lékaře, že pečovat může) a tato osoba má povinnost uzavřít s pečujícím smlouvu (viz níže).

Smluvní povinnost

V souvislosti s upřesněním, na co má být příspěvek využit, je vhodné upozornit na smluvní povinnost mezi příjemcem příspěvku (tedy osobou závislou) a pečující osobou či poskytovatelem sociálních služeb.

Poskytování péče a platba za tuto péči se děje vždy na základě smlouvy, a to buď na základě smlouvy:

1. podle občanského zákoníku – tzv. inominátní (blíže neurčená),¹⁰
2. nebo podle zákona o sociálních službách.¹¹

Mezi osobami blízkými může být smlouva pouze ústní. I když vzhledem k nutnosti prokazovat využívání příspěvku doporučuji i v tomto případě písemné vyhotovení

¹⁰ dle § 51 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

¹¹ dle § 90 a násl. zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

(dle bodu č. 1). Tuto smlouvu vyspecifikujte především v bodě poskytování péče (musí korespondovat s životními situacemi, které osoba nezvládá) a v bodě úhrad (například pokud k výplatě příspěvku využíváte jeden společný účet pro pečujícího i opečovávaného, takže není zřejmé, že dochází ke skutečné úhradě za služby). Zároveň ošetřete předem situace, které může úřad kontrolovat (viz výše).

U smlouvy s jinou než blízkou osobou (nově od 1. 1. 2012 nazýváme tyto osoby asistenty sociální péče – například soused) **je nutná písemná forma smlouvy** (dle bodu č. 1) – kontraktační povinnost (povinnost uzavřít smlouvu) má asistent sociální péče. Je povinen s osobou, které poskytuje pomoc, uzavřít písemnou smlouvu o poskytnutí pomoci. **Náležitosti smlouvy:** označení smluvních stran, rozsah pomoci, místo a čas poskytování pomoci a výše úhrady za pomoc.

Asistent sociální péče, který tuto činnost nevykonává jako podnikatel, nemusí být registrován.

Asistentem sociální péče může být pouze fyzická osoba, která je starší 18 let věku a zdravotně způsobilá.

Písemná forma smlouvy (dle bodu č. 2) **je nutná v případě využívání služeb** (převážně pobytových) některého poskytovatele sociálních služeb¹² (například azylové domy, osobní asistence, denní stacionáře, domovy pro seniory apod.). U jiných poskytovatelů není písemná smlouva nutná vůbec nebo jen na žádost jedné ze smluvních stran.

Písemná smlouva (dle bodu č. 2) **musí obsahovat:**

označení smluvních stran, druh sociální služby, rozsah poskytování sociální služby, místo a čas poskytování sociální služby, výši úhrady za sociální služby sjednanou v rámci výše úhrady a způsob jejího placení, ujednání o dodržování vnitřních pravidel stanovených poskytovatelem pro poskytování sociálních služeb, výpovědní důvody a výpovědní lhůty, dobu platnosti smlouvy.

Pokud smlouva nemá tyto náležitosti, vystavuje se poskytovatel sociálních služeb sankcím ze strany kontrolního úřadu.

U sepisování smluv doporučuji využít bezplatných poraden. Žádný z poskytovatelů nebude nabízet oboustranně výhodnou smlouvu. A jak je o smlouvách známo – **musí jít o dohodu! A co si jednou podepíšete, to se vám pak bude těžko měnit.** Nedejte na silné řeči poskytovatelů, kdy vyhrožují, že nic měnit nebudou nebo že smlouva je pro všechny stejná, a pokud se vám nelíbí, můžete si najít jiného poskytovatele apod.

Tím by porušili standardy kvality a založili by si na problémy s registrujícím orgánem (o registraci rozhoduje krajský úřad). **Mají povinnost s vámi o smlouvě jednat!**

V případě takového postupu přijměte nabízenou smlouvu, ale nepodepisujte. Písemně v ní proveďte úpravy a ty opět písemnou formou dejte na vědomí druhé smluvní straně jako svůj návrh změn. Vždy doručujte písemnosti na doručenkou, abyste měli doklad o převzetí. Současně s návrhem změn žádejte písemné vyjádření.

Vyjednávajte o svých podmínkách. Smlouvy mají být individuální a ne unifikované.

¹² podle § 39 až 52, 57, 58, 64, 67 a 68 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

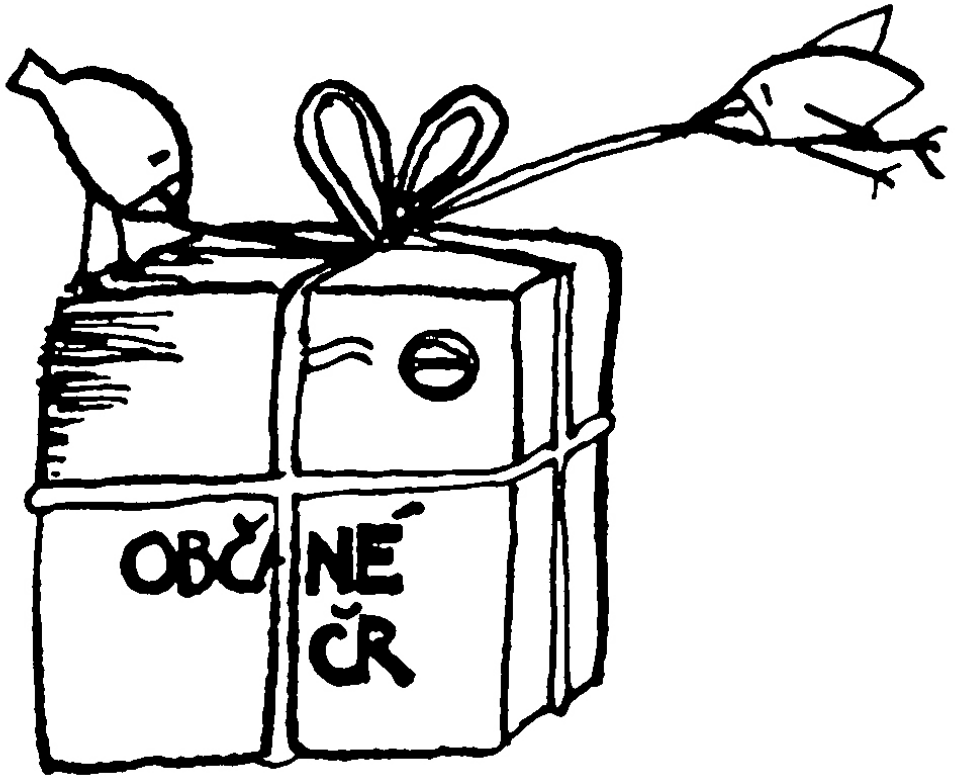
Proč tak složitě? Kdyby nedošlo k dohodě, protože by zařízení vaše připomínky bojkotovalo, tak můžete dát podnět k šetření právě na Krajský úřad. S písemnými argumenty pak lépe prokazujete „svou pravdu“.

Pozor – poskytovatel není správný úřad, a tak zde neplatí třicetidenní lhůty nebo fikce doručení (bude vysvětleno níže). Doručování i vyřizování podnětů by měl mít poskytovatel upraveno ve vnitřních směrnících.

Na co si u smluv dát pozor – časté „triky“ poskytovatelů:

- Poskytovatel chce znát výši vašich příjmů a příspěvku na péči a podle nich stanovovat úhradu i v případech, kdy nevyužíváte pobytové služby a současně nežádáte, aby vám z příjmů zůstalo 15 %. Nemá tudíž právo po vás toto chtít.
- Poskytovatel stanovuje úhrady ve smlouvách s odkazem na vnitřní směrnice, které si pak bez vašeho souhlasu (což by ve smlouvě nešlo) může libovolně měnit.
- Úhradu za služby stanovuje poskytovatel paušálem (například za den 250 Kč) nikoliv spotřebovaných časem (za jednu hodinu maximálně 100 Kč – výše je stanovena pro každou sociální službu individuálně). Přitom někdy je poskytnuto jen velmi málo služeb (například krmení, pomoc při vyprazdňování, polohování v součtu zaberou jen třeba hodinu a půl).
- Poskytovatel neřeší problematiku vyúčtování spotřebovaných služeb a stravy, na které pak má navázat platba (ze zákona má povinnost provést vyúčtování do 15 dnů následujícího kalendářního měsíce)¹³. Váže však klienta možností výpovědi, když neuhradí (přestože třeba ani nemá vyúčtování).
- Poskytovatel neřeší případné vrácení nespotřebovaného příspěvku (pokud je poukazován na účet poskytovatele) – například pokud je klient po část měsíce mimo zařízení (třeba z důvodu nemoci nebo pobytu u příbuzných).
- Nedostatečně vyspecifikované služby, které bude zařízení poskytovat.
- Neřeší se případná reklamace poskytnutých služeb.
- Jsou vágně definovány výpovědní podmínky: například pokud osoba neoznámí infekční nemoc (za infekční nemoc se považuje i rýma!) nebo agresivita klienta (některé osoby jsou k agresivitě lehce vyprovokovatelné nebo mají spazmy (křeče), kdy mohou nechtě někoho „nakopnout“) či krádež (není zde stanovena hranice, takže dítě, které si odnese kostku ze stavebnice, může potom být ze zařízení vyloučeno).
- Klient musí oznámit vše a poskytovatel nic (například klient musí informovat o svém aktuálním zdravotním stavu, ale poskytovatel nemusí informovat například o tom, že se v zařízení vyskytly vši).
- Nebývá upraveno nahlížení do osobního spisu klienta. Pokud již úprava je, tak je ovlivněna libovůlí poskytovatele.
- Nejsou řešeny úhrady a ani osobní věci klienta v případě jeho úmrtí (u seniorů poměrně aktuální).
- Často ve smlouvě chybí zmínka o individualním plánování, které sice nemusí být součástí smlouvy, ale měl by ve smlouvě být alespoň nějaký náznak existence a nutnosti takového plánu.

¹³ dle § 18 odst. 4 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

Znovu tedy upozorňuji: co si podepíšete, to budete mít. Poskytovatel má být vaším smluvním partnerem – nikoliv diktátorem!

Kdy může nastat právní konflikt zájmů u uzavírání smluv:

- Pokud bude osoba zbavena (nebo omezena) v právní způsobilosti a opatrovníkem bude zaměstnanec zařízení, se kterým má být uzavírána smlouva. Zde není možno uzavřít smlouvu, protože nejde o běžnou správu (tak jak ji opatrovník vykonává), ale je nutné přivolení soudu, protože opatrovník a současně zaměstnanec nemůže v tu chvíli být loajální k oběma smluvním stranám.
- Současně opatrovník nemůže uzavřít smlouvu (a to ani ústní) sám se sebou. Na jedné straně by byla osoba zbavená či omezená v právních úkonech zastoupená opatrovníkem (v tu chvíli bezplatnou funkcí) a na druhé straně opatrovníkem jakožto poskytovatelem péče, za kterou bude účtována platba. I zde je nutné přivolení soudu jako v předchozím příkladu. Opatrovnictví je totiž bezplatná činnost, kdy výjimečně může pouze soud přirůknout náhradu z příjmů opatrovance (například nadměrná zátěž opatrovníka při správě opatrovancových věcí). Současně ale v bodech, kterými se zkoumá schopnost zajištění základních životních potřeb, jsou jmenovány i právní úkony (například nakupování, vyřizování osobních záležitostí – třeba jednání s úřady), za které si závislá osoba musí zaplatit ze získaného příspěvku osobu, která za ni úkony udělá (vyřídí). Je tedy sporné, zda půjde o bezplatný výkon opatrovnictví nebo výkon péče dle zákona o sociálních službách. Současně daná smlouva nebude běžnou správou majetku a záležitostí opatrovance (právě pro dané rozpory ve smluvních stranách), takže je nutné soudní rozhodnutí.

Vzorová smlouva o poskytování sociálních služeb poskytovaných asistentem sociální péče, který neposkytuje sociální služby jako podnikatel nebo v rámci rodiny, a o úhradě za tyto služby¹⁴

Na základě ustanovení § 83 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění se dále uvedené smluvní strany

Pan (í)bytem..... č. o. p.
jako asistent sociální péče (dále jen „asistent“)

a

Paní (í)..... bytem č. o. p.
jako příjemce příspěvku na péči (dále jen příjemce)

dohodly takto:

¹⁴ Zpracoval: JUDr. Jan Hutař a Bc. Václav Krása

Článek 1

Pan (i).... je osobou, které byl přiznán stupeň závislosti na péči jiné osoby. Předmětem této smlouvy je zajištění potřebné pomoci při zvládnání následujících zvládnutých životních potřeb

1. **Mobility**
2. **Orientace**
3. **Komunikace**
4. **Stravování**
5. **Oblékání a obouvání**
6. **Tělesná hygiena**
7. **Výkon fyziologické potřeby**
8. **Péče o zdraví**
9. **Osobní aktivity**
10. **Péče o domácnost**

Článek 2

Asistent se zavazuje poskytovat panu (i) pomoc při zvládnání životní potřeby:

1. Mobility:	V době
2. Orientace:	V době
3. Komunikace:	V době
4. Stravování:	V době
5. Oblékání a obouvání:	V době
6. Tělesné hygiena:	V době
7. Výkonu fyziologické potřeby:	V době
8. Péče o zdraví:	V době
9. Osobní aktivity:	V době
10. Péče o domácnost:	V době

Článek 3

Pomoc v rozsahu uvedeném v předchozím článku bude poskytována každodenně v bytě a místě bydliště příjemce příspěvku.

Článek 4

Pomoc, která bude poskytována v delších časových obdobích či jednorázově podle potřeby v oblasti (vyberte):

1. **Mobility**
2. **Orientace**
3. **Komunikace**
4. **Stravování**
5. **Oblékání a obouvání**
6. **Tělesná hygiena**
7. **Výkon fyziologické potřeby**
8. **Péče o zdraví**
9. **Osobní aktivity**
10. **Péče o domácnost**

Pomoc podle tohoto článku bude poskytována i mimo bydliště příjemce příspěvku.

Článek 5

1. Příjemce příspěvku bude platit asistentovi za poskytované služby úhrady ve výši

a) například 8 000 Kč měsíčně.

b) například 80 Kč za hodinu skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění úkonu.

V případě kratšího trvání poskytování služby náleží asistentovi poměrná část výše úhrady.

1 x měsíčně a) převodem na účet číslo nebo v hotovosti bezprostředně po poskytnutí služby.

V tomto případě asistent potvrdí příjem peněz příjmovým dokladem.

2. Nejpozději do 10. dne následujícího měsíce vydá asistent příjemci potvrzení o přijatých platbách za předchozí měsíc a příjemce toto potvrzení založí pro případ kontroly ze strany příslušných orgánů.

Článek 6

Varianta A

Výše úhrady se při poskytování pomoci mimo místo pobytu příjemce zvyšuje o částku stanovenou pro sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad. (Pro rok 2012 platí vyhláška č. 429/2011 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad). Asistent je oprávněn požadovat i úhradu nákladů ubytování v případě, že jeho potřeba je s poskytováním pomoci spojena.

Varianta B

Výše úhrady se při poskytování pomoci mimo místo pobytu příjemce bude upravena:

a) zvláštní smlouvou.

b) jednorázovým dodatkem k této smlouvě.

Článek 7

V případě, že asistent nebude schopen v dohodnutém termínu službu zajistit a překážka mu bude předem známa, zavazuje se:

zabezpečit náhradní způsob zajištění péče,

informovat příjemce o této skutečnosti tak, aby si mohl službu zajistit jinou osobou.

Článek 8

Příjemce se zavazuje ohlásit asistenta úřadu práce:

a) jako hlavní pečující osobu,

b) jako jednu z pečujících osob.

Článek 9

Společná a závěrečná ustanovení:

1. Smluvní strany prohlašují, že tato smlouva je projevem jejich skutečné, opravdové a svobodné vůle.
2. Vztahy touto smlouvou výslovně neupravené se řídí ustanoveními Občanského zákoníku.
3. Tato smlouva může být měněna jen písemně se souhlasem obou stran.
4. Tato smlouva nabývá platnosti a účinnosti dnem podpisu smluvními stranami a platí po dobu jednoho roku a jednoho měsíce ode dne podpisu smlouvy.

V dne

Podpis příjemce příspěvku

Podpis asistenta sociální péče

.....

.....

Doporučené základní aktivity pro pomoc při zvládnání základních životních potřeb

Vymezení schopností zvládat základní životní potřeby

a) Mobilita: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna zvládat vstávání a usedání, stoj, zaujímat polohy, pohybovat se chůzí krok za krokem, popřípadě i s přerušováním zastávkami, v dosahu alespoň 200 m, a to i po nerovném povrchu, chůzí po schodech v rozsahu jednoho patra směrem nahoru i dolů, používat dopravní prostředky včetně bariérových.

h) vstávání z lůžka, uléhání, změna poloh*):

1. změna polohy těla z polohy v leže do polohy v sedě nebo ve stoji a opačně, popřípadě s přidržováním nebo s oporou,
2. změna polohy ze sedu a do sedu,
3. změna polohy z boku na bok;

i) sezení, schopnost vydržet v poloze v sedě*):

1. schopnost vydržet v poloze v sedě po dobu alespoň 30 minut,
2. udržování polohy těla v požadované poloze při delším sezení;

j) stání, schopnost vydržet stát*):

1. stání, popřípadě s přidržováním nebo s oporou o kompenzační pomůcku,
2. setrvání ve stoji, popřípadě s přidržováním nebo s oporou po dobu alespoň 10 minut;

k) přemísťování předmětů denní potřeby*):

3. vykonávání koordinovaných činností při manipulaci s předměty,
4. rozlišení předmětů,
5. uchopení předmětu rukou nebo oběma rukama,

6. zdvihnutí předmětu ze stolu, ze země,
7. přenášení předmětu z jednoho místa na druhé,
8. vyhledání předmětů;

l) chůze po rovině):*

1. chůze, popřípadě s použitím kompenzačních pomůcek krok za krokem,
2. chůze v bytě,
3. chůze v bezprostředním okolí bydliště,
4. udržení požadovaného směru chůze,
5. chůze okolo překážek;

m) chůze po schodech nahoru a dolů): chůze po stupních směrem nahoru a dolů, popřípadě s použitím opory o horní končetiny nebo kompenzační pomůcky;*

b) Orientace: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna poznávat a rozeznávat zrakem a sluchem, mít přiměřené duševní kompetence, orientovat se časem, místem a osobou, orientovat se v obvyklém prostředí a situacích a přiměřeně v nich reagovat.

p) orientace v přirozeném prostředí):*

1. orientování se v prostoru bytu, popřípadě i s použitím kompenzační pomůcky,
2. orientování se v okolí domu, popřípadě i s použitím kompenzační pomůcky,
3. poznávání blízkých osob,
4. opuštění bytu nebo zařízení, ve kterém je osoba ubytována,
5. opětovný návrat do bytu nebo do zařízení, ve kterém je osoba ubytována,
6. rozlišování zvuků a jejich směru;

*b) orientace vůči jiným fyzickým osobám, v čase a mimo přirozené prostředí**):*

1. rozlišování známých osob a cizích osob,
2. znalost hodin,
3. rozlišení denní doby,
4. orientování se v místě bydliště, prostředí školy nebo školského zařízení nebo zaměstnání,
5. dosažení cíle své cesty,
6. rozlišení zvuků mimo přirozené prostředí;

c) Komunikace: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna dorozumět se a porozumět, a to mluvenou srozumitelnou řečí a psanou zprávou, porozumět všeobecně používaným základním obrazovým symbolům nebo zvukovým signálům, používat běžné komunikační prostředky.

*a) komunikace slovní, písemná, neverbální**):*

1. přijímání a vytváření smysluplných mluvených zpráv a srozumitelné řeči s použitím kompenzačních pomůcek, například naslouchadel,
2. přijímání a vytváření smysluplných písemných zpráv, popřípadě s použitím kompenzační pomůcky, například brýlí,
3. pochopení významu a obsahu přijímaných a sdělovaných zpráv a informací,
4. komunikace prostřednictvím gest a zvuků;

d) Stravování: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna vybrat si ke konzumaci hotový nápoj

a potraviny, nápoj nalít, stravu naporcovat, naservírovat, najíst se a napít, dodržovat stanovený dietní režim.

a) příprava stravy*):

1. rozlišení jednotlivých druhů potravin a nápojů,
2. výběr nápojů,
3. výběr jednoduchých hotových potravin podle potřeby a účelu,
4. vybalení potravin,
5. otevírání nápojů;

b) podávání a porcování stravy*):

1. podávání stravy v obvyklém denním režimu,
2. schopnost dát stravu na talíř nebo misku a jejich přenesení,
3. rozdělení stravy na menší kousky za používání alespoň lžice,
4. míchání, lití tekutin,
5. uchopení nádoby s nápojem,
6. spolehlivé a bezpečné přenesení nápoje, láhve, šálku nebo jiné nádoby;
7. stanovení jídelního plánu s každodenním podáváním stravy zvláštního složení, množství nebo četnosti, popřípadě léčebných nutričních doplňků;

c) přijímání stravy, dodržování pitného režimu*):

1. přenesení stravy k ústům alespoň lžící,
2. přenesení nápoje k ústům,
3. konzumace stravy a nápojů obvyklým způsobem;

e) Oblékání a obouvání: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna vybrat si oblečení a obutí přiměřené okolnostem, oblékat se a obouvat se, svlékat se a zouvat se,

manipulovat s oblečením v souvislosti s denním režimem.

n) výběr oblečení, rozpoznání jeho správného vrstvení*):

1. výběr oblečení odpovídajícího situaci, prostředí a klimatickým podmínkám,
2. rozeznání jednotlivých částí oblečení,
3. vrstvení oblečení ve správném pořadí;

o) oblékání, svlékání, obouvání, zouvání*):

1. oblékání spodního a vrchního oděvu na různé části těla,
2. obutí vhodné obuvi,
3. svlékání oděvu z horní a dolní části těla,
4. zouvání;

f) Tělesná hygiena: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna použít hygienické zařízení, mýt si a osušovat si jednotlivé části těla, provádět celkovou hygienu, česat se, provádět ústní hygienu, holit se.

d) mytí těla*):

1. umytí rukou, obličeje,
2. utírání se;

e) koupání nebo sprchování*):

1. provedení celkové hygieny včetně vlasů,
2. péče o pokožku;

f) péče o ústa, vlasy, nehty, holení*):

1. čištění zubů nebo zubní protézy,
2. česání vlasů,
3. čištění nehtů, stříhání nebo opilování nehtů,
4. holení;

g) Výkon fyziologické potřeby: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna včas používat WC, vyprázdnit se, provést očistu, používat hygienické pomůcky.

g) výkon fyziologické potřeby včetně hygieny*):

1. regulace vyprazdňování moče a stolice,
2. zaujetí vhodné polohy při výkonu fyziologické potřeby,
3. manipulace s oděvem před a po vyprázdnění,
4. očista po provedení fyziologické potřeby,
5. vyhledání WC;

h) Péče o zdraví: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna dodržovat stanovený léčebný režim, provádět stanovená léčebná a ošetrovatelská opatření a používat k tomu potřebné léky, pomůcky.

q) provedení si jednoduchého ošetření*):

1. ošetření kůže,
2. použití nebo výměna ortopedické nebo kompenzační pomůcky nebo jiného zdravotnického prostředku,
3. dodržování diety,
4. provádění cvičení,
5. měření tělesné teploty, měření glykosurie a ketoláték v moči,
6. vyhledání nebo přivolání pomoci;

r) dodržování léčebného režimu*):

1. dodržování pokynů ošetrujícího lékaře,
2. příprava léků, rozpoznání správného léku,
3. pravidelné užívání léků,

4. aplikace injekcí, měření glykémie, stanovení aktuální dávky inzulínu,
5. provádění inhalací, převazů,
6. rehabilitace nebo provádění logopedických cvičení;

i) Osobní aktivity: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna vstupovat do vztahů s jinými osobami, stanovit si a dodržet denní program, vykonávat aktivity obvyklé věku a prostředí, jako například vzdělávání, zaměstnání, volnočasové aktivity, vyřizovat své záležitosti.

d) obstarávání osobních záležitostí**):

1. styk a jednání se školou nebo školským zařízením, zájmovými organizacemi,
2. jednání se zaměstnavatelem, orgány veřejné moci, zdravotnickými zařízeními, bankou,
3. obstarání si služeb,
4. rozlišení a vyplnění dokumentů a tiskopisů;

e) uspořádání času, plánování života**):

1. dodržování denního a nočního režimu,
2. plánování a uspořádání osobních aktivit během dne a během týdne,
3. rozdělení času na pracovní a domácí aktivity a na volný čas,
4. přizpůsobení denního a nočního režimu potřebám léčby a ošetřování;

f) zapojení se do sociálních aktivit odpovídajících věku**):

1. předškolní vzdělávání a výchova, školní vzdělávání a výchova, získávání nových dovedností,
2. aktivity podle zájmů a místních možností, zejména hry, sport, kultura, rekreace,

3. vstupování do vztahů a udržování vztahů s jinými osobami podle potřeb a zájmů;

j) Péče o domácnost: Za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu se považuje stav, kdy osoba je schopna nakládat s penězi v rámci osobních příjmů a domácnosti, manipulovat s předměty denní potřeby, obstarat si běžný nákup, ovládat běžné domácí spotřebiče, uvařit si teplé jídlo a nápoj, vykonávat běžné domácí práce, obsluhovat topení a udržovat pořádek.

c) nakládání s penězi nebo jinými cenostmi**):

1. znalost hodnoty peněz,
2. rozpoznání jednotlivých bankovek a mincí,
3. rozlišení hodnoty věcí;

g) obstarávání si potravin a běžných předmětů (nakupování)**):

1. plánování nákupu,
2. vyhledání příslušného obchodu,
3. výběr zboží,
4. zaplacení nákupu,
5. přinesení běžného nákupu,
6. uložení nákupu;

h) vaření, ohřívání jednoduchého jídla**):

1. sestavení plánu jídla,
2. očištění a nakrájení potřebných surovin,
3. dávkování surovin a přísad,
4. vlastní příprava jednoduchého teplého jídla s malým počtem surovin a přísad, na jehož úpravu jsou potřebné jednoduché postupy za použití spotřebiče,
5. ohřívání jednoduchého jídla;

i) mytí nádobí**):

1. umytí a osušení nádobí,
2. uložení použitého nádobí na vyhrazené místo;

j) běžný úklid v domácnosti**):

mechanická nebo přístrojová suchá a mokrá očista povrchů, nábytku, podlahy v bytě;

k) péče o prádlo**):

1. třídění prádla na čisté a špinavé,
2. skládání prádla,
3. ukládání prádla na vyhrazené místo;

l) přepírání drobného prádla**):

1. rozlišení jednotlivých druhů prádla,
2. praní drobného prádla v ruce,
3. sušení prádla;

m) péče o lůžko**):

1. ustláni, rozestláni lůžka,
2. výměna lůžkovin;

n) obsluha běžných domácích spotřebičů**):

1. zapnutí, vypnutí běžných domácích spotřebičů, například rozhlasu, televize, ledničky, varné konvice, mikrovlnné trouby,
2. telefonování;

o) manipulace s kohouty a vypínači**):

1. ovládání manipulace s kohouty a vypínači,
2. rozlišení kohoutů a vypínačů,
3. ruční ovládání vodovodních kohoutů nebo pákových baterií a elektrických vypínačů;

p) manipulace se zámkem, otevírání, zavírání oken a dveří**):

1. zamykání a odemykání dveří,
2. ovládání klik, otevíracích a zavíracích mechanismů u oken;

q) *udržování pořádku v domácnosti, nakládání s odpady**):*

1. *udržování vybavení domácnosti v čistotě,*
2. *třídění odpadů,*
3. *vynášení odpadů na vyhrazené místo;*

r) *další jednoduché úkony spojené s chodem a udržováním domácnosti**):*

1. *obsluha topení,*
2. *praní prádla,*
3. *žehlení prádla;*

*Poznámka *) **)15*

Řízení o příspěvku

Žadatelem o příspěvek je vždy osoba, která nezvládá základní životní potřeby. A to i přesto, že existuje osoba, která žadatele na základě plné moci (či ze zákona) zastupuje a tím i za něj podepisuje (podává) dokumenty. Žadatel (nebo jeho zástupce) tedy musí vyplnit potřebné formuláře – Žádost o přiznání příspěvku na péči a formulář – Oznámení o poskytovateli pomoci.¹⁶

O příspěvku rozhoduje Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „ÚP“),¹⁷ v jejichž spádovém území má žadatel trvalý nebo hlášený pobyt¹⁸.

Po přijetí žádosti sociální pracovníci ÚP provádějí **sociální šetření v přirozeném prostředí žadatele** o příspěvek. Zkoumají, do jaké míry nezvládá žadatel základní životní potřeby a také přirozené prostředí žadatele. Popisují situaci žadatele **se zaměřením na jednotlivé životní potřeby. O tomto šetření se vyhotovuje písemný záznam, který musí být na požádání předložen posuzované osobě¹⁹ (jde o právní úkon).**

Náležitosti sociálního šetření do 31. 12. 2011 a pravděpodobně i od 1. 1. 2012:

1. Uvedení dosavadní výše příspěvku na péči
2. Uvedení kontaktu na ošetřujícího lékaře
3. Poskytovaná péče – popis situace oprávněné osoby se zaměřením na potřebu péče (nezvládnutí životních potřeb):
 - a) Schopnost pečovat o vlastní osobu – popisuje se situace žadatele při hledání uspokojení potřeb péče žadatele, například osobní hygieny, oblékání, stravování.

15 *) zahrnuje úkony a činnosti péče o vlastní osobu (podle přílohy 1. Vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádí zákon o sociálních službách, ve znění platném do 31. 12. 2011)

***) zahrnuje úkony a činnosti soběstačnosti (podle přílohy 1. Vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádí zákon o sociálních službách, ve znění platném do 31. 12. 2011)

16 dostupné na <https://formulare.mpsv.cz/oksluzby>

17 seznam naleznete na <http://portal.mpsv.cz/sz/local>

18 zde je možné najít adresář ÚP: <http://portal.mpsv.cz/sz/local>

19 dle § 25 odst. 1 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

ÚŘAD PRÁCE ČR

SocS

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

podací razítko

Žádost o příspěvek na péči

A. Žadatel:

Příjmení:		Jméno ¹⁾ :	
Rodné příjmení ²⁾ :		Titul před jménem: za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :		Pohlaví:	Státní příslušnost:
Rodinný stav ⁴⁾ :	Zdravotní pojišťovna:		Číslo pojištěnce ⁵⁾ :
Datum narození:	Místo narození:		Stát ⁶⁾ :
Trvalý pobyt: Obec: Část obce			
Ulice: Č. p. ⁷⁾ : Č. orient.: PSČ:			
Skutečný pobyt: Obec: Část obce			
Ulice: Č. p. ⁷⁾ : Č. orient.: PSČ:			
Adresa pro doručování: Obec: Část obce			
Ulice: Č. p. ⁷⁾ : Č. orient.: PSČ:			
Telefon:	E-mail:		Datová schránka:

B. Zástupce žadatele:

Vyplňte v případě, že žádost podává zástupce žadatele (zmocněnec, rodič, opatrovník, poručník, jiná fyzická osoba, které byla nezletilá osoba rozhodnutím příslušného orgánu svěřena do péče).

Příjmení:		Jméno ¹⁾ :	
Rodné příjmení ²⁾ :		Titul před jménem: za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :		Pohlaví:	Státní příslušnost:
Rodinný stav ⁴⁾ :	Zdravotní pojišťovna:		Číslo pojištěnce ⁵⁾ :
Datum narození:	Místo narození:		Stát ⁶⁾ :
Trvalý pobyt: Obec: Část obce			
Ulice: Č. p. ⁷⁾ : Č. orient.: PSČ:			
Adresa pro doručování: Obec: Část obce			
Ulice: Č. p. ⁷⁾ : Č. orient.: PSČ:			
Telefon:	E-mail:		Datová schránka:

1) Uveďte všechna jména osoby.

2) Kolonku **Rodné příjmení** vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.

3) Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo v ČR** datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

4) Do kolonky **Rodinný stav** запиšte jednu z uvedených možností ve formě: 1 – svobodný(á), 2 – ženatý/vdaná, 3 – vdovec/vdova, 4 – rozvedený(á), 5 – registrované partnerství.

5) Najdete na Evropském průkazu zdravotního pojištění

6) Uveďte symbol státu, v němž se žadatel/zástupce žadatele narodil, v souladu s mezinárodním registračním kódem motorových vozidel.

7) Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.

C. Právnícká osoba zastupující žadatele:

Vyplňte v případě, že žádost podává právnická osoba, která je zmocněncem, zástupcem pro řízení o dávce (zastupuje-li nezletilou osobu zařízením sociálních služeb) nebo opatrovníkem.

Název zařízení:	IČ:
Adresa zařízení: Obec:	Část obce:
Ulice:	Č. p. 7): Č. orient.: PSČ:
Telefon:	E-mail:

D. Informace pro poskytování příspěvku na péči v rámci EU:**Informace o žadateli:**

Zaškrtněte jednu z uvedených variant.

- Žadatel je osobou, která je zdravotně pojištěná v jiném čl. státě EU nebo která pobírá důchod nebo dávky v nezaměstnanosti ze systému sociálního zabezpečení jiného čl. státu EU a nebo která vykonává výdělečnou činnost v jiném čl. státě EU
- není výše uvedenou osobou

Informace o rodičích žadatele mladšího 18 let:

Vyplňte pouze v případě, že žadatel je mladší 18 let. Zaškrtněte jednu z uvedených variant.

- Alespoň jeden z rodičů žadatele mladšího 18ti let je osobou, která je zdravotně pojištěná v jiném čl. státě EU nebo která pobírá důchod nebo dávky v nezaměstnanosti ze systému sociálního zabezpečení jiného čl. státu EU a nebo která vykonává výdělečnou činnost v jiném čl. státě EU
- Žádný z rodičů žadatele mladšího 18ti let není výše uvedenou osobou

E. Ošetřující lékaři žadatele:

Vyplňte údaje, které jsou vám o ošetřujícím lékaři známy.

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :	Titul před:	za:
Název zařízení:			
Oddělení:			
Adresa: Obec:	Část obce:		
Ulice:	Č. p. 7): Č. orient.: PSČ:		
Telefon:	E-mail:		
Příjmení:	Jméno ¹⁾ :	Titul před:	za:
Název zařízení:			
Oddělení:			
Adresa: Obec:	Část obce:		
Ulice:	Č. p. 7): Č. orient.: PSČ:		
Telefon:	E-mail:		
Příjmení:	Jméno ¹⁾ :	Titul před:	za:
Název zařízení:			
Oddělení:			
Adresa: Obec:	Část obce:		
Ulice:	Č. p. 7): Č. orient.: PSČ:		
Telefon:	E-mail:		

- b) Výdělečná činnost/školní povinnosti – popisuje se zapojení žadatele do pracovní činnosti nebo studia.
- c) Rodinné vztahy – popisuje se vztahový rámec rodiny, zejména mezi partnery, rodiči a dětmi, či prarodiči, eventuálně s dalšími příbuznými, způsob komunikace.
- d) Sociální vztahový rámec (mimo rodiny) – popisuje se vztahový rámec mimo rodinu žadatele, zejména přátelské vztahy, způsob trávení volného času, sociální aktivity žadatele.
- e) Domácnost – popisuje se situace žadatele při hledání uspokojení potřeb žadatele vzniklých při standardním zajišťování chodu domácnosti.
- f) Prostředí – popisuje se stav bydlení včetně vybavenosti pomůckami, bezbariérovost prostředí (v místě bydliště i v širším okolí – například zda je bezbariérový přístup do obchodu, k lékařské péči aj.).

4. Jiné zjištění

U sociálního šetření by měl být vždy přítomen rodič nezaopatřeného dítěte z důvodu možnosti uplatňování procesních práv dítěte – například možnost vyžádání si záznamu o šetření. Jste-li zletilí, tak můžete požadovat, aby u šetření byl přítomen váš zástupce nebo jen vaše pečující osoba, pokud prohlásíte, že může vyslechnout vaše osobní údaje.

Není důvod, proč by měly být tyto osoby z šetření vyloučeny (nenarušují-li ho). Pokud však sociální pracovnice trvá na vyloučení osob, trvejte zase vy na písemném záznamu důvodu vyloučení.

Současně se obesílá ošetřující lékař (uvedený v žádosti o příspěvek na péči) pro vyplnění dotazníku o zdravotním stavu pacienta a jeho sociálních schopnostech zvládat základní životní potřeby.

Ošetřujícím lékařem se rozumí²⁰:

- a) praktický lékař, praktický lékař pro děti a dorost, zubní lékař, u žen ženský lékař
- b) lékař poskytující specializovanou ambulantní zdravotní péči,
- c) lékař poskytující pojištěnci zdravotní péči v zařízení ústavní péče.

Zde můžete uvést několik lékařů a měli by být obesláni všichni tito lékaři. Zpravidla se tak ale neděje (což se dá rozporovat) a je obeslán pouze praktický lékař, který by měl mít k dispozici všechny vaše nálezy. Současně by měl být řádně poučen o tom, pro jakou sociální dávku tiskopis vyplňuje a co se v posuzování zohledňuje. Lékař není právník a ani sociální pracovník. Diagnóza Diabetes mellitus (cukrovka) může mít úplně jiné sociální projevy v počátku, nebo při závažných komplikacích. Jinak bude reagovat osoba vážící 40 kg a jinak 100 kg a stejně tak budou dvě naprosto stejné osoby zvládat odlišné své životní potřeby v souvislosti s prostředím, ve kterém žijí.

Primárně je tedy potřeba dohlédnout, jakým způsobem váš lékař vyplní vaše tiskopisy, které jsou společně se sociálním šetřením podkladem pro Lékařskou posudkovou službu ČSSZ – z tohoto důvodu by měl být ošetřující lékař plně obeznámen s vaším sociálním prostředím. Ošetřující lékař přikládá ke svému vyjádření i odborné zprávy (nálezy).

²⁰ dle § 18 odst. 3 zák. č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, v platném znění

Zdravotní stav žadatele o příspěvek posuzuje lékař Lékařské posudkové služby (LPS) na základě žádosti ÚP. V době, kdy je spis na posudkové službě, tak se pozastavuje běh lhůty pro vyřízení žádosti a běží navazující lhůta pro vyřízení posudku.

Při posuzování se bere v úvahu nepříznivý zdravotní stav žadatele a jeho funkční dopad na schopnost zvládat základní životní potřeby. Na základě nálezů praktického i odborných lékařů, výsledku sociálního šetření, případně funkčního vyšetření, lékař LPS příslušné OSSZ podklady vyhodnotí a vypracuje zdravotní posudek.

Bohužel ale lékař nevidí žadatele v přirozeném prostředí, mnohdy se s žadatelem ani nesetká, a tedy může dojít k velkým rozporům mezi názorem lékaře a názorem žadatele na přiznaný stupeň příspěvku.

V takovém případě je potřeba následně zhlédnout spis vedený jak na Úřadu práce, tak na Lékařské posudkové službě a učinit si výpisky nebo si nechat vyhotovit kopie a podat v termínu řádný opravný prostředek (bude rozebráno dále).

Případné odvolání proti nepřiznání příspěvku řeší Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Žaloby pak řeší správní soudy (specializované senáty při krajských soudech).

V rámci posouzení jednotlivých životních potřeb je pro další sociální dávku – Příspěvek na mobilitu podstatné, zda bude posouzeno, že žadatel nezvládá životní potřebu mobilitu nebo orientaci.

Povinnosti žadatele o příspěvek, oprávněné osoby a jiného příjemce příspěvku

Žadatel o příspěvek (případně oprávněná osoba), jsou povinni²¹:

- a) **podrobit se sociálnímu šetření,**
- b) **podrobit se vyšetření zdravotního stavu,** doložit lékařské zprávy
- c) osvědčit skutečnosti rozhodné pro nárok na příspěvek, jeho výši nebo výplatu,
- d) **plnit ohlašovací povinnost** (do osmi dnů hlásit všechny změny – například pobyt ve zdravotnickém zařízení, změnu pečující osoby, změna způsobu výplaty příspěvku apod.)

Příjemce příspěvku je povinen (pozor – příjemce nemusí být totéž co žadatel! Někdy je ustanoven takzvaný zvláštní příjemce nebo jde platba do zařízení):

- a) **plnit písemně ohlašovací povinnost** – do osmi dnů hlásit všechny změny ve skutečnostech rozhodných pro nárok na příspěvek, jeho výši nebo výplatu (například pobyt ve zdravotnickém zařízení, změnu pečující osoby, změna způsobu výplaty příspěvku apod.)
- b) **využívat příspěvek na zajištění potřebné pomoci osobou** blízkou nebo asistentem sociální péče nebo poskytovatelem sociálních služeb
- c) **písemně ohlásit** do konce kalendářního měsíce následujícího po uplynutí kalendářního čtvrtletí **výši příjmu rozhodnou pro zvýšení příspěvku.**

21 § 21 a násl. zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

Povinnosti pečující osoby blízké nebo asistenta sociální péče:

- a) písemně ohlásit přijetí oprávněné osoby k hospitalizaci a propuštění z hospitalizace,
- b) povinnost ohlásit úmrtí oprávněné osoby, a to ve lhůtě do osmi dnů ode dne, kdy tato skutečnost nastala. Tuto povinnost má i zařízení sociálních služeb, jestliže poskytuje oprávněné osobě pobytové sociální služby, a dětský domov.

Sankce za neplnění povinností:

- Výplata příspěvku může být po předchozím písemném upozornění zastavena, příspěvek může být odňat nebo nepřiznán,
- jestliže byla výplata příspěvku zastavena z důvodu nesplnění některé z povinností uvedených v předchozích odstavcích, výplata příspěvku se obnoví až **od třetího kalendářního měsíce** následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém byla povinnost opět splněna.

Postavení blízkých pečujících

Pokud o osobu závislou pečují lidé samostatně nebo s dílčí dopomocí sociálních služeb, jsou jim ze zákona přiznány tyto další prvky sociální ochrany:

- Příspěvek na péči se **nezapočítává do příjmů** pečujících pro účely dávkových systémů ani daňových systémů (pokud se jedná o péči o osobu blízkou a vyšší **nepřesahuje 144 tisíc Kč** ročně, tj. v průměru 12 tisíc měsíčně).
- **Doba péče** je hlavní pečující osobě obvykle započítána jako náhradní doba **pro účely důchodového zabezpečení**.²²
- Hlavní pečující osoba je takzvaným „**státním pojištěncem**“ v oblasti veřejného zdravotního pojištění (s výjimkou pečujícího o osobu nad 18 let v I. st.).²³
- Pečující osoby nejsou **nijak limitovány při pracovním uplatnění** (co do rozsahu práce ani výše příjmů).
- **Není testována příjmová situace** oprávněné osoby ani osob v domácnosti pro přiznání dávky (od ledna je však možné žádat zvýšení, které je závislé na příjmu rodiny a péči o osobu do 18 let).

Příspěvek na péči v rámci Evropské unie k 1. 5. 2010

Poskytování příspěvku na péči občanům členského státu Evropské unie (dále jen „EU“) se řídí nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) ze dne 29. dubna 2004 č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení (dále jen nařízení ES č. 883/04) a nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se

²² podle § 5 zák. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění

²³ § 7 zák. č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, v platném znění

stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 a podle něhož se určuje stát příslušný k vyplácení dávky.

Upozornění: do schválení příslušných rozšiřujících právních předpisů na úrovni ES a ESVO a Švýcarska se poskytování příspěvku na péči občanům ESVO (Norska, Islandu, Lichtenštejnska) a Švýcarska nadále řídí nařízeními Rady (EHS) 1408/71 a 574/72.

Příspěvek na péči je dle komunitárního práva považován za peněžitou dávku v nemoci, kterou poskytuje příslušná instituce státu, který je kompetentní k úhradě zdravotní péče. Sleduje se tedy zdravotní pojištění.

Nárok na příspěvek na péči má občan členského státu jen v případě, že podléhá českým právním předpisům, tj. je účasten českého zdravotního pojištění. Pokud žadatel nesplňuje uvedenou podmínku, není oprávněnou osobou k přiznání příspěvku.

Nárok na příspěvek na péči u migrující osoby a jejích rodinných příslušníků není odvozen od místa trvalého pobytu ani od občanství, a to ani u občanů ČR. Důležitý je faktický pobyt a úhrada zdravotního pojištění.

Zvýšení příspěvku na péči při nízkém příjmu

Do 31. 12. 2011 byl z dávek státní sociální podpory vyplácen **sociální příplatek** rodinám, kde bylo pečováno o nezaopatřené dítě a kde současně některý z členů byl postižený (u dítěte stačil i I. stupeň postižení, u dospělých muselo jít min. o II. stupeň – tehdejšího posuzování pro dávky státní sociální podpory). Dávka Sociální příplatek byla dávkou rodiče, a tedy ji mohl rodič využít dle svých představ.

Od 1. 1. 2012 bylo v rámci státní sociální podpory zrušeno veškeré posuzování postižení. Byl zrušen rodičovský příspěvek pro postižené děti a současně byl zrušen sociální příplatek. Zůstalo jen posouzení zdravotního stavu v rámci péstounských dávek, které se ale přehodnocuje podle příspěvku na péči.

Náhradou za takové výrazné snížení příjmů rodin s elementem zdravotního postižení se od ledna zvýšil příspěvek na péči ve II. stupni pro osobu do 18 let z 5 000 Kč na 6 000 Kč a současně se po posouzení příjmů nabízí možnost žádat o zvýšení příspěvku na péči o 2 000 Kč měsíčně. Pozor ale! **Příspěvek nelze žádat zpětně!** (Sociální příplatek bylo možné žádat tři měsíce zpětně). Je tedy nutné vyřizovat příspěvek vždy v aktuálním počátku kalendářního čtvrtletí!

Částky příspěvku se zvyšují o 2 000 Kč za kalendářní měsíc:

- nezaopatřenému dítěti do 18 let věku,
 - rodiči, kterému náleží příspěvek a který pečuje o nezaopatřené dítě do 18 let věku,
- zvyšuje se každý příspěvek na péči (na stávající kalendářní čtvrtletí), který v dané rodině je (pokud je postiženo více dětí nebo třeba rodič a dítě, tak se zvyšují vždy všechny příspěvky), jestliže rozhodný příjem (za poslední uzavřené kalendářní čtvrtletí) oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných je nižší než dvojnásobek částky životního minima oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných podle zákona o životním a existenčním minimu.

Vzorec – nárok na zvýšení v kalendářním čtvrtletí vznikne, když: ŽMR (životní minimum rodiny) x 2 > P (příjmy všech společně posuzovaných osob).

Příjmy se budou dokladovat za uzavřené kalendářní čtvrtletí a zvýšení pak bude platné další kalendářní čtvrtrok. Pro zvýšení od 1. 1. 2012 do 31. 3. 2012 je nutné v lednu do-
ložit poslední uzavřené kalendářní čtvrtletí, tj. 4. čtvrtletí 2011.

Životní minimum rodiny (ŽMR) zjistíme součtem položek životního minima všech osob žijících ve společné domácnosti. Osoby si seřadíme od nejstarší po nejmladší a pak přidělujeme částky ze zákona²⁴.

Částky životního minima platné od 1. 1. 2012 (v Kč)	
samostatně žijící osoba	3 410 Kč
Částka životního minima v rámci rodiny	
první osoba v domácnosti	3 140 Kč
osoba 2. v pořadí nad 15 let (nestudující)	2 830 Kč
dítě od 15 do 26 let	2 450 Kč
dítě od 6 do 15 let	2 140 Kč
dítě do 6 let	1 740 Kč

Příklad výpočtu:

ŽMR = otec (36 let) 3 140 Kč + matka (35 let) 2 830 Kč + dítě 15 let 2 450 Kč + dítě tři roky 1 740 Kč = 10 160 Kč

ŽMR 10 160 Kč x 2 = **20 320 Kč > P** (příjmy)

Čtyřčlenná rodina s dětmi ve věku patnáct a tři roky, kdy alespoň jedna osoba v této rodině pobírá příspěvek na péči, pokud nedosahuje průměrného měsíčního příjmu (v předchozím uzavřeném kalendářním čtvrtletí) 20 320 Kč, pak bude mít nárok na zvýšení každého příspěvku na péči v rodině o 2 000 Kč od následujícího měsíce na celé kalendářní čtvrtletí.

ŽMR = matka (35 let) 3 140 Kč + dítě 15 let 2 450 Kč + dítě tři roky 1 740 Kč = 7 330 Kč

ŽMR 7 330 Kč x 2 = **14 660 Kč > P** (příjmy)

Tříčlenná rodina s dětmi ve věku patnáct a tři roky, kdy alespoň jedna osoba v této rodině pobírá příspěvek na péči, pokud nedosahuje průměrného měsíčního příjmu (v kalendářním čtvrtletí) 14 660 Kč, pak bude mít nárok na zvýšení každého příspěvku na péči v rodině o 2 000 Kč od následujícího měsíce na celé kalendářní čtvrtletí.

Posuzování příjmů²⁵ – nejčastější příjmy:

- čisté příjmy včetně příjmů z dohod o provedení práce a o pracovní činnosti (za měsíc, za který náležely),
- výživné (v měsíci, kdy bylo vyplaceno),

²⁴ § 3 zák. č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v platném znění

²⁵ přesně vymezuje § 5 zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

- nemocenské (v měsíci, kdy bylo vyplaceno),
- důchody (v měsíci, kdy byly vyplaceny),
- OSVČ – skutečný příjem z předchozího roku (min. však 11 900 Kč²⁶, pokud je činnost vykonávána jako hlavní a nedosahuje tohoto příjmu – částka se vyhláší vždy k 1. 7. nově),
- hmotné zabezpečení (v měsíci, kdy bylo vyplaceno),
- příspěvek na péči není příjmem (ani pro pečujícího ani pro pečující osobu).

Pozor! Navýšením o 2 000 Kč se navyšuje příspěvek na péči. Protože jde o příspěvek na péči, není tedy určen k přímé spotřebě, ale opět jen k zajištění péče. Je tedy podstatný v rámci úhrad za pobytová zařízení.

Jak příspěvek na péči, tak zvýšení příspěvku na péči se vyplácí ode dne podání žádosti – nikoliv dříve. Je tedy nutno žádat o dávku od počátku. Jakmile osoba nezvládá základní životní potřeby, pak je vhodné neprodleně podat žádost o příspěvek na péči. Jednou přiznaný příspěvek na péči (nikoliv zvýšení toliko závisující na čtvrtletním příjmu) náleží do doby přezkumu či přehodnocení (či úmrtí osoby).

Zvýšení příspěvku na péči je nutno žádat každý první měsíc v kalendářním čtvrtletí (leden, duben, červenec, říjen), aby byl zajištěn případný nárok na celé dané čtvrtletí.

Příspěvek na mobilitu

Od ledna 2012 byla zrušena vyhláška č. 182/1992 Sb., která ještě s dalšími předpisy upravovala sociální dávky pro zdravotně postižené občany. V rámci Reformy č. I se zákonodárci pokusili zjednodušit systém podpory, která je poskytována zdravotně postiženým. Fakticky sice ke zjednodušení dávek pro budoucí zdravotně postižené osoby pravděpodobně došlo, ale pro stávající zdravotně postižené osoby se jen zvýšila možná nejistota a obavy, jak bude vypadat Reforma II. Současné jsou to právě zdravotně postižení, kteří se hůře srovnávají se změnami v systému, na který si zvykli a podle kterého mohli do budoucna plánovat. Protože jde o systém dávek, jde především o finanční závislost osob se zdravotním postižením na příjmu, který jim ze státního rozpočtu touto formou plyne.

Zákonodárce sloučil dřívější dávky Příspěvek na individuální dopravu a Příspěvek na provoz motorového vozidla. Tyto dávky nebylo možné pobírat současně, ale převážně převyšovaly nově vzniklou dávku Příspěvek na mobilitu. Došlo tedy jednak ke změně pravidel pro budoucí přiznání příspěvku na mobilitu a současně ke snížení příjmu pro větší část osob se zdravotním postižením.

Dosud o dávkách pro zdravotně postižené rozhodovaly obce a pověřené obecní úřady. Nově o dávkách rozhodují krajské pobočky **Úřadu práce ČR** (a pobočka pro hlavní město Prahu) v rámci zavedení nového systému jednotného výplatního místa (JVM).

Příspěvek na mobilitu je opakující se **nárokovou dávkou**, která je **poskytována osobám starším jednoho roku**, které **nejsou schopny** zvládat základní životní potřeby **v oblasti mobility nebo orientace**, **opakovaně se v kalendářním měsíci dopravují nebo jsou dopravovány** a nejsou jim poskytovány sociální služby¹ v domově pro OZP, v domově pro seniory nebo v domově se zvláštním určením nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče (četnost dopravy těchto osob je zpravidla výrazně nižší než těch, které žijí v domácím prostředí).

Opakované dopravování se prokazuje čestným prohlášením uvedeným na formuláři žádosti². K tomu se váže podmínka nahlásit jakoukoliv změnu, která by mohla mít

1 podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

2 „Čestně prohlašuji, že se opakovaně v kalendářním měsíci dopravuji nebo jsem dopravován(a).“

na dávku vliv (například nedopravování se, poskytování vyjmenovaných sociálních služeb).

Na rozdíl však od původního příspěvku na provoz motorového vozidla není u této dávky specifikovaná forma dopravování. Nebyla zde stanovena odlišná výše pro osoby dopravující se motorovým vozidlem či pro osoby, které například z důvodu nevlastnění motorového vozidla využívají „benefity“ zlevněného jízdného z důvodu držení průkazu ZTP nebo ZTP/P. Současně zde nebyla stanovena podmínka dopravování se za prací, studiem nebo k lékaři a tím faktické vyloučení využití dopravy pro kulturní a volnočasové aktivity. Není tedy rozhodující způsob a důvod dopravování se!

VÝŠE příspěvku na mobilitu činí v kalendářním měsíci **400 Kč** (tj. max. 4 800 Kč za rok). Výše se nekrátí, pokud je v rodině více osob majících nárok.³

Pozor – dávka je opakující se a nelze ji vyplácet dříve než od podání žádosti (stejně jako příspěvek na péči). Nelze ji tedy vyplatit zpětně, pokud na ni při přechodu z roku 2011 na rok 2012 vzniká nárok, protože je osoba držitelem průkazu ZTP nebo ZTP/P (**držitel průkazu mimořádných výhod**, vydávaného podle vyhlášky platné do 31. 12. 2011, do doby platnosti tohoto průkazu, nejpozději však do 31. 12. 2015, se považuje za **neschopného zvládat mobilitu a orientaci**), **má nárok** od ledna 2012 **na příspěvek na mobilitu bez nutnosti lékařského posouzení**.⁴ Při uplatnění nároku v pozdějších měsících přijde osoba o jednotlivé měsíční platby bez náhrady (nevyplácí se zpětně).

Příjemcem dávky je osoba, které byla dávka přiznána (tedy žadatel), nebo její zákonný zástupce, pokud tato osoba nemá způsobilost k právním úkonům. U osob, které mají právní způsobilost, ale nemohou nebo nechťejí si dávku osobně vyřídit, doporučuji využít možnosti nechat se zastupovat (podrobnosti v kapitole o správním řízení).

Institut zvláštního příjemce umožňuje řešit především situaci, kdy osoba nebo její zákonný zástupce nemůže dávku přijímat, například proto, že toho není v důsledku zdravotního stavu schopen (shodné s příspěvkem na péči).

Současný tiskopis k příspěvku na mobilitu obsahuje i informace, které není žadatel povinen sdělovat (nejsou v zákonném výčtu, co vše musí prokázat). Například pro dávku Mobilita není podstatný rodinný stav (i když zákon⁵ jako povinný údaj vyžaduje) ani

3 Ve vládním návrhu k dávám pro zdravotně postižené je v důvodové zprávě uvedeno, proč se ruší příspěvek na bydlení v bezbariérovém bytě. Jako jeden z argumentů byl uveden, že částka je již jen symbolická – tento příspěvek do konce roku 2011 činil také 400 Kč měsíčně. Osobně se tedy obávám, aby v budoucnu i příspěvek na mobilitu nebyl prohlášen za symbolický a nebyl nakonec zrušen.

4 dle § 38 odst. 8) zák. č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, v platném znění

5 dle § 23 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů: *Žádost o dávku, kromě náležitostí podání podle správního řádu, dále obsahuje:*

a) jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození, rodné číslo, rodinný stav a adresu místa trvalého pobytu každé společně posuzované osoby, jde-li o žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku,

b) doklad o výši příjmu žadatele o dávku a společně posuzovaných osob v rozhodném období, jde-li o žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku,

c) označení praktického lékaře, který registruje žadatele o dávku,

d) četnost a důvod dopravy, jde-li o žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku na pořízení motorového vozidla,

e) druh zvláštní pomůcky a doklad osvědčující cenu zvláštní pomůcky nebo její předpokládanou cenu, jde-li o žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku,

zdravotní pojišťovna (což zákon nevyžaduje). Nicméně – většina osob chce dávku v klicdu vyřídit, a tak pravděpodobně vyjde úřednicím vstříc a předloží průkazku zdravotní pojišťovny a třeba i kartičku s číslem účtu, aby si pracovnice mohla ověřit, že jste si správně do žádosti vyplnili své číslo účtu.

V případě kartičky zdravotního pojištění a kartičky s číslem účtu však jde o zatěžující postup. Naopak oprávněné je požadovat předložení občanského průkazu žadatele (k ověření totožnosti a osobních údajů) i případného zástupce a průkazu mimořádných výhod (vydávaného do 31. 12. 2011) nebo průkazu zdravotně postižené osoby (vydávaného od 1. 1. 2012).

f) čestné prohlášení podle § 6 odst. 3, jde-li o žádost o příspěvek na mobilitu,

g) čestné prohlášení podle § 9 odst. 6, jde-li o žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku na pořízení motorového vozidla,

h) určení způsobu výplaty dávky.

Příspěvek na zvláštní pomůcku

Osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí nebo s těžkým sluchovým či zrakovým postižením a v případě příspěvku určeného na pořízení motorového vozidla též osobám s těžkou nebo hlubokou mentální retardací bude poskytována **jednorázová nároková dávka na pořízení kompenzačních pomůcek**, které mají usnadnit jejich sebeobsahu ztíženou těžkým zdravotním postižením.

Příspěvek na zvláštní pomůcky je od 1. 1. 2012 nově koncipován a sloučil pod sebe původní jednorázový příspěvek na opatření zvláštních pomůcek, příspěvek na úpravu bytu, příspěvek na zakoupení motorového vozidla a příspěvek na zvláštní úpravu motorového vozidla.

Jednou z podmínek nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku je, že žadatel o tuto dávku **může konkrétní zvláštní pomůcku využívat ve svém sociálním prostředí**. K ověření splnění této podmínky se stanovuje oprávnění zaměstnanců Úřadu práce (a pro účely odvolacího řízení zaměstnanců Ministerstva práce a sociálních věcí ČR), vstupovat do obydlí žadatele o dávku.

Dále se v souvislosti s řízením o příspěvku na zvláštní pomůcku bude zjišťovat, **jaké další pomůcky a předměty žadatel o dávku využívá, popřípadě celkové majetkové a sociální poměry**. Obdobně budou uvedené skutečnosti ověřovány pro účely uzavření smlouvy o výpůjčce zvláštní pomůcky, popřípadě poskytnutí příspěvku na instalaci zvláštní pomůcky. Realizace tohoto oprávnění je podmíněna souhlasem žadatele o dávku (současně však bez tohoto souhlasu nebude dávka přiznána).

Příspěvek zahrnuje pomůcky:

na pomůcku (dříve nazývanou kompenzační), na úpravu bytu, na úpravu vozidla a na výcvik vodícího (nikoliv asistenčního) psa, na pořízení motorového vozidla, zápujčku plošiny, schodolezu a zvedacího systému.

Cena pomůcky a vliv na příspěvek

Cena pomůcky do 24 000 Kč (dříve nazývanou kompenzační):

- Pokud je **cena pořízení zvláštní pomůcky nižší než 24 000 Kč**, bude se sledovat příjem osoby (nebo osob s ní společně posuzovaných) a **nárok na úhradu pomůcky** vznikne, pokud daný příjem (všech společně posuzovaných osob¹) je **nižší než osminásobek životního minima**.
- **Spoluúčast osoby činí 10 %** z předpokládané nebo již zaplacené ceny pomůcky, **nejméně však 1 000 Kč**.
- Z důvodů hodných zvláštního zřetele (například žádá-li osoba opakovaně o příspěvek na různé zvláštní pomůcky, jejichž cena je nižší než 24 000 Kč, lze tento příspěvek poskytnout, i když příjem osoby a příjem osob s ní společně posuzovaných přesahuje částku osminásobku životního minima).

Cena pomůcky nad 24 000 Kč

- Pokud **cena pořízení zvláštní pomůcky je vyšší než 24 000 Kč**, **nesleduje se příjem** osoby nebo osob s ní společně posuzovaných). Maximální výše příspěvku na jednu zvláštní pomůcku je 350 000 Kč.
- **Spoluúčast osoby činí také 10 % z ceny pomůcky**.
- **Pokud osoba nemá dostatek finančních prostředků na zaplacení spoluúčasti**, krajská pobočka ÚP s přihlédnutím na celkové sociální a majetkové poměry osoby či společně posuzovaných osob, může určit **nižší výši spoluúčasti, minimálně však 1 000 Kč**.

Tato dávka je zaměřena na pomoc osobám se zdravotním postižením² v oblasti pomůcek³, které umožňují sebeobsluhu, slouží k získávání informací nebo ke styku s okolím apod. Jde o pomůcky pro zdravotně postižené, o úpravu motorového vozidla, úpravu bytu a výcvik vodícího psa. Příspěvek na zvláštní pomůcku se neposkytuje na pořízení stropního zvedacího systému, schodišťové plošiny, schodolezu – na to je určena zápujčka.

Příspěvek na pořízení motorového vozidla

Je-li příspěvek na zvláštní pomůcku poskytován na pořízení motorového vozidla, je rovněž podmínkou, že se osoba **opakovaně v kalendářním měsíci dopravuje a že je schopna řídit motorové vozidlo nebo je schopna být převážena motorovým vozidlem**; splnění podmínky opakovaného dopravování prokazuje žadatel čestným prohlášením (uvedeným v žádosti⁴).

1 §§ 6 – 7 zák. č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v platném znění, což je obdobné posuzování jako příjmy ze zák. č. 117/1995 Sb.

2 viz. konkrétní vypsání níže (příloha zákona)

3 viz. konkrétní vypsání níže (příloha zákona)

4 „Čestně prohlašuji, že se v kalendářním měsíci opakovaně dopravuji a jsem schopen/na řídit motorové vozidlo nebo jsem schopen/na být převážen/na motorovým vozidlem.“

Nárok má osoba, která má **těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí**:

- anatomická ztráta obou dolních končetin v bércích a výše,
- funkční ztráta obou dolních končetin na podkladě úplné obrny (plegie) nebo těžkého ochrnutí,
- funkční ztráta jedné horní a jedné dolní končetiny na podkladě úplné obrny (plegie) nebo těžkého ochrnutí,
- ankylóza obou kyčelních kloubů nebo obou kolenních kloubů nebo podstatné omezení hybnosti obou kyčelních nebo kolenních kloubů pro těžké kontraktury v okolí,
- ztuhnutí všech úseků páteře s těžkým omezením pohyblivosti alespoň dvou nosných kloubů dolních končetin,
- těžké funkční poruchy pohyblivosti na základě postižení tří a více funkčních celků pohybového ústrojí s případnou odkázaností na vozík pro invalidy; funkčním celkem se přitom rozumí trup, pánev, končetina,
- disproporční poruchy růstu provázené deformitami končetin a hrudníku, pokud tělesná výška postiženého po ukončení růstu nepřesahuje 120 cm,
- anatomická ztráta dolní končetiny ve stehně s krátkým pahýlem bez možnosti oprotézování nebo exatrikulace v kyčelním kloubu

nebo trpí těžkou nebo hlubokou mentální retardací a stavy na rozhraní těžké mentální retardace.

Výše příspěvku se stanoví s přihlédnutím k četnosti a důvodu dopravy a také k příjmu osoby či osob s ní společně posuzovaných podle zákona o životním a existenčním minimu a k celkovým sociálním a majetkovým poměrům.

Maximální výše příspěvku na pořízení motorového vozidla činí 200 000 Kč, opakovaně lze příspěvek přiznat po uplynutí 10 let.

Příspěvek na plošiny, schodolezy a zvedací systémy – výpůjčka zvláštní pomůcky

Tyto zvláštní pomůcky se poskytují na základě smlouvy o výpůjčce podle občanského zákoníku a osobě starší tří let, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí uvedenou v příloze k tomuto zákonu v bodě 1 písm. a), b) nebo d) až i) na její žádost.

Konkrétní zvláštní pomůcku určuje Úřad práce (pravděpodobně bude vypisovat veřejné výběrové řízení), ale náklady na instalaci a údržbu jsou v režii vypůjčitele. Jestliže osoba nemá dostatek finančních prostředků k úhradě instalace zvláštní pomůcky, může jí krajská pobočka Úřadu práce poskytnout příspěvek na instalaci této zvláštní pomůcky. Pomůcka bude majetkem Úřadu práce, který ji občanovi zapůjčí na základě smlouvy o výpůjčce podle ustanovení §§ 659 až 662 občanského zákoníku. Povinnost vrátit výpůjčku bude upravena ve smlouvě. Občanský zákoník stanovuje povinnost vrátit věc,

jakmile ji občan nepotřebuje, nejpozději do konce stanovené doby zapůjčení. V případě, že vypůjčitel neužívá věc řádně nebo ji užívá v rozporu s účelem, může zapůjčitel požadovat vrácení i před koncem stanovené doby.

Obecně k pomůckám

O dávce (a konkrétní pomůcce) **rozhoduje Úřad práce ČR** (krajské pobočky, pobočka pro hlavní město Prahu) v rámci zavedení nového systému jednotného výplatního místa (JVM). Odvolacím orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV).

Součet vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcku **nesmí** v 60 kalendářních měsících po sobě jdoucích **přesáhnout částku 800 000 Kč** (z vyplacených částek se při součtu odečítají ty částky, které osoba v tomto období vrátila nebo jejichž vrácení bylo prominuto). Do této sumy se nepočítá příspěvek na pořízení motorového vozidla.

Podmínky nároku

a) osoba je starší

1. tři let, je-li tento příspěvek poskytován na pořízení motorového vozidla nebo na úpravu bytu,
2. 15 let, je-li tento příspěvek poskytován na pořízení vodícího psa, nebo
3. jednoho roku v ostatních případech,

b) zvláštní pomůcka umožní osobě sebeobsahu nebo ji potřebuje k realizaci pracovního uplatnění, k přípravě na budoucí povolání, k získávání informací, vzdělávání anebo ke styku s okolím; přitom se přihlíží i k dalším pomůckám, zdravotnickým prostředkům, úpravám a předmětům, které osoba využívá,

c) osoba může zvláštní pomůcku využívat nebo může zvláštní pomůcku využívat ve svém sociálním prostředí.

Zvláštní pomůcku nelze poskytnout

- jestliže je zvláštní pomůcka zdravotnickým prostředkem, který je plně hrazen z veřejného zdravotního pojištění anebo je osobě zapůjčen příslušnou zdravotní pojišťovnou.
- Na pořízení zvláštní pomůcky, která není osobě hrazena z veřejného zdravotního pojištění nebo zapůjčena zdravotní pojišťovnou z důvodu nedostatečné zdravotní indikace.
- Od 1. 1. 2014 nebude možné poskytnout příspěvek, jestliže zvláštní pomůcka bude zdravotnickým prostředkem, který bude částečně hrazen z veřejného zdravotního pojištění.

Provedení zvláštní pomůcky — v základním provedení, které osobě vzhledem k jejímu zdravotnímu postižení plně vyhovuje, osoba splňuje podmínku a současně je vyžadována nejmenší ekonomická náročnost.

Tyto podmínky se nevztahují:

- na pořízení motorového vozidla,
- je-li oprávněnou osobou dítě, je orgán příslušný k rozhodování o dávkách povinen při rozhodování o nároku na dávku a její výši vždy **sledovat dosažení nejlepšího zájmu dítěte**.

Osobám, kterým byl přiznán příspěvek na mobilitu nebo příspěvek na zvláštní pomůcku, se vydává karta sociálních systémů.

Dokladování příjmů:

Příjmy se sledují za poslední uzavřené kalendářní čtvrtletí (pro dávku žádanou v dubnu 2012 se bude dokladovat příjem za leden, únor a březen 2012), ale nebudou se sledovat příjmy podle zákona o státní sociální podpoře (jak je tomu u zvýšení příspěvku na péči), ale podle zákona o životním a existenčním minimu (který však je podobný výčtu příjmů dle zákona o státní sociální podpoře)⁵.

Příloha zákona

Zdravotní postižení odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku a zdravotní stavy vylučující jeho přiznání⁶

I. Zdravotní postižení odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku

1. Za těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí se považuje:

- a) anatomická ztráta obou dolních končetin v bércích a výše,*
- b) funkční ztráta obou dolních končetin na podkladě úplné obrny (plegie) nebo těžkého ochrnutí,*

⁵ Přesně vymezené příjmy najdete v § 7 zák. č. 110/2006, o životním a existenčním minimu, v platném znění

Nejčastěji dokladované příjmy:

Příjmy ze závislé činnosti (ze zaměstnání na pracovní smlouvu, dohody o provedení práce a dohody o pracovní činnosti); příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti – skutečný příjem z předchozího roku (min. však 11 900 Kč, pokud je činnost vykonávána jako hlavní a nedosahuje tohoto příjmu); příjmy z kapitálového majetku a z pronájmu; dávky nemocenského pojištění (péče) a důchodového pojištění; podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci; plnění z pojištění pro případ dožití určitého věku; výživné a příspěvek na výživu rozvedeného manžela a neprovdané matce, s výjimkou těch uvedených příjmů, které byly vyplaceny z příjmů osoby, která se pro účely stanovení započitatelných příjmů považuje za společně posuzovanou osobu s osobou, která takové příjmy přijala; dávky státní sociální podpory, s výjimkou příspěvku na bydlení a jednorázových dávek; příspěvek na živobytí.

Do příjmů se nezapočítává:

Přijaté náhrady škody, náhrady nemajetkové újmy, plnění z pojištění majetku, plnění z pojištění odpovědnosti za škody a finančních prostředků na odstranění následků živelní pohromy; podpory a příspěvků z prostředků nadací a občanských sdružení; příjmy plynoucích z doplatku na bydlení a mimořádné okamžité pomoci podle zákona o pomoci v hmotné nouzi; příjmy plynoucího z důvodu péče o blízkou nebo jinou osobu, která má nárok na příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách, je-li tato péče vykonávána fyzickou osobou patřící do okruhu společně posuzovaných osob; stipendia; odměny vyplácené dárčům za odběr krve a jiných biologických materiálů z lidského organismu; příjmy plynoucího ve formě daňového bonusu; příspěvek na péči, část příspěvku na úhradu potřeb dítěte náležející z důvodu závislosti na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I až IV; příspěvek na mobilitu; příspěvek na zvláštní pomůcku.

⁶ příloha k zákonu č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, v platném znění

- c) *anatomická ztráta podstatných částí jedné horní a jedné dolní končetiny v předloktí a výše a v bérce a výše,*
- d) *funkční ztráta jedné horní a jedné dolní končetiny na podkladě úplné obrny (plegie) nebo těžkého ochrnutí,*
- e) *ankylóza obou kyčelních kloubů nebo obou kolenních kloubů nebo podstatné omezení hybnosti obou kyčelních nebo kolenních kloubů pro těžké kontraktury v okolí,*
- f) *ztuhnutí všech úseků páteře s těžkým omezením pohyblivosti alespoň dvou nosných kloubů dolních končetin,*
- g) *těžké funkční poruchy pohyblivosti na základě postižení tří a více funkčních celků pohybového ústrojí s případnou odkázaností na vozík pro invalidy; funkčním celkem se přitom rozumí trup, pánev, končetina,*
- h) *disproporční poruchy růstu provázené deformitami končetin a hrudníku, pokud tělesná výška postiženého po ukončení růstu nepřesahuje 120 cm,*
- i) *anatomická ztráta dolní končetiny ve stehně s krátkým pahýlem bez možnosti oprotézování nebo exatrikulace v kyčelním kloubu,*
- j) *anatomická nebo funkční ztráta končetiny,*
- k) *anatomická nebo funkční ztráta obou horních končetin.*

2. Za těžké zrakové postižení se považuje:

- a) *úplná nevidomost obou očí, ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí,*
- b) *praktická nevidomost obou očí, zraková ostrost s optimální korekcí v intervalu 1/60 (0,02) – světlocit s jistou projekcí nebo omezení zorného pole do 5–10 stupňů od bodu fixace, bez omezení zrakové ostrosti,*
- c) *těžká slabozrakost obou očí, zraková ostrost s optimální korekcí v intervalu 3/60 (0,05) – lepší než 1/60 (0,02),*
- d) *ztráta jednoho oka nebo ztráta visu jednoho oka se závažnější poruchou zrakových funkcí na druhém oku, vis vidoucího oka roven nebo horší než 6/60 (0,10) nebo koncentrické zúžení zorného pole do 45 stupňů od bodu fixace.*

3. Za těžké sluchové postižení se považuje:

- a) *oboustranná úplná hluchota, neschopnost slyšet zvuky a rozumět řeči ani s nejvýkonnějším sluchadlem nebo přetrvávající neschopnost slyšení po implantaci kochleární nebo kmenové neuroprotézy,*
- b) *oboustranná praktická hluchota, ztráta sluchu při tónové audiometrii v rozsahu 70–90 dB, zbytkový sluch se ztrátou slyšení 85–90 %, sluchově postižený je schopen vnímat zvuk mluvené řeči jen se sluchadlem, ale rozumí jí jen minimálně (z 10–15 %), přes používání kompenzační pomůcky nebo po implantaci kochleární nebo kmenové neuroprotézy,*
- c) *těžká forma hluchoslepoty, kombinované těžké postižení sluchu a zraku, funkčně v rozsahu oboustranné těžké nedoslýchavosti, kterou se rozumí ztráta sluchu v rozsahu 56–69 dB, ztráta slyšení 65–84 % až ztráta sluchu v rozsahu oboustranné hluchoty a ztráta zraku v rozsahu těžké slabozrakosti obou očí, kterou se rozumí zraková ostrost s optimální korekcí v intervalu 3/60 (0,05) – lepší než 1/60 (0,02).*

4. Za zdravotní postižení odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku na pořízení motorového vozidla se považují:

- a) zdravotní postižení uvedená v bodě 1 písm. a), b), d) až i),
- b) těžká nebo hluboká mentální retardace a stavy na rozhraní těžké mentální retardace.

II. Zdravotní stav vylučující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku (kontraindikace)

- a) duševní poruchy, poruchy chování a poruchy intelektu se závažnou poruchou, s narušením rozpoznávacích a ovládacích schopností, stavy závislosti na návykové látce nebo návykových látkách, způsobují-li nemožnost užívání pomůcky,
- b) hluchoněmost; tato kontraindikace platí jen ve vztahu k vodicímu psovi,
- c) těžká polyvalentní alergie a alergie na zvířecí srst; tato kontraindikace platí jen ve vztahu k vodicímu psovi.

Příloha č. 1 vyhlášky

Seznam druhů a typů zvláštních pomůcek určených osobám se zdravotním postižením, na jejichž pořízení se poskytuje příspěvek na zvláštní pomůcku⁷

I. Zvláštní pomůcky určené osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí

- 1. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 přílohy k zákonu:
 - a) dodatečná úprava motorového vozidla; jedná se o úpravy vyžadující montáž, například ruční ovládání, usnadňování nastupování, nakládání vozíku,
 - b) stavební práce spojené s uzpůsobením koupelny a WC; jedná se o stavební práce a s nimi nezbytně související materiál na úpravu (nikoli o obklady, podlahové krytiny, sanitu apod.).
- 2. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 písm. c), d), g), j) a k) přílohy k zákonu:
speciální komponenty osobního počítače, například uzpůsobená klávesnice, myš, speciální programové vybavení.
- 3. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 písm. a), b), d) až i) přílohy k zákonu:
 - a) nájezdové ližiny,
 - b) přenosná rampa.
- 4. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 písm. a) až g), i) a j) přílohy k zákonu:
stavební práce spojené s rozšířením dveří v bytě.

⁷ dle vyh. č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

Adelir Vlada

II. Zvláštní pomůcky určené těžce zrakově postiženým osobám

1. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 2 přílohy k zákonu:
 - a) kalkulátor s hlasovým výstupem,
 - b) digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem,
 - c) digitální zápisník pro zrakově postižené s hlasovým výstupem nebo braillským displejem,
 - d) speciální programové vybavení pro zrakově postižené.
2. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 2 písm. a) a b) přílohy k zákonu:
 - a) vodící pes,
 - b) slepecký psací stroj,
 - c) DYMO kleště,
 - d) elektronická orientační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé,
 - e) elektronická komunikační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé,
 - f) indikátor barev pro nevidomé,
 - g) měřicí přístroje pro domácnost s hlasovým nebo hmatovým výstupem,
 - h) braillský displej pro nevidomé,
 - i) tiskárna reliéfních znaků pro nevidomé,
 - j) hlasové popisovače pro nevidomé a hluchoslepé.
3. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 2 písm. a) až c) přílohy k zákonu:

diktafon.
4. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 2 písm. b) až d) přílohy k zákonu:
 - a) kamerová zvětšovací lupa,
 - b) digitální zvětšovací lupa.

III. Zvláštní pomůcky určené těžce sluchově postiženým osobám

- 1 Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 3 přílohy k zákonu:
 - a) signalizace bytového zvonku, signalizace domovního zvonku včetně instalace,
 - b) signalizace pláče dítěte včetně instalace,
 - c) speciální programové vybavení (aplikace do telefonu, programy do osobního počítače) pro edukaci a reedukaci sluchu umožňující nácvik mluvení, odezírání nebo znakové řeči.
2. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 3 písm. b) přílohy k zákonu:

individuální indukční smyčka.
3. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 3 písm. c) přílohy k zákonu:
 - a) elektronická orientační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé,
 - b) elektronická komunikační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé.
4. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 3 písm. b) a c) přílohy k zákonu:

- a) zařízení pro poslech audiovizuálního zařízení,
- b) signalizace telefonního zvonění,
- c) telefonní zesilovač.

IV. Zvláštní pomůcky určené osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 4 přílohy k zákonu

- a) motorové vozidlo,
- b) speciální zádržní systémy (nikoli běžné dětské autosedačky).

Příspěvek na mobilitu a na zvláštní pomůcky v rámci EU⁸

Poskytování těchto dávek nepodléhá koordinaci systémů sociálního zabezpečení⁹. Nejedná se o dávky, které by se přímo vztahovaly k některému z rizik výslovně uvedených v čl. 3(1) nařízení 883/2004.

Dávky pro osoby se zdravotním postižením mají být poskytovány pouze osobám, které jsou s Českou republikou spjaty. K prokázání toho slouží institut „bydliště“. Plnění podmínky bydliště se posuzuje na základě informací o skutečnostech, které zahrnují zejména délku a nepřetržitost přítomnosti na území České republiky, osobní situaci osoby, místo výkonu pracovní aktivity a její stabilitu, místo zapojení do zájmových činností, rodinnou situaci osoby a její rodinné vazby, bydlení a jeho stabilitu, školní docházku nebo studium dětí apod. Pojem „bydliště“¹⁰ je definován v novele zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, která je součástí zákona týkajícího se sjednocení výplaty některých sociálních dávek.

Požádá-li o poskytnutí příspěvku na mobilitu nebo příspěvku na zvláštní pomůcku občan členského státu Evropské unie, který je na území České republiky hlášen k pobytu, je třeba současně s posouzením nároku na příspěvek zkoumat, zda se nestal neodůvodnitelnou zátěží systému dávek pro osoby se zdravotním postižením.

Je stanovena skupina osob, které není možné považovat za neodůvodnitelnou zátěž systému, i když je jim poskytována některá z uvedených dávek, neboť jsou na území České republiky výdělečně činné, popřípadě byly delší dobu výdělečně činné.

Systémem bodového ohodnocení se stanoví postup posouzení z hlediska zátěže pro sociální systém v ostatních případech. Orgánu příslušnému k posuzování, zda je osoba

8 důvodová zpráva k zák. č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

9 v rámci Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení

10 **Bydliště** je právní pojem označující místo (obec, resp. městský obvod), kde se fyzická osoba hodlá trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí. Místo, kde se fyzická osoba (pouze) zdržuje je, na rozdíl od místa bydliště, místem, kde se tato osoba zdržuje bez úmyslu zdržovat se tam trvale. Fyzická osoba se může zdržovat nebo mít bydliště na více místech. Často se tento pojem často plete s pojmem "trvalý pobyt", což je místo, v němž je fyzická osoba úředně přihlášená k pobytu. Mělo by se jednat o bydliště.

neodůvodnitelnou zátěží systému, se ponechává určitá míra správního uvážení, aby mohly být vzaty v úvahu všechny individuální okolnosti daného případu. Zejména se ukládá přihlížet k vazbám na osoby blízké.

Právní předpisy EU používají pojem „neodůvodnitelná zátěž“ sociálního systému členského státu pro posouzení trvání práva pobytu některých kategorií osob v daném členském státě, tento pojem však blíže nedefinují (viz například článek 7 odst. 1 písm. b) směrnice 2004/38/ES). Vodítkem jsou v tomto případě judikáty ESD, ze kterých vyplývá, že u neaktivních osob trvá jejich oprávnění k pobytu po tu dobu, po kterou splňují podmínky jeho vzniku (viz článek 14 odst. 2 směrnice 2004/38/ES) – to znamená, že mají dostatečné prostředky, aby se nestali zátěží systému sociální pomoci v hostitelském státě. Pokud se jí stanou, má dle práva EU stát možnost přijmout opatření k ukončení práva pobytu dotčené osoby.

Rovněž se stanoví oprávnění příslušného orgánu provádět opětovně posuzování osoby, zda je neodůvodnitelnou zátěží systému, pokud se změnila její sociální poměry. Nejsou stanoveny konkrétní okolnosti, za kterých má k opětovnému posuzování dojít, a je ponecháno na uvážení příslušného orgánu, zda opětovné posouzení provede.

Ukládá se povinnost správním úřadům, orgánům sociálního zabezpečení, Policii České republiky, obcím a zaměstnavatelům uvedených osob poskytnout na výzvu příslušného orgánu údaje, které budou nezbytné ke konkrétnímu posuzování. Půjde o údaje, které jsou buď důvodem pro to, že tyto osoby za neodůvodnitelnou zátěž systému nelze považovat (výdělečná činnost, účast na nemocenském nebo důchodovém pojištění), popřípadě jde o údaje, podle nichž se stanoví bodové ohodnocení osob. Zároveň je upravena povinnost ministerstva vnitra sdělit příslušnému orgánu ukončení přechodného pobytu, aby tento orgán mohl zastavit výplatu dávek. Tato povinnost souvisí s povinností krajské pobočky Úřadu práce, stanovenou v § 106 odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb., neprodleně oznamovat ministerstvu vnitra skutečnost, že se cizinec stal neodůvodnitelnou zátěží systému (změna § 106 odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb. je navržena v části osmé – § 45).

Průkaz osoby se zdravotním postižením (tzv. TP, ZTP nebo ZTP/P)

Osobě, které vzniká nárok na příspěvek na péči, náleží průkaz osoby se zdravotním postižením.

Průkaz vydává krajská pobočka Úřadu práce jako kartu sociálních systémů, která současně v zákonem stanovených případech slouží jako:

- průkaz osoby s těžkým zdravotním postižením (průkaz TP) a náleží při I. stupni závislosti (přísp. na péči),
- průkaz osoby se zvláště těžkým zdravotním postižením (průkaz ZTP) a náleží při II. stupni závislosti (přísp. na péči),
- průkaz osoby se zvláště těžkým zdravotním postižením s potřebou průvodce (průkaz ZTP/P) a náleží při III. a IV. stupni závislosti (přísp. na péči).

Průkaz ZTP/P náleží i v případě, že osoba **nezvládá** základní životní potřeby v **oblasti mobility nebo orientace** (bez ohledu na výši příspěvku na péči), ale nesmí se jednat o osobu starší 18 let, která není schopna zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace z důvodu úplné nebo praktické hluchoty – zde náleží **průkaz ZTP**.

Tato informace je podstatná pro osoby, které nechtějí pobírat příspěvek na péči nebo příspěvek na mobilitu, ale chtějí mít průkaz osoby se zdravotním postižením (a s ním spjaté výhody – například slevy). Nově totiž může získat průkaz pouze osoba, která pobírá nějaký stupeň příspěvku na péči nebo splní podmínku nezvládnutí mobility nebo orientace.

Průkazy osoby se zdravotním postižením nahradily dosavadní „průkaz mimořádných výhod“. V rámci těchto výhod byly vydávány papírové kartičky TP, ZTP a ZTP/P, které mají platnost i po 1. 1. 2012, avšak jen do doby platnosti vyznačené na těchto průkazech a maximálně do 31. prosince 2015. Do této doby se předpokládá, že dojde k výměně za sociální kartu s označením osoby zdravotně postižené.

Výhody, které byly s průkazem mimořádných výhod spjaté, zůstávají v platnosti i pro nové označení.

Nároky držitelů průkazu

Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením upravuje některé nároky držitelů průkazu osoby se zdravotním postižením.

Osoba, která je držitelem průkazu TP, má nárok na:

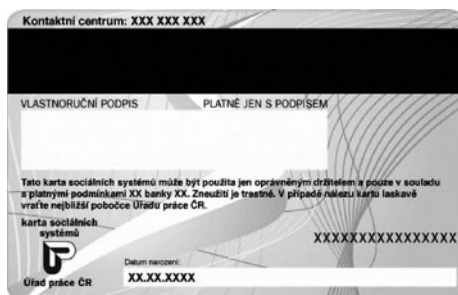
- *vyhrazené místo k sedění ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob s výjimkou dopravních prostředků, v nichž je místo k sedění vázáno na zakoupení místenky,*
- *přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání; za osobní projednávání záležitostí se nepovažuje nákup v obchodech ani obstarávání placených služeb ani ošetření a vyšetření ve zdravotnických zařízeních.*

Osoba, která je držitelem průkazu ZTP, má nárok na:

- *vyhrazené místo k sedění ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob s výjimkou dopravních prostředků, v nichž je místo k sedění vázáno na zakoupení místenky,*
- *přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání; za osobní projednávání záležitostí se nepovažuje nákup v obchodech ani obstarávání placených služeb ani ošetření a vyšetření ve zdravotnických zařízeních,*
- *bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy osob (tramvajemi, trolejbusy, autobusy, metrem)*
- *slevu 75 % jízdného ve druhé vozové třídě osobního vlaku a rychlíku ve vnitrostátní přepravě a slevu 75 % v pravidelných vnitrostátních spojích autobusové dopravy.*

Osoba, která je držitelem průkazu ZTP/P, má nárok na:

- *vyhrazené místo k sedění ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob s výjimkou dopravních prostředků, v nichž je místo k sedění vázáno na zakoupení místenky,*
- *přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání; za osobní projednávání záležitostí se nepovažuje nákup v obchodech ani obstarávání placených služeb ani ošetření a vyšetření ve zdravotnických zařízeních,*
- *bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy osob (tramvajemi, trolejbusy, autobusy, metrem)*
- *slevu 75 % jízdného ve druhé vozové třídě osobního vlaku a rychlíku ve vnitrostátní přepravě a slevu 75 % v pravidelných vnitrostátních spojích autobusové dopravy,*
- *bezplatnou dopravu průvodce veřejnými hromadnými dopravními prostředky v pravidelné vnitrostátní osobní hromadné dopravě,*
- *bezplatnou dopravu vodícího psa, je-li úplně nebo prakticky nevidomá, pokud ji nedoprovází průvodce.*

Osobě, která je držitelem průkazu ZTP nebo průkazu ZTP/P, a průvodci držitele průkazu ZTP/P, může být poskytnuta sleva ze vstupného na divadelní a filmová představení, koncerty a jiné kulturní a sportovní akce. Tyto výhody jsou nenárokové.

Další nároky osob, které jsou držiteli průkazu TP, ZTP nebo ZTP/P, upravují jiné právní předpisy. Těmito předpisy jsou například zákon o daních z příjmů, zákon o místních poplatcích, zákon o správních poplatcích, zákon o pozemních komunikacích, zákon o dani z nemovitosti.

Držitelé průkazů ZTP (s výjimkou sluchového postižení) či ZTP/P jsou osvobozeni od poplatku za použití dálnice a rychlostní silnice.¹ Tato výhoda je vázána na průkaz zdravotně postižené osoby, nikoli na evropský parkovací průkaz (označení „O7“), a platí pouze, pokud je v autě přepravována osoba s jmenovaným průkazem a je-li držitelem motorového vozidla postižená osoba sama nebo osoba jí blízká (nikoliv například soused).

Protože je tato výhoda navázaná na průkaz ZTP a ZTP/P a nikoliv na Evropský parkovací průkaz, nelze tuto výhodu uplatnit v jiných zemích. V zahraničí existují jiné podmínky zvýhodnění (například na Slovensku musí navíc osoba pobírat dávky obdobné našim dávkám v hmotné nouzi).

VE VŠECH ZÁKONECH, kde se hovoří o průkazu mimořádných výhod, bude užíváno nové názvosloví „průkaz TP, ZTP, ZTP/P“.

Parkovací průkaz

Držitelům průkazů ZTP (s výjimkou sluchového postižení) či ZTP/P vydávají sociální (případně dopravní) odbory obcí s rozšířenou působností (tato působnost nepřešla na Úřady práce!) od 1. 8. 2011 tzv. „parkovací průkaz pro osoby se zdravotním postižením“. Tento průkaz nahradil označení O1 („znak vozíčkáře v modrém poli). Označení O1 je platné pouze do konce roku 2012 (je tedy nutné požádat o výměnu průkazu).

Nové označení O7 opravňuje:

- stát po dobu nezbytně nutnou s autem na místech, kde je zákaz stání, pokud tím nedojde k ohrožení bezpečnosti a plynulosti provozu a je-li to naléhavě nutné,²

¹ podle §20a, odst. 1, písm. h). zák. č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, v platném znění

² § 67 odst. 6 zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, v platném znění

Státní sociální podpora

Státní sociální podporou¹ se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje je i při některých dalších sociálních situacích. Při realizaci státní sociální podpory je uplatňován princip státem organizované solidarity, a to ve dvou základních přístupech: bezdětné rodiny jsou solidární vůči rodinám s dětmi a vysokopříjmové rodiny vůči nízkopříjmovým rodinám.

Dávky státní sociální podpory se poskytují buď na základě posouzení příjmů (přídavek na dítě; příspěvek na bydlení; porodné) nebo bez posouzení, jen při naplnění dalších předpokladů (rodičovský příspěvek; dávky péstounské péče: příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna péstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla (pozor! toto je odlišná dávka od dávky pro zdravotně postižené – příspěvek na pořízení zvláštní pomůcky); pohřebné).

Dávky poskytované v závislosti na výši příjmu vychází z koncepce životního minima², které se k 1. 1. 2012 poprvé od roku 2007 (kdy bylo nově koncipováno) zvýšilo. Zdálo by se, že díky zvýšení tohoto životního minima mělo dojít ke zvýšení dávek, ale u státní sociální podpory to tak úplně pravda není.

U dávek přídavek na dítě a porodné se pouze rozšiřuje okruh osob, které na dávku z důvodu nízkých příjmů dosáhnou. U příspěvku na bydlení dochází dokonce ke snížení příspěvku pro rodiny, které nemají příjmy. Pouze u péstounských dávek dochází k přímému zvýšení dávek, protože jejich výše je odvozena od životního minima. Na rodičovský příspěvek, příspěvek při převzetí dítěte (péstounská dávka), příspěvek na zakoupení motorového vozidla (také péstounská dávka) a pohřebné nemá zvýšení životního minima žádný vliv.

U dávek závislých na výši příjmu sledujeme příjem³ za dané rozhodné období, které je u přídavku na dítě roční a u porodného a příspěvku na bydlení je to poslední

1 zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

2 zák. č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v platném znění

3 přesně vymezuje § 5 zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

Nejčastější dokladované příjmy: Čisté příjmy, vč. příjmů z dohod (o provedení práce, o pracovní činnosti) – za měsíc, za který náležely; Výživné (v měsíci, kdy bylo vyplaceno); Nemocenské (v měsíci, kdy bylo vyplaceno); Důchody (v měsíci, kdy byly vyplaceny); Přídavek na dítě (pro příspěvek na bydlení v měsíci, kdy bylo vyplaceno);

uzavřené kalendářní čtvrtletí – shodně jako pro nárok na zvýšení příspěvku na péči a pro nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku.

Pokud příjmy nedosahují životního minima všech posuzovaných osob, pak se započítává vždy životní minimum jako příjem (toto ustanovení se používá výlučně u dávek státní sociální podpory).

Příklad: Osamělá maminka na čtyřleté variantě rodičovského příspěvku pobírá dávku rodičovský příspěvek ve výši 3 800 Kč, na dítě pobírá přídatky ve výši 500 Kč a má stanoveno výživné na dítě ve výši 1 000 Kč, ale toto výživné jí otec dítěte nehradí. Na sebe žádné výživné stanoveno nemá a jiný příjem také nemá.

Příjmem všech osob (matka a dítě) tedy je $3\,800 + 500 = 4\,300$ Kč.

Životní minimum těchto dvou osob činí: $3\,140$ (matka) + $1\,740$ (dítě) = $4\,880$ Kč.

Pokud si bude tato maminka žádat třeba o příspěvek na bydlení, tak se jí nebude započítávat příjem ve výši 4 300 Kč, ale ve výši životního minima, protože to je vyšší, tj. 4 880 Kč. Je tomu tak, protože zákonodárce předpokládal, že osoby pod hranicí životního minima budou pobírat ještě dávky v hmotné nouzi. Ty se však pro dávky státní sociální podpory nedokladují, protože je možné je získat až poté, co jsou uplatněny nároky z dávek právě státní sociální podpory.

Toto započítávání je také důvodem, proč se právě příspěvek na bydlení sníží rodinám bez příjmů navzdory zvýšení životního minima. Do 31. 12. 2011 se těmto rodinám jako příjem započítalo nižší životní minimum. „Škrtem“ pera se jakoby najednou tyto rodiny staly „bohatší“ a dávka se jim sníží. Nicméně – každá změna má nejen pozitivní, ale i negativní dopad, přestože se zvýšení životního minima kvituje jako pozitivní (opravdu se zvýší dávky osobám v hmotné nouzi, zvýší se hranice příjmů, do kterých ještě vznikne nárok na dávky), tak i zde najdeme negativní dopad, kterého se nelze jednoduše vyvarovat.

Za společně posuzované osoby považujeme:

1. Nezaopatřené děti a spolu s nimi rodiče těchto dětí (i osoby, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu), partneři či manželé těchto rodičů.
2. Pokud jsou rodiče dítěte rozvedeni, posuzuje se jako osoba společně posuzovaná s nezaopatřeným nezletilým dítětem rodič, s nímž dítě společně žije, a bylo-li uvedeným rodičům svěřeno dítě do společné nebo střídavé výchovy obou rodičů, posuzuje se s nezaopatřeným nezletilým dítětem rodič určený na základě dohody těchto rodičů s tím, že tuto dohodu mohou rodiče změnit vždy jen k prvním dni kalendářního čtvrtletí.
3. Zletilé nezaopatřené dítě a jeho rodiče, jestliže rodiče a dítě jsou v témže bytě hlášení k trvalému pobytu.

Rodičovský příspěvek (pro přídavek na dítě a příspěvek na bydlení v měsíci, kdy bylo vyplaceno); OSVČ – skutečný příjem z předchozího roku (min. však 11 900 Kč, pokud je činnost vykonávána jako hlavní a nedosahuje tohoto příjmu – částka se vyhláší vždy k 1. 7. nově); Hmotné zabezpečení (v měsíci, kdy bylo vyplaceno); Příspěvek na péči není příjem (ani pro pečujícího ani pro pečující osobu).

4. Nezaopatřené děti, jejich rodiče, pokud jsou nezaopatřenými dětmi a jsou osamělí, a rodiče těchto rodičů, pokud s oprávněnou osobou spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby⁴.
5. Je-li nezaopatřené dítě v plném přímém zaopatření ústavu (zařízení) pro péči o děti nebo mládež, považuje se za rodinu samo toto dítě. Za plné přímé zaopatření se považuje zaopatření v ústavu (zařízení) pro péči o děti nebo mládež, poskytuje-li tento ústav (zařízení) dětem stravování, ubytování a ošacení.
6. Pro příspěvek na bydlení se považují se za rodinu všechny osoby, které jsou v téměř bytě hlášeny k trvalému pobytu (nemusí spolu trvale žít a ani společně uhrazovat náklady na své potřeby).
7. Žije-li osoba osaměle, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba.

Žádná z osob nemůže být posuzována jako oprávněná osoba nebo jako společně posuzovaná osoba současně ve více rodinách (jde-li o společně posuzované osoby pro účely přídatku na dítě, porodného a rodičovského příspěvku). Může však být posuzovaná s jinou rodinou pro potřeby příspěvku na bydlení, protože zde se hodnotí jiné podmínky (především trvalý pobyt).

Krajská pobočka Úřadu práce může v odůvodněných případech rozhodnout o neposuzování některých osob v rámci rodiny (tzv. vyřazení, vyjmutí) pokud spolu nejméně po dobu tří měsíců prokazatelně nežijí (u příspěvku na bydlení – osoba prokazatelně byt neužívá).

Orgány státní sociální podpory: V prvním stupni jedná krajská pobočka Úřadu práce – odbor státní sociální podpory. V druhém stupni řízení nově ministerstvo práce a sociálních věcí (provádí též metodiku a například prominutí trvalého pobytu).

Porodné

Touto dávkou se matce jednorázově přispívá na náklady související s narozením dítěte.

Nárok na porodné má žena, která porodila své první dítě. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné jí nebo jiné osobě nebylo vyplaceno, má na ně nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě do jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů.

Porodné náleží ve výši 13 000 Kč na první narozené dítě (narodí-li se s prvním narozeným dítětem další narozené dítě nebo děti, činí výše porodného 19 500 Kč), pokud příjem rodiny za poslední kalendářní čtvrtletí předcházející datu porodu byl nižší než 2,4násobek životního minima rodiny (ŽMR).

⁴ dle § 115 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění: „Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.“

Tato dávka je jednorázová a lze ji žádat do roku po narození dítěte.

Vzorec pro určení vzniku nároku na dávku: N (náklady) = P (příjmy) < ($\dot{Z}MR$ / životní minimum rodiny / x 2,4)

Výpočet povoleného maximálního příjmu běžné rodiny: $\dot{Z}MR = 3\ 140\ Kč$ (otec) + $2\ 830\ Kč$ (matka) + $1\ 740\ Kč$ (dítě), tj. $7\ 710\ Kč$; $\dot{Z}MR\ 7\ 080\ Kč$ x koef. 2,4 = pokud nebude průměrný měsíční příjem (za poslední uzavřené kalendářní čtvrtletí) vyšší než $18\ 504\ Kč$, vznikne této rodině nárok na porodné.

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Touto dávkou (stejně jako například daňovým bonusem) se stát podílí na pokrytí nákladů na výživu a ostatní osobní potřeby dítěte, což je základní forma pomoci rodinám s dětmi. Stát tak částečně kompenzuje rodinám skutečnost, že dlouhodobě značnou částí svých příjmů zabezpečují potřeby svých dětí a v důsledku této skutečnosti mají dlouhodobě nižší životní úroveň ve srovnání s rodinami bezdětnými při stejných pracovních zásluhách žitelů rodin.

Tato dávka je však neaktuální a v průběhu let už ztratila význam, protože ji do jisté míry supluje daňová sleva na vyživované dítě, která náleží všem rodičům majícím zdanitelný příjem. U osob, které nemají příjmy, pak prostředky stejně plynou i z dávek v hmotné nouzi.

Neaktuálnost spočívá v tzv. rozhodném období. Proto aby bylo možné dávku přiznat v období od 1. 10. 2011 do 30. 9. 2012, tak musí být doloženy příjmy za rok 2010 (pro období 1. 10. 2012 do 30. 9. 2013 se bude posuzovat příjem za rok 2013). Vzniká tak paradoxní situace, kdy když se vám má narodit dítě v srpnu 2012 a vy chcete požádat o přídavky, tak se ještě měsíc (do 30. 9.) budou sledovat příjmy z roku 2010, kdy ještě žena nebyla ani těhotná (možná ani o dítěti neuvažovala) a současně ani nemusela znát otce svého budoucího dítěte, a přesto budou oba rodiče muset tento příjem doložit.

Dávka je opakující se měsíční. Tedy náleží každý měsíc. Takové dávky ve státní sociální podpoře lze přiznat až tři měsíce zpětně (například právě jste se o této dávce dozvěděli, je 29. 2. 2012 a vy si chcete o dávku požádat. Už asi víte, že za rok 2010 jste měli nízké příjmy, takže by mohl vzniknout nárok. Můžete tedy podat žádost od 29. 11. 2011 a bude vám případně náležet za listopad, prosinec 2011, leden... až září 2012. Vždy ji úřad vyplátí za měsíc zpětně jako výplatu – za únor v březnu, za březen v dubnu... Od října 2012 se pak bude dokládat příjem za rok 2011. Druhý příklad – 29. 2. to nestihnete, takže přijdete na úřad až 1. 3. 2012 a už můžete požádat jen od 1. 12. 2011, a tudíž přijdete o jeden měsíc na dávce).

Tato dávka je dávkou dítěte (maximálně do věku 26 let). Má na ni nárok nezaopatřené dítě (do doby zletilosti žádají rodiče, po zletilosti si žádá dítě samo), pokud rozhodný příjem v rodině (P) nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny ($\dot{Z}MR$) a koeficientu 2,40.

Vzorec pro výpočet vzniku nároku: $\check{Z}MR$ (*životní minimum rodiny*) $\times 2,4 > P$ (*příjmy všech společně posuzovaných osob*)

Výše přídatku na dítě je pro dítě do šesti let 500 Kč; pro dítě od šesti let do 15 let činí přídatok 610 Kč a pro nezaopatřené dítě ve věku od 15 let do 26 let činí 700 Kč měsíčně.

Kdo je to nezaopatřené dítě,⁵ je podstatně nejen pro tyto dávky, ale také pro daňové účely, protože v daňové sféře se nezaopatřenost sleduje podle tohoto zákona. Za nezaopatřené považujeme dítě studující na základní, střední (nelze dálkově současně s prací) nebo vysoké škole (lze dálkově současně s prací); dítě, které nemůže (až do 26 let) studovat nebo pracovat pro nemoc nebo úraz, anebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu; dítě po ukončení základní školy do 18 let, pokud je dítě v evidenci na Úřadu práce (bez podpory).

Dítě, které pobírá invalidní důchod III. stupně, se nepovažuje za nezaopatřené.

Rodičovský příspěvek

Od roku 2007 je na tuto dávku vypláceno skoro 70 % všech prostředků, které se ve státní sociální podpoře vyplácí. Dříve to byla zhruba polovina (shodně s přídatkem na dítě). Stát se touto dávkou podílí na krytí nákladů potřebných k zajištění výživy a ostatních osobních potřeb rodiče v době, kdy celodenně osobně a řádně pečuje alespoň o jedno dítě do věku až čtyř let. Touto podporou rodiny se naplňuje předpoklad psychologů, sociologů a pedagogů, že dítě se nejlépe rozvíjí ve společnosti a při maximální péči svých rodičů, především v prvních letech svého života, kdy se utváří základní volní a morální vlastnosti a předpoklady vychovávaného dítěte.

S tímto účelem dávky asi nelze než souhlasit. V průběhu roků došlo ke značnému vývoji v této dávce a od ledna 2012 došlo k přehodnocení mnoha principů, na kterých byla dávka postavena. Bohužel to má mít vliv na celkové snížení příjmů rodičů a výrazné snížení příjmů rodičů postižených dětí.

Od ledna 2012 již není možné navíc čerpat rodičovský příspěvek na dítě starší čtyř let (do 31. 12. 2012 mohl být přiznán až do věku 15 let dítěte). A současně u dítěte staršího jednoho roku a mladšího čtyř let nemůže rodič současně pobírat příspěvek na péči. Pokud rodič pečuje o postižené dítě, kterému současně náleží (nebo může náležet) příspěvek na péči, tak si musí vybrat jen jeden příspěvek, který chce pobírat. Pokud by tak rodič neučinil, tak je přednostní příspěvek na péči.

Posouzení zdravotního stavu dítěte jen do 31. 12. 2011 (následně zrušeno). Rodičovské příspěvky na zdravotně postižené děti starší jednoho roku byly automaticky převedeny na příspěvek na péči:

- děti dlouhodobě zdravotně postižené na příspěvek na péči v I. stupni závislosti a
- děti dlouhodobě těžce zdravotně postižené na příspěvek na péči v II. stupni závislosti.

5 dle § 11 zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

Rodič si může žádat o rodičovský příspěvek od narození dítěte (pokud není vyplácena peněžitá podpora v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem⁶) nebo po skončení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem ve výši, kterou si rodič zvolí a to do vyčerpání 220 tisíc Kč.

Pokud vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství (PPM) alespoň jednomu z rodičů:

Od ledna 2012 mohou rodiče **pružně volit délku** pobírání rodičovského příspěvku a jeho **výši** podle aktuální sociální situace rodiny. Celkem mohou vyčerpat **až 220 000 Kč**, nejdéle však **do čtyř let věku** dítěte.

Výši příspěvku je možné **měnit jednou za tři měsíce**. Výše příspěvku je limitována výši peněžité pomoci v mateřství (PPM) – tedy 70 procenty 30násobku denního vyměřovacího základu, maximálně však činí 11 500 Kč za měsíc.

Výši měsíční částky rodičovského příspěvku si může **nově zvolit i rodič, jenž si neplatil nemocenské** pojištění, které se u zaměstnanců povinně odvádí z příjmu (nebyl účasten nemocenského pojištění), **ale jen v případě, že druhý z rodičů splnil podmínku** nároku na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem či převzetím dítěte.

Příklad⁷:

Při hrubé mzdě 23 000 Kč je vyměřovací základ 757 Kč a 70 % z této částky činí 530 Kč.
 $530 \times 30 = 15\,900$ Kč.

viz. výpočet PPM v tabulce č. 1 na následující straně

Maximální měsíční částka pro rodičovský příspěvek však činí pouze 11 500 Kč. Rodič tuto dávku bude pobírat 19,1 měsíce.

Při hrubé mzdě 10 000 Kč je vyměřovací základ 329 Kč a 70 % z této částky činí 231 Kč.
 $231 \times 30 = 6\,930$ Kč.

viz. výpočet PPM v tabulce č. 2 na následující straně

Maximální měsíční částka pro rodičovský příspěvek činí 6 930 Kč. Rodič bude tuto dávku pobírat 31,8 měsíce.

Pokud nevznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství (ani jednomu z rodičů):
Pokud ani jeden z rodičů neplatil pojistné na sociální zabezpečení, a tedy nesplnil podmínky pro volbu výše a délky pobírání rodičovského příspěvku, **výše příspěvku zůstává v pevných částkách** – 7 600 Kč do devátého měsíce věku dítěte a poté 3 800 Kč do čtyř let věku dítěte podle právní úpravy od 1. ledna 2011.

K rodičovskému příspěvku si mohou oba rodiče přivydělávat bez omezení. Limitována je pouze návštěva dítěte v předškolním zařízení (aby rodič neztratil nárok na příspěvek).

⁶ podle zák. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění

⁷ výpočet v tabulce dostupný z <http://www.mpsv.cz/cs/11580>

Výpočet výše peněžité pomoci v mateřství

podle zák. č. 187/2006 Sb.

při nástupu na MD v roce 2012

Počet kalendářních dnů peněžité pomoci v mateřství ¹⁾						196
Vyměřovací základ	denní = D	nebo měsíční = M	M			23 000,00 Kč
Denní vyměřovací základ pro nemocenské (DVZ) neredukovaný						756,16 Kč
<i>orientačně odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu cca.</i>						23 000 Kč
Redukce DVZ						
	do	838 Kč	redukce na	100%	tj. na	756,16 Kč
nad	838 Kč	do 1 257 Kč	redukce na	60%	tj. na	0,00 Kč
nad	1 257 Kč	do 2 514 Kč	redukce na	30%	tj. na	0,00 Kč
nad	2 514 Kč	nezhledňuje se				
					Redukovaný DVZ	757 Kč
Peněžitá pomoc v mateřství	70% z 757	tj. 530 x 196 dnů =				103 880 Kč
PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ						103 880 Kč

Počet kalendářních dnů peněžité pomoci v mateřství ¹⁾						196
Vyměřovací základ	denní = D	nebo měsíční = M	M			10 000,00 Kč
Denní vyměřovací základ pro nemocenské (DVZ) neredukovaný						328,77 Kč
<i>orientačně odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu cca.</i>						10 000 Kč
Redukce DVZ						
	do	838 Kč	redukce na	100%	tj. na	328,77 Kč
nad	838 Kč	do 1 257 Kč	redukce na	60%	tj. na	0,00 Kč
nad	1 257 Kč	do 2 514 Kč	redukce na	30%	tj. na	0,00 Kč
nad	2 514 Kč	nezhledňuje se				
					Redukovaný DVZ	329 Kč
Peněžitá pomoc v mateřství	70% z 329	tj. 231 x 196 dnů =				45 276 Kč
PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ						45 276 Kč

¹⁾ peněžitá pomoc v mateřství náleží maximálně 196 kalendářních dnů a 259 kalendářních dnů porodila-li žena dvě nebo více dětí.

DVZ je průměr započitatelných příjmů připadajících na jeden kalendářní den v tzv. rozhodném období, což je doba zpravidla 12 kalendářních měsíců před měsícem, v němž vznikla dočasná pracovní neschopnost či jiná sociální událost.

Pokud rodiči vznikl nárok na rodičovský příspěvek před 1. lednem 2012, tak se může rozhodnout, jestli bude čerpat příspěvek postaru nebo podle nové právní úpravy od 1. ledna 2012:

- obecně ale platí podmínka, že pokud rodič **setrvá** ve variantě pobírání rodičovského příspěvku podle **staré právní úpravy k 31. 12. 2011** (do dvou let 11 400 Kč, do tří let 7 600 Kč, nebo do devíti měsíců 7 600 a následně do čtyř let 3800 Kč), bude platit pro něj tato úprava jako celek, tedy i se sledováním omezené docházky dítěte do předškolního zařízení (dítě do tří let smí maximálně pět dnů v měsíci, dítě nad tři roky pět dnů v měsíci nebo čtyři hodiny denně) po celou dobu pobírání rodičovského příspěvku.
- pokud však rodič **přejde na novou právní úpravu platnou od 1. ledna 2012**, bude se na něho vztahovat mj. ustanovení o nesledování návštěvy předškolního zařízení u dětí starších dvou let věku (ale sníží se celková vyplacený objem prostředků

na rodičovský příspěvek o cca až 20 000 Kč u tříleté varianty). O tuto změnu rodičovského příspěvku podle nové právní úpravy musí rodič písemně požádat.

- **U dětí starších než dva roky** se od 1. 1. 2012 nesleduje doba docházky do předškolních zařízení (ale jen u rodičovských příspěvků přiznávaných podle zákona po 1. 1. 2012).
- **U dětí mladších než dva roky** se zavádí maximální počet **46 hodin měsíčně**, kdy může být dítě v předškolním zařízení.
- Možnost výběru délky čerpání rodičovského příspěvku je zachována i při plynulém navázání rodičovské dovolené s dalším potomkem.

Příspěvek na bydlení

Většina osob se zdravotním postižením vydává mnoho nákladů na léčení, poplatky u lékaře, na zdravotní pomůcky nebo na zvýšené náklady, které s sebou zdravotní postižení nese. Mnohým lidem jejich invalidní důchody sotva pokrývají nájem. **S ohledem na rostoucí náklady na bydlení** a rušení slev a dotací v této oblasti je v systému státní sociální podpory zakomponován i příspěvek na bydlení, který přispívá na náklady všem občanům i rodinám bez ohledu na vlastnictví jejich forem bydlení (obecní, nájemní, družstevní, osobní vlastnictví s výjimkou podnájemních smluv) a bez ohledu na to, zda v rodině je či není nezaopatřené dítě.

Je tedy vhodné, pokud příjem v rodině nedostačuje a v současnosti není možné řešit bydlení jinou formou (například přestěhovat se do menšího a méně nákladného bydlení), zkusit požádat o příspěvek na bydlení a nenechat se odradit pracovníci, že dávka nevyjde.

Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než přípustné normativní náklady stanovené zákonem. Příspěvek se poskytuje bez ohledu na to, v jakém bytě oprávněná osoba bydlí, zda jde o byt obecní, družstevní, v soukromém vlastnictví, nebo jde o byt ve vlastním domě (ne však na podnájem!) a současně zde má trvalé bydliště.

Jaký je rozdíl mezi nájmem a podnájmem:

Nájem – prostory k bydlení (dům či byt) jsou pronajaty přímo od vlastníka.

Podnájem – prostory k bydlení (dům či byt) jsou pronajaty od nájemce nebo družstevníka. Nájemce sám nemá vlastnické právo, a tedy dále může pronajímat jen se souhlasem majitele. Družstevník vlastní družstevní podíl nikoliv byt (či dům).

Žadatelem je tedy vlastník, družstevník nebo nájemce (s trvalým pobytem v daném místě) a **společně posuzované osoby budou** osoby mající trvalý pobyt a užívající s ním byt nebo dům.

Rozhodným obdobím pro stanovení nároku na příspěvek na bydlení je kalendářní čtvrtletí bezprostředně předcházející kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém je

uplatňován (žádán) nárok na příspěvek na bydlení (například žádost o příspěvek je podána k 1. 4. 2012, rozhodným obdobím tedy bude 1. čtvrtletí 2012). Dávku lze (jako všechny opakující se dávky státní sociální podpory žádat tři měsíce zpětně).

Náklady na bydlení a příjmy společně posuzovaných osob se pro nárok a výši příspěvku na bydlení stanoví jako **jejich průměr za kalendářní čtvrtletí** bezprostředně předcházející kalendářnímu čtvrtletí, na které se nárok na výplatu dávky prokazuje, popřípadě nárok na dávku uplatňuje.

Příspěvek lze vyplácet pouze po dobu 84 měsíců z posledních 10 let (tato doba se bude v budoucnu ještě zkracovat). Deset let se začíná počítat od 1. 1. 2012 (dříve nebylo v platnosti).

Časové omezení výplaty příspěvku na bydlení se netýká: bytů, které užívá osoba, které byl poskytnut příspěvek na úpravu tohoto bytu; bytů zvláštního určení, pokud jsou užívány osobou, jejíž zdravotní stav zvláštní úpravu vyžaduje; domácnosti sestávající výlučně z osob starších 70 let.

V rámci tiskopisu se podepisuje prohlášení, že nelze jiným způsobem řešit problém bydlení⁸. Vzhledem k tomu, že jde o prohlášení, se kterým když osoba nesouhlasí, tak nemůže dostat příspěvek na bydlení, tak se na toto prohlášení také vztahuje osmidenní oznamovací povinnost v případě změn. Současně je možné toto kontrolovat (a případně nepravdivost sankcionovat). Není ale známa žádná metodika, jak by úřad mohl pravdivost tohoto prohlášení kontrolovat. Ale co není, to v budoucnu být může.

Jak si spočítat příspěvek na bydlení: P_{Bydl} (výše příspěvku na bydlení) = N (výše skutečných nákladů – maximálně však do výše normativních nákladů v Kč podle počtu obyvatel obce – viz. tabulka) – P (příjem rodiny⁹ – minimálně však životní minimum rodiny) x koef. (0,30; pro Prahu 0,35)

Výše příspěvku na bydlení se stanoví jako rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a násobkem rozhodného příjmu a **koeficientu 0,30** (v Praze 0,35). Pokud rozhodný příjem rodiny, z něhož se vychází při stanovení výše příspěvku na bydlení, nedosahuje částky životního minima rodiny, započítává se jako rozhodný příjem rodiny částka odpovídající životnímu minimu této rodiny.

Pokud jsou náklady na bydlení nižší než normativní náklady na bydlení, náleží příspěvek na bydlení ve výši rozdílu mezi náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny vynásobeným koeficientem 0,30 (v Praze 0,35).

8 „Prohlašuji, že moje celkové sociální a majetkové poměry mi neumožňují řešit problém bydlení jinak než podáním žádosti o příspěvek na bydlení.“

9 vymezuje § 5 zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění: Čisté příjmy (za měsíc, za který náležely) včetně dohod (bez daňových bonusů); Výživné (v měsíci, kdy bylo vyplaceno); Nemocenské (v měsíci, kdy bylo vyplaceno); Důchody (v měsíci, kdy byly vyplaceny); Přídavek na dítě (pro všechny dávky kromě přídavku na dítě, v měsíci, kdy byly vyplaceny); Rodičovský příspěvek (v měsíci, kdy bylo vyplaceno); OSVČ – skutečný příjem z předchozího roku (min. 11 700 Kč); Hmotné zabezpečení (v měsíci, kdy bylo vyplaceno). Vždy však alespoň životní minimum (pokud jsou příjmy nižší).

Co započteme jako náklady (N):

Byt, dům, bytová jednotka (kde je současně trvalý pobyt)		
	Nájemní (nikoliv podnájemní – musí být pronajato od vlastníka)	V osobním či družstevním vlastnictví
+	nájem (včetně nákladů k nájmu, např. společná elektrina, výtah apod.)	částka ze zákona srovnatelná s nájmem (SN)
+	zálohy na plyn	zálohy na plyn
+	zálohy na elektřinu	zálohy na elektřinu
+	zálohy na vodné, stočné	zálohy na vodné, stočné
+	zálohy na TUV, teplo (jsou-li pevná paliva, částka ze zákona = pal.)	zálohy na TUV, teplo (jsou-li pevná paliva, částka ze zákona = pal.)
+	poplatky za popelnice (ve čtvrtletí, kdy se hradily)	poplatky za popelnice (ve čtvrtletí, kdy se hradily)
+	doplatky (vyúčtování výše uvedených položek)	doplatky (vyúčtování výše uvedených položek)
-	přeplatky (vyúčtování výše uvedených položek zapisujeme mínusem)	přeplatky (vyúčtování výše uvedených položek zapisujeme mínusem)
=	Vše se spočte jako součet za kalendářní čtvrtletí a pak vydělí třemi – tím získáme průměr na měsíční náklady	

Pokud se topí pevnými palivy, pak se počítá (pal.)	
Počet osob v rodině	od 1. 1. 2012
jedna	666 Kč
dvě	911 Kč
tři	1 192 Kč
čtyři a více	1 472 Kč

Částka srovnatelná s nájmem (SN)	
Počet osob v rodině	od 1. 1. 2012
jedna	1 710 Kč
dvě	2 340 Kč
tři	3 060 Kč
čtyři a více	3 690 Kč

Počet osob v rodině dle § 7 odst. 6	Měsíční normativní náklady na bydlení (maximální uznatelné)				
	podle počtu obyvatel obce				
	Praha	více než 100 000	50 000–99 999	10 000–49 999	9 999
pro nájemní bydlení					
1	7 068 Kč	5 616 Kč	5 352 Kč	4 563 Kč	4 379 Kč
2	10 144 Kč	8 157 Kč	7 796 Kč	6 715 Kč	6 464 Kč
3	13 813 Kč	11 214 Kč	10 742 Kč	9 330 Kč	9 001 Kč
4 a více	17 269 Kč	14 135 Kč	13 565 Kč	11 862 Kč	11 466 Kč
pro vlastnictví či družstevní bydlení					
1	4 053 Kč	4 053 Kč	4 053 Kč	4 053 Kč	4 053 Kč
2	6 042 Kč	6 042 Kč	6 042 Kč	6 042 Kč	6 042 Kč
3	8 421 Kč	8 421 Kč	8 421 Kč	8 421 Kč	8 421 Kč
4 a více	10 699 Kč	10 699 Kč	10 699 Kč	10 699 Kč	10 699 Kč

Normativní náklady na bydlení upravuje vláda vždy k 1. lednu nařízením (na období jednoho kalendářního roku).

Příklad výpočtu:

Žena se stará o svoji starou matku, která pobírá příspěvek na péči ve IV. stupni. Žena se o matku stará celodenně a nemá žádné jiné příjmy, jen příspěvek na péči, který jí platí matka. V březnu ale zvládla malou brigádu na dohodu o provedení práce, za kterou jí v dubnu vyplatili 2 000 Kč. Matka pobírá starobní důchod (v rámci starobního důchodu je vyplácena i část vdovského důchodu) ve výši 10 500 Kč. Tyto dvě osoby spolu žijí v nájemním bytě v Brně (obě zde mají trvalý pobyt). Náklady byly v lednu, únoru a březnu následující: každý měsíc činil nájem 5 000 Kč, každý měsíc byly zálohy na služby stanoveny takto: vodné a stočné 600 Kč, topení, teplá voda a TUV 800 Kč, elektřina 900 Kč. Plyn byl hrazen pouze 1x za čtvrtletí, a to částkou 500 Kč. V březnu došlo k vyúčtování elektřiny a byl zjištěn přeplatek ve výši 700 Kč, který byl vrácen složenkou tentýž měsíc. Jiné náklady nebyly.

Náklady za čtvrtletí: $(5\,000 \times 3) + (600 \times 3) + (800 \times 3) + (900 \times 3) + 500 - 700 = 21\,700$ Kč
Průměr na měsíc: $21\,700 / 3 = 7\,233$ Kč Tato částka je nižší než normativní náklady pro dvě osoby v Brně (8 157 Kč), proto budeme brát skutečnou výši nákladů. Kdyby tato částka přesahovala normativní náklady, tak započteme jen normativní náklady.

Příjmy za čtvrtletí: $(10\,500 \times 3) + 2\,000$ (příspěvek na péči se nezapočítává jako příjem, příjmy z dohod se počítají za měsíc, za který náleží) = 33 500 Kč. Průměr na měsíc: $33\,500 / 3 = 11\,167$ Kč

Životní minimum matky a ženy činí: $3\,140 + 2\,830 = 5\,970$ Kč (částka životního minima rodiny je nižší než příjmy, takže započteme příjmy skutečné.

$N - (P \times 0,3) = 7\,233 - (11\,167 \times 0,3) = 7\,233 - 3\,350 = 3\,883$ Kč. Příspěvek na bydlení bude v květnu za duben, v červnu za květen a v červenci za červen vyplacen vždy ve výši 3 883 Kč za předpokladu, že jedna z žen má platnou nájemní smlouvu a obě ženy mají v místě trvalý pobyt.

Sociální příplatek byl k 31. 12. 2011 zrušen

Do 31. 12. 2011 byl v těchto dávkách zahrnut ještě i sociální příplatek, který náležel rodinám, kde se nacházelo postižené dítě nebo těžce postižený rodič. Náhradou za tuto dávku bylo nově zkoncipováno zvýšení příspěvku na péči o 2 000 Kč na každou postiženou osobu v domácnosti, kde je nezletilé dítě. Příjmová hranice a rozhodné období pro stanovení nároku jsou stanoveny shodně jako u dřívějšího sociálního příplatku. Nicméně – výše zvýšení příspěvku na péči často nepokryje ztrátu ze sociálního příplatku a také případně z odebrání rodičovského příspěvku (pokud se pobíral na postižené dítě starší čtyř let).

Dávky pěstounské péče

Těmito dávkami stát přispívá na potřeby spojené s péčí o děti a další náklady spojené s touto péčí, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat a které jsou svěřeny do pěstounské péče (forma soudního svěřením dítěte na žádost pěstouna do náhradní rodinné výchovy či je už zahájeno řízení o tuto pěstounskou péčí). Pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče může vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, například na přídavek na dítě, rodičovský příspěvek apod.

Dávky pěstounské péče zahrnují: příspěvek na úhradu potřeb dítěte (opakující se dávka); odměna pěstouna (opakující se dávka); příspěvek při převzetí dítěte (jednorázová dávka); příspěvek na zakoupení motorového vozidla (jednorázová dávka).

Pohřebné

Stát prostřednictvím této jednorázové dávky přispívá na úhradu nákladů spojených s vypravením pohřbu.

Na pohřebné má nárok osoba, jež vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR.

Výše pohřebného je 5 000 Kč. Výše pohřebného se od roku 1998 nezměnila (pro příklad – v SR činí dávka pro všechny, co pohřbili, 79,67 EUR). Protože je to jednorázová dávka, lze ji žádat do roku po datu pohřbení.

Zvláštní ustanovení o důsledcích neplnění povinné školní docházky dítěte

U rodičů, kteří si mohli zvolit výši rodičovského příspěvku: Jestliže byla alespoň jednomu z rodičů pravomocně uložena sankce¹⁰ za neplnění povinností souvisejících s řádným plněním povinné školní docházky staršího dítěte v rodině, tak se z celkové částky 220 000 Kč rodičovského příspěvku, který náleží rodiči z titulu péče o nejmladší dítě v rodině, odečítá částka 22 800 Kč. Lze strhnout i opakovaně.

U rodičů, kteří si nemohli zvolit výši rodičovského příspěvku: Nárok na výplatu rodičovského příspěvku nemá rodič, kterému byla uložena sankce¹¹, za neplnění povinností souvisejících s řádným plněním povinné školní docházky dítěte v rodině, a to po dobu tří kalendářních měsíců následujících po kalendářním měsíci, ve kterém roz-

¹⁰ podle zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ podle zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

hodnutí o uložení sankce nabylo právní moci. Nárok na rodičovský příspěvek za toto období nemůže uplatnit ani druhý z rodičů. Lze postihnout i opakovaně.

U pěstounů: Nárok na výplatu odměny pěstouna nebo odměny pěstouna ve zvláštních případech vůči dítěti, které řádně neplní povinnou školní docházku, nemá pěstoun, kterému byla pravomocně uložena sankce¹² za neplnění povinností souvisejících s řádným plněním povinné školní docházky dítěte svěřeného do pěstounské péče, a to po dobu tří kalendářních měsíců následujících po kalendářním měsíci, ve kterém rozhodnutí o uložení sankce nabylo právní moci. Lze postihnout i opakovaně.

¹² podle zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Karta sociálních systémů

Kartu sociálních systémů bude vydávat krajská pobočka Úřadu práce ČR každému, kdo si požádá o nepojistnou sociální dávku. Karta by měla být vydávána od června 2012 (ve spolupráci s Českou spořitelnou).

Karta sociálních systémů bude mít tři funkce: identifikační, autorizační a platební (u některých dávek volitelně k možnosti si nechat zasílat dávky na vlastní účet a u příspěvku na péči zůstane navíc možnost výplaty na složenku – zde ale náklady na hotovostní výplatu ponese příjemce). Platební funkce bude povinná pouze u osob, které čerpají dávky pomoci v hmotné nouzi.

Karta bude sloužit především k identifikaci na úřadě. U osob se zdravotním postižením bude plnit funkci průkazky TP, ZTP a ZTP/P se všemi jejími výhodami. V tomto případě dochází pouze k nahrazení papírové průkazky za plastickou (za předpokladu, že nebude využívána platební funkce).

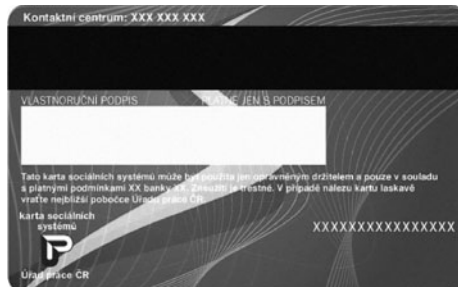
Autorizační funkce má podle zdrojů MPSV umožnit z domova realizovat činnosti spojené s veřejnou správou (například možnost přehledu o čerpaných sociálních dávkách – přes internet).

Pokud se karta ztratí, bude vydáván náhradní doklad a až po uhrazení poplatku za vystavení nové majitelem karty bude do 30 dnů vystavena nová karta. Vzor¹.

Karta bude považována za veřejnou listinu a bude obsahovat jméno a příjmení, číslo karty, rodné číslo, podpis. U osob zdravotně postižených bude karta obsahovat označení TP, ZTP nebo ZTP/P.

V ČR v současnosti funguje cca 65 000 POS terminálů (dle informací MPSV), které přijímají platební karty. Karta sociálních systémů bude plnohodnotnou platební kartou se všemi jejími funkcemi, obchodníci by ji tedy měli bez problémů přijímat.

¹ vyhláška č. 424/2011 Sb., o vzoru, náležitostech a provedení karty sociálních systémů, vzoru, náležitostech a provedení potvrzení o ztrátě, odcizení, poškození nebo zničení karty sociálních systémů a vzoru standardizovaného zápisu sociálního pracovníka

Kartou sociálních systémů bude možné vybírat hotovost z běžných bankomatů (nebudou zřizovány speciální bankomaty). V rámci standardní služby bude jeden výběr z bankomatu zdarma a jeden převod zdarma ke každé dávce. Nákup kartou u obchodníka a možnost podívat se na zůstatek na účtu bude také zdarma.

Zapojit se do nového systému budou moci všichni obchodníci s autorizovaným terminálem. Autorizace se bude provádět ministerstvem práce a sociálních věcí (dle informací ji nepovolí například v baru nebo herně).

Dosud však není dořešena možnost exekuvovat účet vedený k sociální kartě, čímž by dlužníci z řad poživatelů sociálních dávek de facto neměli šanci disponovat se sociálními dávkami. Doufám, že zde nešlo o záměr a snad se do vydání karet tato situace ujasní a případně legislativně dořeší. Některé sociální dávky totiž exekuvovat nelze, ale prostředky na účtu obstatit lze (i když na účet chodí jen tyto dávky).

Právní způsobilost

Někdy se nám zdá, že naši blízcí (nebo někdo v okolí) není schopen zvládat náročnost současné politicko-ekonomické situace. Že již nerozumí smlouvám, které má podepsat (kdo z nás je vůbec čte?), snadno se stává obětí podvodu a je zmatený, když má vyřizovat nějaké úřední záležitosti. Může se tak stát z mnoha důvodů. Pak samozřejmě uvažujeme, jak takovému člověku dlouhodobě pomoci a jak ochránit jeho i jeho okolí od účelné vychytralosti některých „obchodníků“, která má velký dopad do dluhové problematiky.

Vyjasnění pojmů

Každá fyzická osoba získává narozením (respektive také počatí dítě za předpokladu, že se narodí živé) **právní subjektivitu**. Jde o způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti. **Takto nabytá způsobilost zaniká až smrtí**. Nelze-li smrt prokázat předepsaným způsobem, soud fyzickou osobu prohlásí na mrtvou, zjistil-li její smrt jinak. Za mrtvou bude soudem prohlášena i nezvěstná osoba, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem usoudit, že již nežije.

Jde o podstatu lidství z hlediska práva. Za fyzickou osobu se považuje lidská bytost, osoba přirozená, člověk. Není určující, zda se jedná o českého občana (rozumí se jakýkoliv člověk).

Právní subjektivitu nelze omezit ani odebrat a náleží každému člověku až do jeho smrti.

Právní subjektivitu je třeba odlišovat od právní způsobilosti.

Právní způsobilost (někdy také nazývána svéprávnost či plnoprávnost) je schopnost vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti – rozhodovat se s plným právním vědomím a vědomím všech důsledků svého rozhodnutí.

Právní způsobilost se nabývá postupně – nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti

odpovídající jejich věku – je to tzv. omezená právní způsobilost z důvodu nedostatečnosti věku (například nezletilý může nakoupit běžný nákup v samoobsluze, ale nebude zřizovat hypotéku na dům).

Plnou právní způsobilost nabýváme zletilostí – dovršením osmnáctého roku věku nebo uzavřením manželství mezi šestnáctým a osmnáctým rokem. Manželství tímto způsobem je možno uzavřít jen v případě těhotenství a s přivolením soudu. Zletilost nabytá uzavřením manželství (nikoliv pouhým přivolením soudu) před 18. rokem života se neztrácí ani zánikem nebo prohlášením manželství za neplatné.

Zvláštní druh právní způsobilosti (tzv. procesní způsobilost) vyplývá z invalidity před 18 rokem věku (po ukončení základní docházky), kdy je invalidní osoba oprávněna podat sama za sebe žádost a přebírat priznaný důchod.

Zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům¹

Předpoklady zbavení způsobilosti k právním úkonům jsou:

- duševní porucha, která není jen přechodná (zákon však neříká, co to je duševní porucha),
- taková intenzita, že člověk pro ni není vůbec schopen činit právní úkony.

Pokud jde pouze o přechodnou poruchu, byl by právní úkon pouze neplatný, protože by byl učiněn osobou jednajícím v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou.² Tuto neplatnost by však s největší pravděpodobností řešil soud.

Právní úkony, které by činila osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům, by byly absolutně neplatné (a to i kdyby je dodatečně schválil zástupce či opatrovník).

Protože osoba zbavená způsobilosti nemůže samostatně činit žádné úkony, jedná za ni, s právními následky vznikajícími přímo této osobě, zákonný zástupce, kterým je v tomto případě soudem jmenovaný opatrovník.

Předpoklady omezení způsobilosti k právním úkonům jsou:

- duševní porucha, která není jen přechodná (ale nedosahuje takové intenzity jako u úplného zbavení), nebo
- nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků či jedů (z důvodu čehož člověk není schopen činit všechny právní úkony).

Rozdíl od zbavení je patrný na první pohled. Je jím intenzita duševní poruchy a její vliv na schopnost samostatně jednat a ovládat svou vůli. Z toho vyplývá, že osoba zbavená způsobilosti není schopna činit žádné právní úkony. V případě omezení osoba zvládá některé úkony konat sama, ale k ostatním musí být zastoupena opatrovníkem.

¹ § 10 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

² §38 odst.2 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

Právní úkon

Právní úkon (též právní jednání) je definován jako „projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují“. Je tedy nutné, aby daný vztah upravovalo právo. **Vůle** je vnitřní (psychický) vztah jednatelovy osoby k zamýšlenému následku; na vůli jednatelovy osoby se usuzuje z jejího projevu a z okolností. **Projev** je určitá vnější deklarace.

Příklad: český právní řád neupravuje povinnost dostát slibu, že žena půjde na schůzku s mužem. Nejde tedy o právní úkon. Výzva úřadu k dostavení se k jednání je však právním předpisem upravena, jde tedy o právní úkon.

Právní úkony jsou nejčastěji činěny:

Výslovným konáním

- **Písemně** (lepší – máme „papír“ v ruce) X **ústně** (zásada neformálnosti – ve většině případů není forma zákonem stanovena, například smlouva s blízkou osobou o poskytování péče).
- Písemný právní úkon může být učiněn i jinými prostředky, pokud jsou schopny zachytit a uchovat jeho obsah (telegraf, e-mail), musí být vždy podepsán.
- Osoby, které neumí (nebo pro fyzický handicap nemohou) číst či psát, činí písemné právní úkony formou notářského zápisu.

Konkludentním konáním (tichým souhlasem)

- Učiněn v případě, kdy k jeho projevu byla použita určitá činnost a nebyl učiněn výslovně (určitý posunek – například nastoupením do dopravního prostředku se uzavírá dopravní smlouva).

Nekonáním

- Ne každá nečinnost zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti, to platí jen pro **kvalifikované nekonání** (které je určeno v zákoně, například pokud rodič neprovede volbu mezi rodičovským příspěvkem a příspěvkem na péči, bude mu přiznán příspěvek na péči).
- Neplatí zásada, kdo mlčí, souhlasí („pokud naši nabídku neodmítnete, dojde mezi námi k uzavření smlouvy...“ – nezpůsobí žádné právní důsledky).

Když chybí svobodná vůle (na jednatelovy osobu působí nedovolený tlak – fyzické donucení, bezprávná výhrůžka), pak je právní úkon neplatný absolutně; od smlouvy, která byla uzavřena v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek, může navíc tísněná strana odstoupit. Co je ještě svobodně učiněný úkon a co je úkon nesvobodný a tedy absolutně neplatný, může být sporné. Je zde třeba aktivity na straně kontrahenta (tedy osoby, která donucuje), a to buď fyzického donucení, nebo bezprávné výhrůžky; pouhé tísnivé okolnosti jsou sice vadou svobody vůle, neplatnost právního úkonu však samy o sobě nezakládají.

Když chybí vážná vůle a osoba projevující vůli nechce způsobit následky s takovým projevem spojené (podepíšu-li smlouvu jen v rámci výuky jako vzor, pak moje vůle uzavřít smlouvu není vážná),

- úkony nevyjadřující vůli způsobit právní následky = simulované úkony – neplatí,

- úkony zastírající jiné právní úkony = disimulované (smlouva se symbolickým nájemným disimuluje darovací smlouvu) – platí.

Když osoba jedná v omylu v podstatných skutečnostech důležitých pro uskutečnění právního úkonu (omyl v osobě, předmětu smlouvy – například sepisujete koupi domu s panem Novákem Janem ml., když si však myslíte, že jde o majitele, kterým je Jan Novák st.; později jste zjistili, že jste zaplatili zálohu nepravé osobě a chcete od smlouvy odstoupit) + osoba, které byl právní úkon určen, ho vyvolal nebo o něm musela vědět (tedy ml. Jan Novák věděl, že podvádí). Platí, že se musí jednat o omyl podstatný.

- relativní neplatnost úkonu = stane se neplatným, pokud se toho oprávněná osoba dovolá (tedy žaluje, protože často protistrana nesouhlasí) – například mentálně velmi postižená osoba podepíše úvěrovou smlouvu – její neplatnost může určit soud (protože společnost nemusela vědět, že jde o takto vážně postiženého, který neví, co popisuje a nyní se tedy zpochybnění brání),
- absolutní neplatnost, pokud byl omyl druhou osobou vyvolán úmyslně (příklad s Janem Novákem).

Když není projev vůle určitý a srozumitelný – občanský zákoník přímo stanoví, že prosté chyby v psaní nebo počtech (například nesprávný rok v datu nebo chyba v adrese) neplatnost právního úkonu nezakládají, je-li jeho smysl nepochybný. Podobně široký je výklad soudů v případě použití neprávnických, obecných termínů (bylo například judikováno, že není neplatné smluvní ujednání, jímž byli nabyvatelé zavázáni poskytnout postupiteli v případě stáří a nemoci „veškeré zaopatření tak, jak si slušný způsob života žádá“).

Projev nesmí být nesrozumitelný:

- absolutní nesrozumitelnost – nejedná se o právní úkon,
- relativní nesrozumitelnost (například v cizím jazyce) – neplatný vůči těm osobám, které tento jazyk neovládají a ani jim nebude přetlumočen (opět se dovolává jí soudně).

Když dělá právní úkon

- osoba zbavená právní způsobilosti – absolutní neplatnost (například úvěrovou smlouvu musel podepsat opatrovník, případně opatrovník s přivolením soudu),
- osoba částečně zbavená právní způsobilosti – absolutní neplatnost v úkonech, pro které je zbavena (například při nakládání s částkou nad 100 Kč týdně – tedy koupě televize bude od počátku neplatná – bude nutné vrátit televizi a prodejce vrátí finanční částku),
- osoba, která již není schopna naplnit dostatek vůle a projevu, ale neřešila se soudně její právní způsobilost – (člověk trpící schizofrenií na „příkaz“ hlasu, který slyší, daruje svůj byt sousedovi a sám se stane bezdomovcem. Poté co se jeho stavlepší, si uvědomí nesmyslnost svého jednání; babička v těžké demenci podepíše úvěrovou smlouvu), neplatnosti je nutno se dovolat – tedy ji žalovat, přestože jde o absolutně neplatný právní úkon³ (zpravidla totiž budou prováděny exekuční postupy, dokud u soudu nenamítnete, že jde o úkony absolutně neplatné),

3 § 38 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

- nezletilé dítě – je způsobilé činit jenom takové úkony, které jsou svou povahou přiměřené jeho věku⁴ (desetileté dítě udělá běžný nákup, pojedje tramvají a uzavře přepravní smlouvu – půjde o platný právní úkon, to stejné dítě prodá svůj byt nabytý dědictvím, podepíše úvěrovou smlouvu – není dostatečně způsobilé zvládnout takto složitou smluvní situaci, půjde o absolutní neplatnost).

Absolutní neplatnost právního úkonu

Právní úkon sice existuje, avšak má takové vady, pro které nemohou vzniknout právní následky.

Domníváte-li se, že došlo k absolutní neplatnosti úkonu (například sepsání smlouvy o půjčce, prodeji nemovitosti apod.) doporučuji se obrátit na okresní soud (pouze ten je kompetentní k rozhodnutí o absolutní neplatnosti) se žádostí o zrušení takové smlouvy.

Možnosti:

- a) žalobou na neplatnost právního úkonu podanou stranou právního úkonu,
- b) žalobou na neplatnost právního úkonu podanou třetí stranou,⁵
- c) podnětem k řízení o neplatnosti právního úkonu,
- d) žalobu na určení vlastnictví k věci.

Všechny tyto žaloby nazýváme určovacími (soud určuje existenci nebo neexistenci právního úkonu). Aby mohla být určena neexistence právního úkonu, je nutno prokázat naléhavý právní zájem. Pokud tak neučiníme, hrozí, že soud žalobu zamítne.

Co je naléhavý právní zájem, dovozujeme z judikatury. O právní zájem půjde především, když by osoba byla ohrožena nebo vystavena nejistému postavení a konkrétní újmě, pokud by soud neprohlásil úkon za neplatný.

Určovací žalobu může podat osoba, která úkon učinila, i když k němu nebyla způsobilá (zpravidla tedy postižená osoba) nebo i osoba, která se tohoto právního vztahu nikterak nezúčastnila, ale rozhodnutí by mělo příznivý dopad na její právní postavení (například potomci osoby).

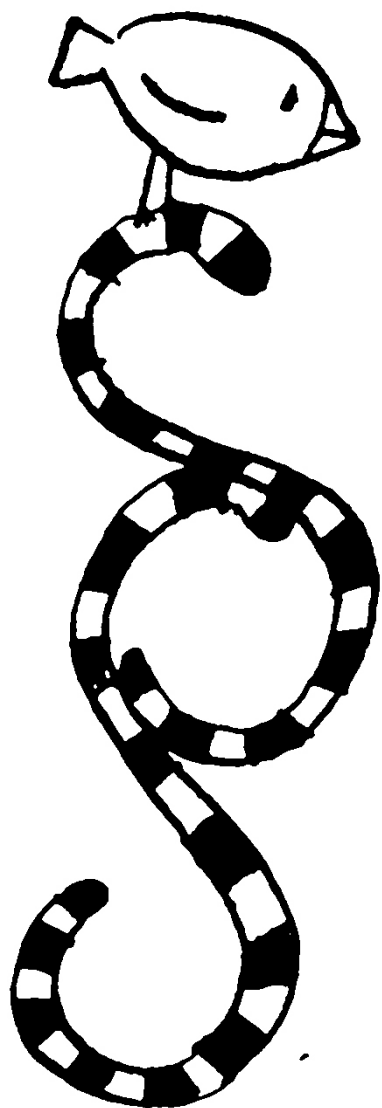
Zákonem není stanoveno promlčení (u absolutní neplatnosti), je tedy možné podat žalobu kdykoliv v budoucnu. Může však dojít k tzv. vydržení⁶, což znamená, že člověk, který drží danou věc v dobré víře, že mu patří (má ji tedy v držbě), k ní po třech letech (u movitých věcí) nebo po deseti letech (u věcí nemovitých) může nabýt vlastnické právo. Pokud jsou pochyby o tom, zda je držba oprávněná či nikoliv, pak se předpokládá, že oprávněná je.

Pokud soud rozhodne o neplatnosti právního úkonu, je nutno, aby si strany úkonu vrátily vzájemná plnění (například při prodeji domu vrátí nabyvatel domu dům a prodejce částku, kterou obdržel – zpravidla bez příslušenství – tedy bez úroků). Pokud by se tak

⁴ § 38 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

⁵ podle § 80 písm. c) zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

⁶ § 134 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

nestalo, tak se jedná o bezdůvodné obohacení⁷ (možno soudně vymáhat na základě žaloby na vydání bezdůvodného obohacení.⁸)

Relativní neplatnost právního úkonu

Relativní neplatnost⁹ (odlišně od absolutní neplatnosti právního úkonu) tkví v tom, že právní úkon platně vznikl, považuje se za platný, pokud se ten, kdo tuto neplatnost nezpůsobil, neplatnosti právního úkonu nedovolá. Relativní neplatnost je v zákoně přesně vymezena¹⁰.

U relativní neplatnosti dochází (na rozdíl od absolutní neplatnosti) k promlčení, toto právo se promlčuje v tříleté promlčecí době, která začíná běžet od okamžiku, kdy právo mohlo být poprvé uplatněno¹¹. Tuto neplatnost lze vyřešit i mimosoudně. A to tím, že jednostranně sdělíte tuto skutečnost všem účastníkům právního úkonu (forma není přesně daná) a prohlásíte, že jde o neplatnost právního úkonu. Toto prohlášení však může učinit ten, kdo neplatnost nezpůsobil.

Relativní neplatnost nastává¹²:

a) právní úkon učiněný v omylu

- Právní úkon je¹³ (neplatnost z důvodu omylu) neplatný, jestliže jej jednáající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět. Platí, že se musí jednat o omyl podstatný.
- Omyl je podstatný za předpokladu, týká-li se jeho právního důvodu (člověk s postižením chtěl učinit jiný právní úkon), jeho předmětu, osoby nebo jiné skutečnosti (například kupující mylně uvede, že může splnit dohodnuté plnění). V případě, že se člověk s postižením stane obětí podvodného jednání, je nutno uplatnit relativní neplatnost právního úkonu. Relativní neplatnosti se může dovolat jen účastník smlouvy.

b) neplatnost právního úkonu a spotřebitelské smlouvy

- Další důvod relativní neplatnosti¹⁴ se týká spotřebitelských smluv. Podle tohoto ustanovení se může spotřebitel dovolat neplatnosti ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran¹⁵.

7 dle § 451 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

8 zdroj: publikace *Jak poradit lidem s postižením v otázkách způsobilosti k právním úkonům*; Liga lidských práv; Brno 2009; dostupné z: <http://www.llp.cz/cz/publikace/manualy-a-studie>

9 dle § 40a zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

10 § 49a, § 55, § 140, § 145 odst. 2, § 479, § 589, § 701 odst. 1, § 775 a § 852b odst. 2, 3 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

11 § 101 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

12 zdroj: publikace *Jak poradit lidem s postižením v otázkách způsobilosti k právním úkonům*; Liga lidských práv; Brno 2009; dostupné z: <http://www.llp.cz/cz/publikace/manualy-a-studie>

13 podle ust. § 49a zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

14 dle § 55 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

15 ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku obsahuje demonstrativní (tedy může být i co není uvedeno a je obdobně) výčet nepřipustných ujednání

- Spotřebitelskými smlouvami se rozumí smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel¹⁶. Spotřebitelem se rozumí osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti¹⁷, a dodavatelem je naopak osoba, která jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti¹⁸.

c) neplatnost právního úkonu a společné jmění manželů

- Relativně časté mohou být případy nesmyslných právních úkonů jednoho z manželů, který trpí duševním postižením. Majetek¹⁹ tvořící společné jmění manželů (SJM) užívají a udržují oba manželé společně. Obvyklou správu majetku náležejícího do SJM může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů²⁰.
- Chybí-li v těchto záležitostech souhlas manžela/manželky, může se druhý z manželů domoci neplatnosti právního úkonu. Otázkou je, co to je obvyklá správa majetku, respektive neobvyklá správa majetku ve společném jmění manželů?
- Za neobvyklou správu majetku vyžadující souhlas obou manželů je nutné považovat například darování nemovitosti, ale i výzvu obdarovanému, aby vrátil nemovitosti, které mu byly darovány ze společného jmění manželů.
- I převod peněžních prostředků jedním z manželů bez souhlasu druhého na účet třetí osoby může být právním úkonem relativně neplatným, přesahuje-li tento úkon rámec obvyklé správy majetku.
- Zda právní úkon manžela je ve smyslu obvyklé správy majetku²¹ ve společném jmění, či ji přesahuje, je třeba usuzovat z konkrétních majetkových poměrů manželů, je však třeba přihlížet i k obecným zvyklostem. Převod práva společného nájmu družstevního bytu manžely je nikoliv běžnou věcí, týkající se společného nájmu bytu. Jestliže byl tento převod učiněn bez souhlasu druhého manžela, je relativně neplatným úkonem²².
- Naopak za běžnou záležitost se považuje například čerpání společných úspor na úhradu potřeb společného dítěte v přiměřeném rozsahu nebo nákup běžného ošacení.

d) společný nájem bytu

- běžné věci²³, týkající se společného nájmu bytu může vyřizovat každý ze společných nájemců. V ostatních věcech, tj. neběžné povahy, je třeba souhlasu všech nájemců. Nájemce, který tak nesouhlasí s vyřízením věci neběžné povahy jiným nájemcem, například proto, že takové vyřízení bylo nesmyslné, může uplatnit neplatnost tohoto právního úkonu.
- Za neběžnou věc lze považovat například dohodu o převodu členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu nebo změnu obsahu společného práva manželů k bytu, pokud by se z nájmu na dobu neurčitou měl stát nájem na dobu určitou.

16 § 52 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

17 § 52 odst. 3 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

18 § 52 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

19 podle § 145 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

20 § 145 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

21 § 145 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

22 podle § 40a zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění či § 701 odst. 1 téhož zákona

23 podle ustanovení § 701 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

U předlužení, které bývá časté u osob, které nezvládají právní úkony a ještě nebyly zbaveny právní způsobilosti a nepodařilo se vám úspěšně namítnat neplatnost právních úkonů, doporučuji zvážit institut oddlužení²⁴. K sepsání žádosti využijte bezplatné občanské poradny nebo poradnu při finanční tísní. Tyto poradny jsou zřízeny na základě zákona o sociálních službách a jsou bezplatné. Při špatném sepsání návrhu může dojít ke konkurzu, ve kterém se zabavuje veškerý majetek! Existují firmy, které sepsání návrhu zpoplatňují, ale tím jen zvyšují vaši zadluženost!

Řízení o zbavení právní způsobilosti

NÁVRH NA ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ

Návrh na zahájení řízení²⁵ (řízení je zahájeno dnem doručení soudu) může podat každý, kdo má za to, že ochrana zájmů určité osoby takové opatření vyžaduje. Zahájit lze návrhem zdravotnického zařízení (například psychiatrické léčebny) nebo ústavu sociální péče, jakéhokoliv státního orgánu – například městské části, jakékoliv jiné osoby – například rodič (soud může uložit, aby tento navrhovatel předložil lékařské vysvědčení o duševním stavu osoby, o kterou se jedná). Navíc je také možno zahájit řízení návrhem člověka, který je omezen ve způsobilosti k právním úkonům nebo je jí zbaven. Jestliže soud jeho návrh zamítne a nelze-li očekávat zlepšení jeho zdravotního stavu, může rozhodnout, že mu toto právo nejdéle po dobu jednoho roku nepřisluší.

Věcně příslušným k řízení je v prvním stupni okresní soud (v Brně jde o městský soud, v Praze o obvodní soudy) a místně příslušný²⁶ je daný soud fyzické osoby, o jejíž způsobilost se má jednat (tam, kde má tato osoba bydliště nebo kde se zdržuje, případně v jehož obvodu je ústav zdravotní péče, pokud je člověk v takovém zařízení umístěn bez svého souhlasu).²⁷

Pokud nepodal návrh na zahájení řízení státní orgán či zdravotnické zařízení, může soud uložit navrhovateli, aby do přiměřené lhůty předložil lékařské vysvědčení o duševním stavu osoby, o jejíž způsobilost k právním úkonům se jedná. Není-li lékařské vysvědčení ve stanovené lhůtě předloženo, soud řízení zastaví. Nejvyšší soud pak toto ustanovení doplnil²⁸ tak, že „*je dáno uvážení soudu, zda zvolí či nezvolí postup podle §186 odst. 2 o. s. ř., tj. že uloží navrhovateli, pokud jím není státní orgán nebo zdravotnické zařízení, aby do přiměřené lhůty předložil lékařské vysvědčení o duševním stavu vyšetřovaného s tím, že soud řízení zastaví, nebude-li vysvědčení předloženo. Soud nebude požadovat předložení lékařského vysvědčení tam, kde by se zdálo podle okolností případu takový požadavek zbytečným, nebo když by jiné okolnosti nasvědčovaly tomu, že je v obecném zájmu, aby řízení bylo provedeno (kde by například mohlo dojít k ohrožení života či zdraví jiných)*“.

24 Bližší informace naleznete na <http://www.insolvencizakon.cz/obecne-informace/oddluzeni.html>

25 dle § 186 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

26 dle § 88 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

27 adresy a kontakty na soudy naleznete zde: <http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/Soudy.aspx>

28 rozhodnutí R 36/1965

Usnesení, jímž soud ukládá navrhovateli, aby do určité lhůty předložil lékařské vysvědčení o duševním stavu vyšetřovaného, je usnesením, kterým se upravuje vedení řízení a odvolání proti němu není přípustné a je určitou ochranou, aby návrh nemohl podat kdokoliv bez znalosti skutečného stavu (například pro malicherné sousedské spory). Protože jde o oblast zvýšeného zájmu veřejné moci, je možno řízení zahájit **i bez návrhu**.

Soud může zahájit řízení z vlastní iniciativy (ex offa) – na základě podnětu.

Osoba, která si přeje upravit něčí způsobilost k právním úkonům, má tak možnost volby mezi podáním návrhu na zahájení řízení²⁹ nebo podáním pouhého podnětu³⁰. V prvním případě se stává účastníkem řízení se všemi právy, ale i povinnostmi z toho vyplývajícími (soud mu zasílá písemnosti, aby byl informován o výsledku řízení, může podávat opravné prostředky, může se k podkladům, důkazům i ostatním písemnostem vyjádřit). V druhém případě (podá-li podnět) není účastníkem a jen zaváže soud k tomu, aby se zabýval tím, nejsou-li zde podmínky k zahájení řízení z moci úřední (nemá oprávnění účastníka, ale může být vyslechnut jako svědek, vyžádá-li si soud jeho svědectví). Do řízení může vstoupit i státní zástupce³¹. Nemůže ale podat samostatný návrh, může jen podat podnět k zahájení řízení.

Příklad podávání podnětu: Na základě informací od jiného soudce rozhodujícího jinou věc, například svěření dětí do pěstounské péče. Na základě podnětu státního zastupitelství, které zastavilo trestní stíhání z důvodu nepřičetnosti pachatele. Například na základě dopisu osoby, které se nelíbí způsob života osoby mající dům i zahradu plnou psů a odpadků.

Účastníkem řízení je³²:

- navrhovatel a další osoby, stanoví-li to zákon,
- vždy osoba, o jejíž způsobilost se jedná, která musí být zastoupena procesním opatrovníkem (ne zvolí-li si osoba sama zástupce, musí jí být přidělen advokát, kterého hradí stát),
- nezletilé děti rodiče, jehož způsobilost je posuzována (i dětem musí být ustanoven opatrovník),
- druhý rodič, případně rodičové, má-li vyšetřovaný více dětí s různými partnery. Ti se musí účastnit z toho důvodu, že pozbytím rodičovské zodpovědnosti (což je důsledek zbavení) přechází celá rodičovská zodpovědnost na druhého rodiče.

PRŮBĚH ŘÍZENÍ

Po zahájení řízení:

- Soud opatří zprávy z okolí vyšetřovaného (například od osob blízkých, policejních orgánů, sousedů); provede výslech; shromáždí dokumenty.
- Zjistí majetkové poměry vyšetřovaného.
- Ustanovení znalce z medicínského oboru – převážně psychiatrie nebo psychologie. O znalce v oboru psychologie je vhodné požádat už v návrhu. Znalecký posudek by

29 náležitosti upravuje § 42 odst. 4 a § 79 odst. 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

30 soud pak může zahájit řízení dle § 81 odst. 1, 3 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

31 dle § 35 odst. 1 písm. e) zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

32 § 94 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

však neměl být jediným důkazním prostředkem a měl by být aktuálního data. Znalecký posudek by měl být vytvořen na základě vyšetření (kvalitativního), nikoliv jen na základě lékařských zpráv. Z důvodu vyšetření může být vyšetřovaný z nezbytně nutných důvodů a na dobu nezbytně nutnou umístěn do zdravotnického zařízení (maximálně na šest týdnů a pouze v souvislosti s tvorbou posudku).

- Povinnost nařídit ústní jednání, při kterém musí být vyslechnut soudní znalec a případně vyšetřovaný (pokud však znalec vyslechnutí nedoporučí, soud člověka nevyslechně). Pokud si to však vyšetřovaný výslovně přeje (například v návrhu na navrácení uvedl, že chce být vyslechnut, anebo to sdělí soudu při jednání), soud jej vyslechnout musí.
- Soud vydá rozsudek – buď zbaven či nezbaven, případně vrátí způsobilost či z plné nezpůsobilosti sníží pouze na omezení nebo omezí. Součástí rozhodnutí bývá výčet právních úkonů, které zbavovaný nesmí činit; lze stanovit i co může, obtížněji se však postihnou všechny v úvahu přicházející životní situace. Z judikatury vyplývá, že je možno omezit osobu jen takovým způsobem, aby pokud je to jen trochu možné, mohla i nadále uspokojovat své základní potřeby.
- Proti výše uvedenému rozhodnutí, může podat odvolání kterýkoliv účastník i osoba, o níž bylo rozhodováno (zbavovaný). Lhůta pro podání odvolání je 15 dnů ode dne doručení (pozor na fikci doručení, která je shodná s doručováním dle správního řádu). Odvolání se podává u soudu, který rozhodoval v prvním stupni. Pokud soud na základě rozhodnutí nedoručuje zbavované osobě, běží odvolací lhůta od doručení rozhodnutí jeho procesnímu opatrovníkovi (advokátovi). Pokud zmeškáte lhůtu pro podání odvolání, můžete ještě požádat o její prominutí z omluvitelného důvodu. K žádosti o prominutí lhůty musíte připojit odvolání (nejvhodnější je napsat žádost o prominutí lhůty přímo do odvolání). O prominutí lhůty rozhoduje okresní soud (který rozhodoval v I. stupni), jeho rozhodnutí je možno taktéž napadnout odvoláním. Lhůta pro odvolání je zachována, pokud podáte odvolání poslední den lhůty na poště, nebo na podatelně soudu. Pokud případně konec lhůty na sobotu, neděli nebo státní svátek, pak je posledním dnem lhůty nejbližší pracovní den (je shodné s doručováním dle správního řádu).
- Náklady řízení o způsobilost k právním úkonům hradí stát, kromě nákladů na právní zastupování (pokud právního zástupce nepřidělil soud). Podá-li však někdo zjevně bezdůvodný návrh na zbavení způsobilosti, je povinen nahradit újmy, které vyšetřované osobě, jeho zástupci, opatrovníkovi pro řízení a státu vznikly.

Následně je nutno (pokud tak nebylo činěno současně v řízení o zbavení či omezení) ustanovit opatrovníka a změnu právní způsobilosti nechat zaznamenat do občanského průkazu.

Zvažujete-li podání návrhu na zbavení právní způsobilosti na blízkou osobu, pokuste se si odpovědět na následující otázky, jejichž seznam vytvořil Mgr. Záhumenský³³:

³³ Záhumenský, D. Některé problémy v řízení o způsobilosti k právním úkonům, s. 3–4. Předneseno na Konferenci Občanské soudní řízení o způsobilosti k právním úkonům a opatrovnictví z hlediska ochrany práv osob s duševní poruchou dne 26. 3. 2007. Pořádáno společností Quip. www.kvalitavpraxi.cz.

1. Je vyšetřovaný schopen vykonávat činnosti péče o sebe. Zejména:
 - je schopen si zajistit a připravit přiměřené stravování?
 - dokáže pečovat o osobní hygienu?
 - je schopen zajistit si přiměřené oblečení?
2. Dokáže pečovat o své zdraví? Zejména:
 - je schopen v případě potřeby (při nemoci či úrazu) vyhledat pomoc lékaře?
 - je schopen pravidelně docházet ke svému ošetřujícímu lékaři či specialistovi?
 - dokáže rozeznat situace ohrožující jeho zdraví a bránit se či vyvarovat se nebezpečí?
3. Do jaké míry je schopen hospodařit s penězi? Zejména:
 - zná hodnotu peněz?
 - dokáže peníze šetřit a chránit si je?
 - je schopen si platit inkasní platby za chod domácnosti?
 - je schopen nakupovat si a utrácet za věci denní potřeby?
4. Má základní sociální kompetence? Zejména:
 - je vybaven komunikačními schopnostmi? Dokáže udržet konverzaci?
 - je schopen navazovat vztahy s ostatními lidmi?
 - je schopen využívat hromadnou dopravu, telefon, poštovní služby?
5. Dokáže hájit své zájmy? Zejména:
 - je schopen zajistit si právního zástupce?
 - dokáže si vyřídit své záležitosti na úřadech?
 - je schopen posoudit a uvědomit si důsledky uzavřených smluv?

NÁSLEDKY

Omezení způsobilosti k právním úkonům

- právní úkony, které osoba nemůže činit, jsou od počátku neplatné (protože je v občanském průkazu zaznamenáno pouze, že osoba je omezena v právní způsobilosti, ale již ne, co může činit, tak zpravidla úřady, banky a další instituce postupují vůči této osobě jako vůči úplně zbavené),
- ztráta tzv. rodičovské zodpovědnosti³⁴, tj. souhrn práv a povinností rodičů při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj při zastupování nezletilého dítěte při správě jeho jmění. Právo mít rodinu však neztrácí,
- nemůže být osvojitelem,
- může uzavřít manželství jenom se souhlasem soudu³⁵,
- může vykonávat procesní úkony, tj. úkony spočívající v jednání před státními orgány, orgány státní správy a územní samosprávy, pouze v rozsahu omezení určeného rozsudkem³⁶,
- do výše, s jakou smí fyzická osoba nakládat samostatně, náleží důchod (invalidní, starobní) a další sociální dávky přímo této osobě a jí také může být částka vyplacena. O co ale výše důchodu převyšuje tuto částku, je k přijetí rozdílu oprávněn pouze opatrovník,
- povinnost zapsat omezení do občanského průkazu³⁷.

34 §34 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

35 §14 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

36 §29 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

37 zák. č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů

Zbavení způsobilosti k právním úkonům

- všechny právní úkony činěné touto osobou jsou absolutně neplatné,
- ztráta rodičovské zodpovědnosti (pokud není osoba schopna se postarat sama o sebe, nemůže se postarat o dítě – ochrana dítěte. Styk s tímto rodičem ale vyloučen není),
- nemůže být osvojitelem,
- nemůže uzavřít manželství (a to ani s přivolením soudu),
- nemůže pořídit závěť (ani s podpisem opatrovníka),
- nemůže uzavřít pracovní smlouvu (lze v součinnosti s opatrovníkem) – ale může pracovat (pouze záleží na odpovědnostních vztazích),
- ztrácí volební právo,
- nemůže sám zahájit žádné řízení kromě řízení o způsobilosti k právním úkonům,
- povinnost zapsat zbavení do občanského průkazu³⁸, navíc i jméno, příjmení, rodné číslo a adresa místa trvalého pobytu opatrovníka. Je-li opatrovníkem ustanoven orgán místní správy, popřípadě jeho zařízení, uvede se jeho název a sídlo.

Ustanovení opatrovníka

V současné době existují čtyři druhy opatrovnickví:

1. Řádné opatrovnickví – jde ustanovení opatrovníka osobě, která byla zbavena či omezena ve způsobilosti k právním úkonům. Opatrovníkem by měla být především osoba blízká nebo jiná osoba, která splňuje podmínky pro ustanovení opatrovníkem. Není-li takové osoby, ustanoví soud opatrovníkem orgán místní správy, popřípadě jeho zařízení, jestliže je oprávněno vystupovat svým jménem. V tomto případě se jedná o tzv. veřejné opatrovnickví.

2. Dočasné (nebo také prozatímní) opatrovnickví – jde o opatrovníka, který se ustanovuje i v případném správním či soudním řízení osobě, jejíž pobyt není znám nebo je-li to třeba k ochraně veřejného zájmu.

Přestože řízení o ustanovení takového opatrovníka je pružnější, rozhodnutí o opatrovnickví tohoto druhu má volnější formu, je zde větší prostor pro správní uvážení (není nutný znalecký posudek), tak se příliš tohoto institutu nevyužívá v souvislosti se zajištěním ochrany osob se zdravotním postižením.

3. Kolizní opatrovnickví známe především z řízení při péči o nezletilé. Soudí-li se dva rodiče „o dítě“, pak je dítě zastoupeno kolizním opatrovníkem. Je to z toho důvodu, že dvě stejně oprávněné osoby nejsou schopny zastupovat právě své dítě objektivně. Zpravidla mají i obě strany sporu odlišné názory.

Kolizního opatrovníka je nutno ustanovit i v případě, že již jeden soudem ustanovený opatrovník existuje. A to jen dočasně, pro vyřešení dané kolize (stejně jako u kolizního opatrovníka dítěte rozvádějících se rodičů). Neruší se tím do budoucna a pro jiné případy dosavadní funkce řádného opatrovníka nebo zákonného zástupce.

- V případě, kdy by došlo ke střetu zájmů opatrovníka a opatrovance – například když jde o majetkové vyrovnání mezi takovými osobami (například vyrovnávání dědických podílů).

³⁸ zák. č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů

- V případě, kdy opatrovník musí hájit zájmy více stran – například pečovatelka je opatrovníkem klienta v zařízení, ve kterém pracuje. Toto zařízení aktualizuje smlouvy s klienty a chce dosáhnout zdražení služeb. Opatrovnice má hájit zájmy klienta a současně svého zaměstnavatele.

4. Procesní opatrovnictví³⁹ je jakousi obdobou dočasněho opatrovnictví. Je na uvážení soudu, zda ustanoví procesního opatrovníka, či nikoliv. Opatrovník pro řízení zastupuje osobu jen v průběhu řízení a není oprávněn za ni činit hmotněprávní úkony. Jen uplatňuje práva opatrovance. Opatrovník je ustanoven pouze pro dané jedno řízení.

Řízení o ustanovení řádného opatrovníka je vhodné vést současně s řízením o omezení či zbavení k právní způsobilosti (pokud tedy podáváte návrh na zbavení k právní způsobilosti, podejte současně návrh na ustanovení opatrovníka). Je praktické, když je osoba zbavena právní způsobilosti a současně má ustanoveného opatrovníka. Každý den se činí právní úkony a osoba bez opatrovníka je v jakémsi vakuu, kdy sama nic nemůže, ale nemá nikoho, kdo by za ni třeba u pokladny zaplatil jejími penězi. Paradoxně ani nikoho nemůže pověřit, protože i ono pověření je právní úkon.

Pokud není řízení zahajováno na návrh nebo současný opatrovník zemřel a soud se o tomto dozví, měl by neprodleně zahájit řízení ve věci ustanovení opatrovníka.

OPATROVNÍK

Mělo by jít o osobu, která je v příbuzenském vztahu k opatrovanci, či o jinou blízkou osobu. Opatrovník musí se svým ustanovením do funkce opatrovníka souhlasit. Nenajde-li se taková vhodná osoba, ustanoví soud opatrovníkem orgán místní správy, popřípadě jeho zařízení, jestliže je oprávněno vystupovat svým jménem (tj. veřejné opatrovnictví – zde není třeba souhlasu tohoto orgánu).

Podmínky pro ustanovení opatrovníka jsou jen obecné, ale je možné specifikovat⁴⁰:

1. **Věk** (z hlediska perspektivnosti funkce) – je pravděpodobné, že mladší osoba, která je ochotna učit se novým věcem a která sama nepotřebuje pomoc druhých, zabezpečí záležitosti opatrovance lépe a déle.
2. **Zdravotní stav** – nesmí být takový, aby byl na překážku výkonu funkce (zejména žádná psychiatrická diagnóza).
3. **Čistý rejstřík trestů** – nebo alespoň takové odsouzení, které nemůže (již) mít vliv na výkon funkce – z hlediska doby, kdy byla trestná činnost spáchána a z hlediska samotné trestné činnosti; žádné problémy s alkoholem a drogami.
4. **Žádné nepřiměřené osobní dluhy** – to je nutno doložit.
5. **Odporující způsob vlastního života** – tím je myšleno, zda má potenciaální opatrovník řádné vlastní bydlení a finanční zajištění.
6. **Vztah k opatrovanci** – nesmí být nepřátelský ani k němu, ani k jeho rodině.
7. **Vztah opatrovance k němu** musí být založen na důvěře.
8. **Zaměstnání** – nesmí být v rozporu s výkonem funkce (z hlediska místa výkonu práce ani z hlediska charakteru práce).

³⁹ je upraveno např. v §29, §187, §191b odst. 2 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

⁴⁰ Nová, H. Desatero práv a povinností opatrovníka. Právo a rodina 5/2006, s. 17–18.

9. **Bydliště** – musí být v přiměřené vzdálenosti, aby výkon opatrovnické funkce mohl být řádně realizován.
10. **Osobní předpoklady** – altruismus, inteligence, empatie, ochota spolupracovat se soudem i jinými institucemi atp.

Výběr opatrovníka soud potvrdí usnesením. Po právní moci tohoto usnesení skládá opatrovník slib: že bude řádně vykonávat své povinnosti a že bude přitom dbát pokynů soudu. Současně podepíše doložku o poučení⁴¹.

Po složení slibu obdrží opatrovník listinu obsahující pověření k vykonávání zastupování opatrovance a vymezení rozsahu práv a povinností vyplývajících z pověření.

Je-li opatrovanec zbaven způsobilosti k právním úkonům, nemůže činit žádné právní úkony (tedy ani si koupit v obchodě chleba) a opatrovník tak musí za něho vystupovat ve všech záležitostech dennodenně.

Musí zajistit, aby měl opatrovanec zajištěno řádné bydlení (určit tedy jeho bydliště), dále zajistit lékařskou péči a také veškeré každodenní potřeby jako je oblečení, obuv, strava. Samozřejmě že rozsah těchto povinností bude záležet i na tom, jestli je tato osoba v ústavní péči nebo se o ni opatrovník stará osobně a má ji například u sebe v domácnosti. Žádné zákonné ustanovení neukládá povinnost opatrovníkovi, aby se o opatrovance osobně staral nebo hledal méně omezující alternativy bydlení, aby daná osoba mohla žít v komunitě, a proto když zvolí ústavní péči, tak tím také splní své povinnosti. Opatrovník musí jen vykonávat své povinnosti řádně a ve prospěch opatrovance (zbaveného).

Opatrovník spravuje i majetek opatrovance:

- musí vést opatrovník účet opatrovance odděleně od svého vlastního,
- správa musí být přehledná,
- majetek opatrovance nesmí být spravován s nepřiměřeným rizikem,
- spravování majetku jen v běžné správě (tento pojem však není nikde vymezen). K ostatním úkonům musí dát přivolení soud (jinak je právní úkon od počátku neplatný),
- povinnost jednou ročně zasílat soudu zprávy o správě majetku opatrovance⁴².
- Opatrovníci nemají povinnost zjišťovat názor opatrovance při jakýchkoli rozhodnutích a ani povinnost opatrovance navštěvovat (je ale otázkou, zda bez toho lze provést správu ve prospěch opatrovance).

⁴¹ Soud poučil opatrovníka o jeho právech a povinnostech při výkonu funkce a o významu opatrovnickví (§ 78 až 82 zákona o rodině, § 28 občanského zákoníku, § 192 a 193 občanského soudního řádu, § 176 až 179 a § 180 odst. 1 občanského soudního řádu).

Soud uložil jmenovanému (jmenované), aby podával(a) soudu zprávy o osobě opatrovance a účty ze správy jeho majetku vždy do (§ 80 odst. 1 zákona o rodině – lze zprostit povinnosti podávat podrobné vyúčtování – vždy však vyžadovat zprávy o osobě opatrovance).

⁴² **Zpráva o opatrovanci:** současné bydliště opatrovance, jaké jsou bytové podmínky opatrovance (zda žije např. v bytě, v domě či v ústavu a kde), kdo zajišťuje osobní péči o opatrovance, jaký je současný zdravotní stav opatrovance a kdo je jeho ošetřující (praktický) lékař, jaký je příjem opatrovance (důchod, případně jiný příjem), kdo ho vyplácí, vlastní opatrovanec nějaké nemovitosti (byt, dům, pozemek), kde se nachází, kdo je spravuje a zda má z nemovitosti nějaký příjem, má opatrovanec vkladní knížky či účty, u kterého peněžního ústavu, kolik činí zůstatek, sdělte o opatrovanci další skutečnosti, které považujete za důležité, využití běžného majetku, doložení větší útraty (např. koupě obuvi pro opatrovance apod.).

Opatrovník je odpovědný za své jednání a za všechny ztráty nebo škody, které způsobí osobám ve své péči.

Opatrovnictví je vykonáváno bezplatně. Nárok na odměnu má pouze v případě, že se správa majetku je spojena se značnou námahou a vyžaduje-li odborné znalosti.

Opatrovník není ručitel (ani manžel ve společném jmění) z pohledu exekucí. Neručí za závazky opatrovance, ale ručí za své konání dle běžné odpovědnosti z občanského života. Rozdíl ale může nastat v případě, že opatrovník a opatrovanec žijí ve společné domácnosti – exekutor navštěvuje domácnost dlužníka. Při správné správě by však opatrovník měl jednat s věřiteli dlužníka, tak aby k exekuci nedošlo. Mělo by také docházet ke zpochybnování smluv o půjčkách, pokud byla osoba následně zbavena právní způsobilosti (i to má zajistit opatrovník).

Desatero práv a povinností opatrovníka⁴³

1. Opatrovník musí být ochoten funkci vykonávat.

2. Musí zajistit:

a) V případě opatrovance úplně zbaveného způsobilosti

- **péči o osobu opatrovance** – určit bydliště – zejména v případě ústavní péče,
- **zajistit zdravotní péči,**
- **zajistit všechny jeho potřeby** – oblečení, obuv, telefon, cesty atp.,

b) V případě opatrovance omezeného způsobilosti

- zastupování v těch oblastech, pro něž je opatrovanec sám nezpůsobilý – vyplývá to z výroku rozsudku.

3. Správa majetku – musí být vedena přesně

- musí být vedena **odděleně** – **samostatně** (nikdy na privátním účtu opatrovníka),
- musí být vedena **přehledně**.

4. Nikdy nesmí být majetek opatrovance převáděn bezplatně nebo jinak nevýhodně, zejména nikdy (!) na osobu opatrovníka nebo jeho blízké.

5. Nikdy nesmí být majetek opatrovance spravován s nepřiměřeným rizikem nebo majetek opatrovance nesmí být předmětem spekulace.

6. Dozor soudu a spolupráce s ním – schvalování právních úkonů neběžné povahy (analogie s § 80 odst. 4 zákona o rodině):

- informování soudu o osobě opatrovance,
- informování soudu o správě jeho majetku.

7. Spolupráce s lékaři a zdravotnickými institucemi:

- při řešení aktuálního stavu – právo na informaci – o zdravotním stavu a perspektivě, o léčbě, o nákladech s tím spojených,
- prevence (očkování, stomatologická péče, antikoncepce...).

⁴³ zdroj: JUDr. Hana Nová; <http://www.odpovedi.cz/otazky/co-opatrovnik-smi-a-co-ne>

8. **Odpovědnost občanskoprávní** – za způsobenou škodu podle obecných předpisů.
9. **Odpovědnost trestněprávní** – podle obecných předpisů (porušení povinností při správě cizího majetku).
10. **Právo na odměnu** v případě náročné správy majetku, je-li tato správa spojena se značnou námahou a vyžaduje-li odborné znalosti.

Činnost soudu (osvobozena od soudních poplatků):

- Příslušný je okresní soud (samosoudce) podle bydliště (nebo majetku) opatrovance.
- Usnesení o zahájení řízení se doručuje všem účastníkům řízení (tj. navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno – navrhovaní či možní opatrovníci, opatrovanec).
- Ustanovení procesního opatrovníka (tedy opatrovníka v řízení) není nutné⁴⁴, avšak mohl by to být důvod pro prohlášení procesní zmatečnosti⁴⁵. Je tedy na soudu, jak si vybere ze dvou protichůdných názorů.
- Dohlíží na správu majetku vykonávanou opatrovníkem (nařizuje opatrovníkovi povinnost předkládat pravidelné zprávy o své činnosti, zpravidla 1x ročně) a činí nutná a vhodná opatření ke zjištění a zajištění tohoto majetku. Soud vede opatrovníka k řádnému plnění povinností při celkové péči o opatrovance.
- Soud je povinen zabývat se podněty a upozorněními, se kterými se na něj obrátily fyzické či právnické osoby a činí vhodná opatření.
- Schvalování právních úkonů opatrovníka činěných za opatrovance, které přesahují běžnou správu (soud takový právní úkon schválí, je-li v zájmu opatrovaného).

Povinnosti související se zánikem funkce opatrovníka a zánik zastupování

Opatrovník má povinnost při skončení zastupování předložit soudu závěrečný účet ze správy majetku opatrovance⁴⁶. Účet musí být schválen soudem a až právní mocí tohoto rozhodnutí, které má podobu usnesení, končí opatrovníkova funkce.

Zánik zastupování:

- Na základě rozhodnutí soudu
 - odvoláním z funkce, soud jednostranně rozhodne o ukončení funkce opatrovníka (například z důvodu, že nekomunikuje a nespolupracuje se soudem),
 - zproštěním, podá-li takový návrh sám opatrovník.
- Ze zákona
 - úmrtím opatrovance,
 - úmrtím opatrovníka,
 - pravomocným navrácením způsobilosti k právním úkonům.

⁴⁴ dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR R 2/84 bod IV.: „V řízení o ustanovení opatrovníka podle ustanovení §192 a násl. o. s. ř. není třeba fyzické osobě, která byla zbavena nebo omezena ve způsobilosti k právním úkonům, ustanovovat opatrovníka pro řízení.“

⁴⁵ dle §229 odst. 1 písm. c) zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

⁴⁶ dle §192 odst. 2 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

Deliktní způsobilost

Má-li fyzická osoba způsobilost k právním úkonům, je také způsobilá k zaviněným protiprávním úkonům (tzv. deliktní způsobilost). Je schopna nést právní odpovědnost za své provinění (delikty). U fyzických osob plná deliktní způsobilost závisí na zákonem stanovené věkové hranici (18 let) a duševním stavu osoby v době spáchání deliktu.

Za porušení běžných povinností, zavinění škody (například v obchodě), přestupky, trestné činy běžně následuje náhrada škody a případně i potrestání.

Deliktní způsobilost nejde omezit a ani se jí zbavit.

Před dosažením zletilosti se posoudí vždy v konkrétním případě podle toho, zda nezletilá osoba byla schopna ovládnout své chování a posoudit jeho následky. To samé pravidlo platí pro posouzení deliktní způsobilosti osoby, která trpí duševní poruchou bez rozdílu, zda přechodnou nebo nikoli a bez zřetele k případnému omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům.

Odpovědnost se řeší pro každý jednotlivý případ a ve vztahu k určitému činu.

Dle trestního zákoníku posuzujeme:

- zavinění (úmyslné zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti),
- stupeň nebezpečnosti (význam chráněného zájmu) – protiprávnost,
- deliktní (trestní) způsobilost (odpovědnost) – z hlediska věku a **příčetnosti pachatele (rozlišovací a rozhodovací schopnost)**:
 - **Nepříčetnost** – kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.
 - **Zmenšená příčetnost** – kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně příčetný.
- vyloučení trestnosti za podmínek krajní nouze, nutné obrany a oprávněného použití zbraně.

Dle občanského zákoníku se posuzují obdobné věci. Často ale dostačuje nedbalostní chování či porušení obecné prevenční povinnosti¹.

Odpovědnost za škodu u osob zbavených či omezených v právní způsobilosti

Není o právní způsobilosti, ale o delikt ní a posuzuje se ad hoc (případ od případu).
Odpovídá škůdce – je schopen posoudit následek svého chování.

Opatrovník, pečující osoba, případně zaměstnanec sociálního zařízení **se zproští tím, že prokáže, že nezanedbala dohled a přiměřený dozor.**

Možné scénáře odpovědnosti za škodu				
Člověk s postižením	Má delikt ní způsobilost	Má delikt ní způsobilost	Nemá delikt ní způsobilost	Nemá delikt ní způsobilost
Osoba povinná vykonávat dohled	Nezanedbala povinný dohled	Zanedbala povinný dohled	Nezanedbala povinný dohled	Zanedbala povinný dohled
Odpovědnost	Člověk s duševním postižením	Člověk s duševním postižením a osoba povinná vykonávat dohled odpovídají společně a nerozdílně	Nikdo	Osoba povinná vykonávat dohled

¹ § 415 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění: „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.“

Jak svá práva vymáhat úřední cestou

Správní řád¹ platí pro všechna správní řízení (není-li uvedeno ve zvláštním zákoně jinak – například daňová problematika). Pokud je některými zvláštními zákony vyloučeno použití správního řádu, pak se ale obecně dají aplikovat základní zásady uvedené v prvních paragrafech správního řádu. Jde o obecné vymezení přístupu a postupu správního orgánu.

Správní řád se týká řízení, které vede správní orgán (například krajská pobočka Úřadu práce, obec s rozšířenou působností vykonávající státní správu v přenesené působnosti).

Pozor – ne každý, kdo se tváří jako nadřízený, je správním orgánem. Např. RWE ani EON nejsou správními orgány, pokud budete jednat o nájmu v obecním bytě, tak ani tato problematika není správním řízením, byť ji vykonává úřad – jde o soukromoprávní charakter dohod a smluv. Ani jednání s poskytovateli sociálních služeb nespadá pod správní řízení či jednání s vaším zaměstnavatelem.

Zdánlivé by mohlo být soudní řízení – to ale také není řízeno správním řádem, ale soudním řádem správním² či občanským soudním řádem³.

Lékař posudkové služby i sociální pracovníce (či úředník správního orgánu) musí při jednání dodržovat správní řád a jeho základní ustanovení.

Základní zásady činnosti správních orgánů

Zásada legality – Správní orgán postupuje v souladu se zákony a ostatními právními předpisy, jakož i mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu (dále jen „právní předpisy“). Správní orgán může činit pouze to, co mu právní předpis dovoluje,

1 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

2 zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, v platném znění

3 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

a občan vše, co mu právní předpis nezakazuje. Správní orgán uplatňuje svou pravomoc pouze k těm účelům, k nimž mu byla zákonem nebo na základě zákona svěřena, a v rozsahu, v jakém mu byla svěřena.

Například pro potřeby příspěvku na péči (pokud nebudete žádat zvýšení o 2 000 Kč) není podstatný rodinný stav a případně ani skutečnost, kolik dostáváte na své dítě výživné. Úřednice nemůže tyto informace ve spojitosti s touto dávkou žádat (u přídatku na dítě by tomu ale bylo jinak).

Zásada ochrany dobré víry – Správní orgán šetří práva nabytá v dobré víře i oprávněné zájmy osob, jichž se činnost správního orgánu v jednotlivém případě dotýká a může zasahovat do těchto práv jen za podmínek stanovených zákonem a v nezbytném rozsahu.

Například pokud vám správní úřad přizná příspěvek na péči ve II. stupni, ale za dva měsíce oznámí, že došlo k pochybení úřednice, která špatně zaznamenala rozhodnutí lékaře, tak zpětně nebudete vracet přeplatek na dávce, pokud jste si opravdu mysleli, že vám dávka náleží oprávněně (tedy nebylo naprosto zřejmé, že jste zdraví „jako rybička“ a žádost jste si podávali „jen tak na zkoušku“).

Soulad s veřejným zájmem – Správní orgán dbá, aby přijaté řešení bylo v souladu s veřejným zájmem a aby při rozhodování podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly (je ve veřejném zájmu zajistit postižené osoby, aby se nedostávaly do stavu hmotné nouze a současně je vhodné jedno postižení klasifikovat stejně v Praze i v Brně).

Zásada materiální pravdy – zjištění stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Například k prokázání je možno použít pět důkazů, ale již tři dostačují k ověření stavu, o kterém již nejsou pochybnosti. Zbylé dva důkazy není potřeba dokladovat.

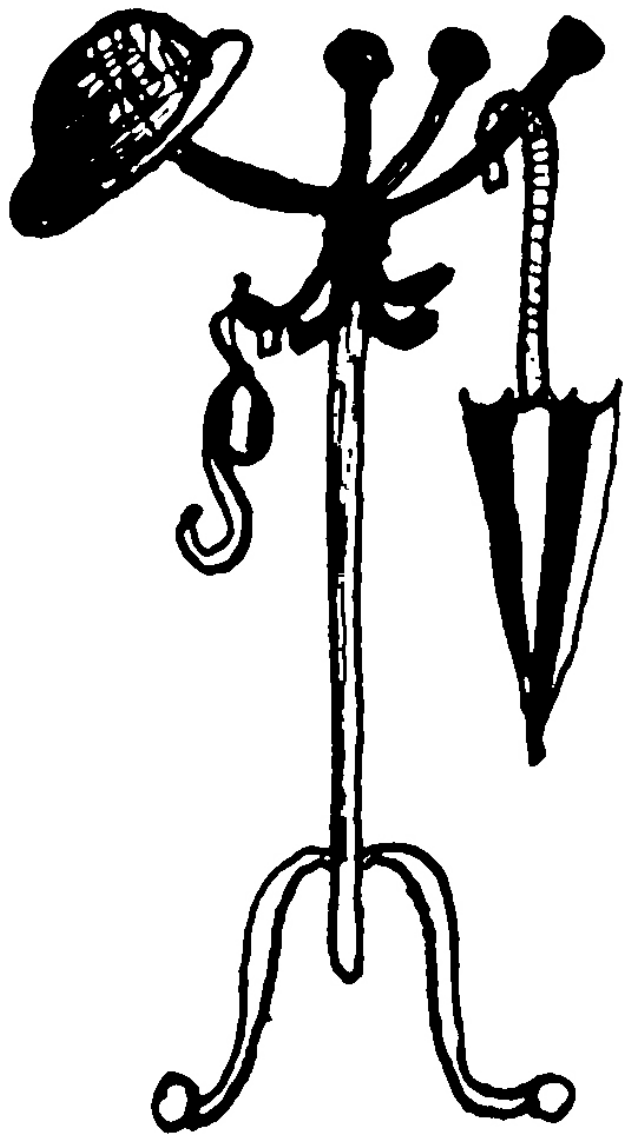
Zásada přístupu správního orgánu – veřejná správa je službou veřejnosti, povinnost chovat se zdvořile a podle možnosti vycházet vstříc, umožnit uplatňovat práva a oprávněné zájmy.

Správní orgán musí přiměřeně poučit o právech a povinnostech (ale pouze ve své právní oblasti – tedy úřednice v důchodové oblasti nebude vysvětlovat dávky v hmotné nouzi, ale poradí, vyplní s vámi žádost o důchod).

Zásada smírného odstranění rozporů – Pokud to povaha projednávané věci umožňuje, pokusí se správní orgán o smírné odstranění rozporů, které brání řádnému projednání a rozhodnutí dané věci (například vyzve účastníka k doplnění chybějících dokladů, před zamítnutím žádosti vyzve k vyjádření aj.).

Zásada rychlosti a hospodárnosti – bez zbytečných průtahů (když správní orgán nedodrží lhůty, lze použít správní ochranu proti nečinnosti⁴). Správní orgán postupuje tak, aby nikomu nevznikaly zbytečné náklady, a dotčené osoby co možná nejméně zatěžuje. Podklady od dotčené osoby vyžaduje jen tehdy, stanoví-li tak právní předpis. Lze-

4 § 80 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

-li však potřebné údaje získat z úřední evidence, kterou správní orgán sám vede, a pokud o to dotčená osoba požádá, je povinen jejich obstarání zajistit.

Pokud tedy po vás správní orgán vyžaduje doplnit nějaké informace, nechejte si vystavit písemnou výzvu, kde bude vše řádně vypsáno, abyste na úřad nemuseli vícekrát. Současně se doptávejte, co vše si může orgán vzít ze své evidence (například Úřad práce vede evidenci osob, které jsou vedeny jako nezaměstnaní. Pro potřeby dokladování příjmů pro dávky není tedy třeba dokladovat, kolik vám Úřad práce vyplatil na hmotném zabezpečení, protože si tuto částku může zjistit ze své evidence, pokud o to požádáte – zpravidla jen zaškrtnete v tiskopise a závěrem podepisujete, že dáváte svolení k ověření daných skutečností⁵).

Zásada rovnosti dotčených osob a zákaz diskriminace – dotčené osoby mají při uplatňování svých procesních práv rovné postavení. Správní orgán postupuje vůči dotčeným osobám nestranně a vyžaduje od všech dotčených osob plnění jejich procesních povinností rovnou měrou.

Součinnost mezi správními orgány – Správní orgány dbají vzájemného souladu všech postupů, které probíhají současně a souvisejí s týmiž právy nebo povinnostmi dotčené osoby. Na to, že současně probíhá více takových postupů u různých správních orgánů nebo u jiných orgánů veřejné moci, je dotčená osoba povinna správní orgány bezodkladně upozornit.

Například pokud si budete žádat invalidní důchod u České správy sociálního zabezpečení a současně posouzení závislosti pro příspěvek na péči u krajské pobočky Úřadu práce, jste povinni toto úřadům sdělit, protože k obojímu je třeba rozhodnutí lékaře lékařské posudkové služby, který takto může rozhodovat o dvou věcech naráz.

Totéž se týká situace, když budete žádat o příspěvek na bydlení z dávek státní sociální podpory a zvýšení příspěvku na péči. Příjmy za posuzované čtvrtletí budete dokladovat pouze jedenkrát.

Nedodržení základních zásad je důvodem pro opravné prostředky a stížnosti. Na chování úředníků si lze stěžovat⁶ u nadřízeného pracovníka (vždy písemně a žádejte vyrozumění). U lékaře posudkové služby lze podat stížnost na Odboru posudkové služby MPSV ČR, Podskalská 19, 128 01 PRAHA 2. Stížnost podle správního řádu je ale jen v pracovní linii (úředník může být případně potrestán například pokáráním, nepříznáním prémie apod.). Nejde o opravný prostředek (odvolání, námitka apod.). Nebude vám tedy zpětně přiznána dávka, když vás například v té době pracovnice od možnosti požádat o dávku odradila. Lze ale žádat náhradu škody v občanskoprávním řízení a nebo využít ustanovení v zákonech, kdy se za určitých okolností dávky přiznávají, pochybil-li úřad (tedy úředník).

5 např. v dokladu o výši čtvrtletního příjmu pro dávky státní sociální podpory podepisujete: „*Souhlasím se zjištěním výše příjmů na finančním úřadě, orgánech vyplácejících dávky nemocenského a důchodového pojištění, podporu v nezaměstnanosti a podporu při requalifikaci, u zaměstnavatelů a dalších právnických a fyzických osob vyplácejících příjmy rozhodné pro nárok na dávky.*“

6 dle § 175 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

Vaše zbraně pro jednání s úřadem

PROTOKOL O ÚSTNÍM JEDNÁNÍ

Dle rozsudku Nejvyššího správního soudu⁷ je možno si pořizovat zvukový záznam v průběhu ústního jednání.

Pokud se vám nezdá tvrzení úředníka, trvejte na sepsání protokolu o ústním jednání⁸. Úředník jej sepisuje a vy se do něj vyjadřujete. Někdy můžete (ale nemusíte) využít možnosti do protokolu rovnou vypsát svůj názor, ale to již není protokol o jednání, ale vaše vyjádření. Tento protokol si nechejte ofotit, abyste si mohli být jisti, že do něj pracovník něco nedopíše. Budete mít současně podklad pro případný budoucí spor.

Typické je, že vás pracovník v prvopočátku odmítne se slovy „na to nemáte nárok“. Je velmi lehké pronést tato slova, ale je horší je písemně odůvodnit. Současně se těžko prokazuje, že vám něco takového pracovník řekl a vy jste pak přišli například o nějaké dávky, protože jste se nechali odradit. V takovémto případě trvejte na tom, že i přes jeho názor chcete žádost podat nebo chcete, aby ve vaší věci bylo jednáno. Pokud vám odmítne třeba i vydat žádosti, tak trvejte na protokolu o ústním jednání, pracovníkovi slušně připomeňte základní zásadu správního řádu – zásadu přístupu správního orgánu (viz. výše) a upozorněte jej, že si můžete (a případně i hodláte) na jeho chování stěžovat.

Vydání tiskopisů není podmíněno předpokladem, že bude žádost kladně vyřízena. Současně je úředník povinen přijmout žádost, i když se domnívá, že bude bezpředmětná (že jí nebude možno vyhovět). Mnohdy jsou názory úředníka ovlivněny snahou ulehčit si práci či nedostatečným odhadem. Písemně podaná žádost často vyjeví opačný výsledek řízení, než předpovídal úředník (třeba proto, že nelze zákonnými prostředky žádosti nevyhovět).

Vzhledem k tomu, že žádáte slušné a korektní jednání od pracovníka, měli byste totéž i nabízet. Nenechejte se tedy rozhodit a pokuste se jednat s klidem a slušností.

ZÁSTUPCE

1. Zákonným zástupcem nezletilé osoby je zpravidla rodič nebo osoba, jíž byla osoba svěřena do péče.

⁷ ze dne 31. března 2010, sp. zn. č. j. 5 As 37/2009 – 94, publikovaného ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. 8/2010; rozhodnutí č. 2097 – Správní řízení: pořizování zvukového záznamu v průběhu ústního jednání; pořádková opatření

čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky

§ 45 odst. 2 zákona č. 71/1967 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Nejvyšší správní soud rozhodl v řízení o kasační stížnosti tak, že kasační stížnost zamítl

Ze soudního rozhodnutí vyplývá:

Správní řád z roku 1967 nezakazoval účastníku správního řízení pořádku si zvukový záznam průběhu ústního jednání. Pořizování zvukových záznamů ústního jednání totiž nijak neupravoval ani ve vztahu ke správnímu orgánu, ani ve vztahu k účastníkům řízení či jiným zúčastněným osobám. To však neznamenalo, že pro nedostatek právní úpravy bylo takové jednání účastníka řízení bez dalšího nepřipustné, respektive zakázáno (čl. 2 odst. 4 Ústavy). Jen v pořizování zvukového záznamu výpovědi svědka v průběhu ústního jednání účastníkem správního řízení, k němuž svědek nedal souhlas, nelze bez dalšího spatřovat rušení pořádku jednání hrubým způsobem ve smyslu § 45 odst. 2 správního řádu z roku 1967 odůvodňujícího vykazání účastníka správního řízení z místa jednání a pokračování v jednání v jeho nepřítomnosti.

Rozhodnutí se sice týká starého správního řádu, ale je podstatně právě odůvodněním – tedy – protože v zákoně není toto řešeno, tak je to občanovi dovoleno, a proto nemůže být jeho jednání považováno za hrubé narušování správního řízení.

⁸ dle § 18 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

2. U osob zbavených či omezených v právní způsobilosti je **zástupcem opatrovník** (a to v rozsahu, v jakém nemá osoba právní způsobilost). Tento opatrovník je ustanoven soudně.
3. Jde-li o osobu nemocnou či postiženou, se kterou se nelze dorozumět ani prostřednictvím tlumočnicka, nemající svého zástupce, její pobyt je neznámý či jeví známky toho, že by nemohla řádně uplatnit své práva a povinnosti, ustanoví úřad takové osobě **opatrovníka pro řízení**⁹ (tzv. procesní opatrovník). (Například osoba je zbavena právní způsobilosti, opatrovník zemřel nebo ještě nebyl ustanoven a je třeba jednat o nějaké záležitosti týkající se tohoto zbavovaného). Takovýto opatrovník má být osoba, u níž je opatrovaný v péči, či jiná vhodná osoba. Opatrovník musí funkci přijmout, nebrání-li tomu závažné důvody. Opatrovníkem nelze ustanovit osobu, o níž lze mít důvodně za to, že má takový zájem na výsledku řízení, který odůvodňuje obavu, že nebude řádně hájit zájmy opatrovance.
4. **Zastoupení na základě plné moci** – účastník si může zvolit zmocněnce. Zmocnění k zastoupení se prokazuje písemnou plnou mocí, kde musí být uvedeno, kdo a komu (jméno, příjmení, trvalé a skutečné bydliště, datum narození nebo rodné číslo), v jakém rozsahu (na co konkrétně), s jakou platností (platnost plné moci do... nebo na dobu neurčitou), udělenou dne... a podpisy obou stran s přidáním věty u zmocněnce, že plnou moc přijímá a souhlasí. Je vhodné doplnit i čísla občanských průkazů. Plnou moc lze udělit i ústně do protokolu (taková nepodléhá v žádném případě nutnosti ověření, pokud jsou při udělování přítomni jak zmocnitel, tak zmocněnec – tožnost si ověřuje samotný úřad).
V téže věci může mít účastník současně pouze jednoho zmocněnce.

Zmocnění podle bodu č. 4 může být uděleno¹⁰:

- a) k určitému úkonu, skupině úkonů nebo pro určitou část řízení – dostačuje plná moc bez notářsky ověřených podpisů,
- b) pro celé řízení (nutno konkretizovat) – dostačuje plná moc bez notářsky ověřených podpisů,
- c) pro neurčitý počet řízení s určitým předmětem, která budou zahájena v určené době nebo bez omezení v budoucnu (tzv. generální plná moc) – podpisy na plné moci musí být v tomto případě vždy úředně ověřeny a plná moc musí být do zahájení řízení uložena u věcně příslušného správního orgánu, popřípadě udělena do protokolu.

Zmocněnec se nemůže nechat dále zastupovat (pokud to však výslovně není v plné moci povoleno).

V případě zastupování je povinností úřadu **doručovat tomuto zástupci**, pokud neukládá úřad povinnost přímo zastupované osobě. V tomto ohledu mnoho úřadů chybuje a doručují žadateli, nikoliv jeho zástupci. V takovém případě ale není podle správního řádu řádně doručeno a neběží tak lhůty, například pro odvolání. Jestliže se ale nedaří

⁹ dle § 32 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění
¹⁰ dle § 33 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

doručovat písemnosti zmocněnci¹¹, účastník se o tomto postupu, jakož i o obsahu písemnosti vyrozumí.

Chcete-li si tedy vzít k jednání nějaký **doprovod** (velmi časté a vítané k jednání s lékařem posudkové služby či při sociálním šetření) trvejte na udělení plné moci do protokolu, a to k určitému úkonu – tedy k zastupování při tomto konkrétním jednání s platností plné moci pouze na toto jednání (čímž se dále bude jednat s vámi a doručovat vám, ale současně u daného jednání za vás bude jednat zástupce a vy mu můžete během tohoto jednání dávat pokyny).

DŮKAZY A VYJÁDŘOVÁNÍ¹²

Pokud to zákon výslovně nezakazuje (nebo správní orgán neurčí přiměřenou lhůtu), tak můžete v průběhu celého řízení (až do vydání rozhodnutí) navrhopvat důkazy a činit jiné návrhy.

Účastníci mají právo vyjádřit v řízení své stanovisko. Pokud o to požádají, poskytnete jim správní orgán informace o řízení, nestanoví-li zákon jinak.

Nestanoví-li zákon jinak, musí být účastníkům před vydáním rozhodnutí ve věci dána možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí (toto často máte žadatele, kterým je oznámeno, že se bude jejich dávka zamítat, ale že se k tomuto mohou ještě vyjádřit – vyjádřete se – ještě můžete zvrátit výsledek řízení ve svůj prospěch. Jen pozor – nejde o odvolání, takže pokud opravdu dojde k zamítnutí, tak je nutno ještě podat odvolání – pokud chceme zvrátit výsledek). To se netýká žadatele, pokud se jeho žádosti v plném rozsahu vyhovuje, a účastníka, který se práva vyjádřit se k podkladům rozhodnutí vzdal.

DORUČOVÁNÍ

Fyzické osobě (nebo jejímu zástupci) se písemnost doručuje:

- na adresu pro doručování (takovou, kterou osoba uvede),
- na adresu trvalého pobytu,
- prostřednictvím veřejné datové sítě na její elektronickou adresu,
- kdekoli kde bude zastížena.

Správní orgán může doručovat:

- osobně či prostřednictvím obecního úřadu,
- prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky,
- v zákonem stanovených případech může úřad písemnost doručit prostřednictvím policejního orgánu nebo prostřednictvím obecní policie,
- prostřednictvím provozovatele poštovních služeb (Česká pošta),
- nelze-li doručit předchozími způsoby (například dopis se z pošty vrací s označením „na uvedené adrese neznámý“ a úřadu současně není známa jiná adresa), doručuje se veřejnou vyhláškou. Za datum doručení se má den sejmnutí z veřejné vývěsky.

Pozor na termíny! Zpravidla vám doručením začnou „běžet“ lhůty. Například na odvolání máte 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí.

¹¹ postupuje se podle § 32 odst. 2 písm. d) nebo § 32 odst. 3 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

¹² dle § 36 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

Zákon ale upravuje i fikci doručení¹³: pokud jste si rozhodnutí převzali z pošty až po desátém dnu uložení, tak vám lhůty (například oněch patnáct dnů) běží od desátého dne uložení.

Pro lepší představu:

1. Bylo vám doručováno 1. 10. a vy jste zásilku rovnou převzali. Od 2. 10. (od následujícího dne) běží lhůta 15 dnů a tedy musíte odvolání podat do 16. 10. (pokud je to víkend, tak nejpozději následující pondělí).
2. Bylo vám doručováno 1. 10. a vy jste zásilku vyzvedli 5. 10. Lhůta běží od 6. 10. zase 15 dnů.
3. Bylo vám doručováno 1. 10. a vy jste zásilku vyzvedli 14. 10. Lhůta běží od 11. 10. – desátým dnem uložení – tzv. fikce doručení. Lhůta pro odvolání končí 25. 10.
4. Bylo vám doručováno 1. 10. a vy jste si zásilku nevyzvedli, protože jste se nedostali na poštu včas. Lhůta běží od 11. 10. – desátým dnem uložení – tzv. fikce doručení. Lhůta pro odvolání končí 25. 10.

Lhůta podle příkladu č. 4 neběží, pokud jste si oprávněně a prokazatelně nemohli zásilku vyzvednout (například pobyt v nemocnici po celou dobu uložení – nedostačuje jen například pracovní vytíženost). Poté co skončí tato překážka, musíte úřadu neprodleně sdělit, že jste nemohli zásilku převzít a nebude tak doručeno. Pravděpodobně vám zásilku rovnou předají a lhůta vám poběží od následujícího dne.

DORUČOVÁNÍ SPRÁVNÍMU ORGÁNU

Doporučujte vždy písemně – co je psáno, to je dáno a současně se lépe prokazuje. Pokud úřadu doručujete, nechte si vždy potvrdit kopii podacím razítkem nebo zasílejte na doručenkou (viz obrázek). Můžete si připlatit i další služby:¹⁴

Požaduje-li odesílatel zvláštní způsob dodání doporučené zásilky, může zároveň požádat o další doplňkové služby nebo dispozice, například:

Vybrané služby a dispozice lze mezi sebou kombinovat.

Nechte urážlivá podání, jedněte asertivně a klidně. Buďte ve svých podáních konkrétní. Pokud vám nepřiznali dávku, protože máte vyšší příjmy, než dávka

¹³ dle § 24 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

¹⁴ zdroj: <http://www.ceskaposta.cz/cz/nastroje/>

DODÁNÍ DO VLASTNÍCH RUKOU – poštovní zásilka bude dodána, je-li adresátem fyzická osoba, jen adresátovi, zmocněnci adresáta, zákonnému zástupci adresáta nebo zmocněnci zákonného zástupce adresáta; je-li adresátem právnická osoba, jen oprávněně osobě. Nebude-li to možné, bude zásilka vložena do adresátem užívané schránky. DODÁNÍ DO VLASTNÍCH RUKOU VÝHRADNĚ JEN ADRESÁTA – poštovní zásilka bude dodána výhradně jen adresátovi. Nebude-li to možné, bude zásilka vložena do adresátem užívané schránky. Tuto službu lze použít, pouze je-li adresátem fyzická osoba. DODEJKA (DORUČENKA) – odesílateli bude předáno písemné potvrzení prokazující dodání poštovní zásilky příjemci nebo do adresátem užívané schránky. Jestliže odesílatel zvolil zvláštní obálku se zeleným, červeným nebo modrým pruhem, je tato doplňková služba povinná. ULOŽIT JEN 3 DNY – zkrácení lhůty pro vyzvednutí poštovní zásilky. ULOŽIT JEN 10 DNÍ – zkrácení lhůty pro vyzvednutí poštovní zásilky. PRODLOUŽIT LHŮTU pro vyzvednutí poštovní zásilky na 1 měsíc. NEDOSÍLAT – poštovní zásilka nebude dodána v jiném místě než uvedeném v adrese (nelze ji doslat na novou adresu zvolenou adresátem). NEUKLÁDAT – bude-li to možné, bude zásilka po neúspěšném pokusu o doručení vložena do schránky adresáta. Nebude-li možné zásilku do schránky adresáta vložit, bude zaslána zpět odesílateli. NEPRODLOUŽOVAT LHŮTU – lhůtu 15 dnů, po kterou je poštovní zásilka při dodání připravena k vyzvednutí na poštu nelze v případě žádosti adresáta prodloužit na jeden měsíc. NEVRACET – Nechce-li odesílatel, aby mu byla poštovní zásilka vrácena poté, co dodání zvláštním způsobem dle čl. 32 odst. 3 poštovních podmínek do domovní, schránky, poštovní přihrádky nebo dodávací schránky adresáta není možné, musí kromě požadavku „NEVRACET, VLOŽIT DO SCHRÁNKY“ uvést na poštovní zásilce poznámku „NEVRACET“.

Místo pro podací nálepky	Odesílatel:	Místo pro výplatné															
DOPORUČENĚ	Adresát:																
NEVRACET, VLOŽIT DO SCHRÁNKY ULOŽIT JEN 10 DNÍ																	
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%; padding: 5px;">Prohlášení doručujícího orgánu: x</td> <td style="width: 33%; padding: 5px;">Odesílatel:</td> <td style="width: 33%; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"></td> <td style="padding: 5px;">DORUČENKA</td> <td style="padding: 5px;">NEVRACET, VLOŽIT DO SCHRÁNKY ULOŽIT JEN 10 DNÍ</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"></td> <td style="padding: 5px;">Adresát:</td> <td style="padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"></td> <td style="padding: 5px;">Prohlášení příjemce zásilky</td> <td style="padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"></td> <td style="padding: 5px;">x x x x x x x</td> <td style="padding: 5px;"></td> </tr> </table>	Prohlášení doručujícího orgánu: x	Odesílatel:			DORUČENKA	NEVRACET, VLOŽIT DO SCHRÁNKY ULOŽIT JEN 10 DNÍ		Adresát:			Prohlášení příjemce zásilky			x x x x x x x			
Prohlášení doručujícího orgánu: x	Odesílatel:																
	DORUČENKA	NEVRACET, VLOŽIT DO SCHRÁNKY ULOŽIT JEN 10 DNÍ															
	Adresát:																
	Prohlášení příjemce zásilky																
	x x x x x x x																
x - takto označené části doručky jsou určeny pro potvrzení převzetí zásilky nebo pro prohlášení doručujícího orgánu a liší se dle odesílatelem zvoleného vzoru.																	

zohledňuje, tak nebudou podstatné argumenty o vašem zdravotním stavu. Podstatné bude, zda úřad započítal správně vámi doložené příjmy. Pokud je pro podání předepsán tiskopis, tak nebude podstatné, že úřadu informaci (byť písemně) sdělíte (například pro žádost o porodné je předepsán tiskopis ministerstva práce a sociálních věcí; pokud tento tiskopis nevyplníte a jen pošlete dopis, že se vám narodilo dítě, tak vám porodné nebude náležet. V lepším případě bude úřednice ctít nadmíru základní zásady správního řádu a následujícím dopisem vás poučí, jak správně podat žádost, aby vám dávku mohla přiznat).

Podání se sice bude posuzovat podle obsahu, ale i tak se pokuste být přesní. Nazvete-li totiž své podání například „odvolání proti nepřiznání příspěvku na péči“ v době, kdy vám teprve došla výzva, abyste se vyjádřili k podkladům, které naznačují budoucí zamítnutí, tak bude orgán poněkud zmaten. Buď vaše „odvolání“ zamítne, protože ještě není proti čemu se odvolávat, nebo dovedí, že vznášíte připomínky, které vezme na vědomí. V tom druhém případě vás ale nijak nevyrozumí a vy budete mít pocit, že se vaším odvoláním nikdo nezabývá, a až vám dojde skutečné zamítnutí dávky, proti kterému se teprve lze odvolat, tak již budete upřímně naštvaní, že úřad nefunguje, jak má. Ovšem vaše nařčení nebudou oprávněná, protože jste si v dopisech dostatečně nepřčetli **závěrečná poučení** – v nichž jsou vždycky vymezeny lhůty a možné opravné prostředky a první dopis jste špatně pochopili a nereagovali jste přiměřenou (žádoucí formou – v našem případě jste měli například sepsat a odeslat připomínky k řízení, k vedení řízení a k zamýšlenému výsledku řízení. Odvolání mělo následovat až po doručení skutečného rozhodnutí).

SPIS

V každém správním řízení je veden spis papírový a elektronický (někdy na dvou místech: na správním úřadu a na lékařské posudkové službě) – jste oprávněni nahlížet do spisu a činit si z něj opisy (například ofotit si spis vlastním fotoaparátem) nebo si nechat vyhotovit úřadem kopie (ty mohou být zpoplatněny)¹⁵. Toto je podstatně především u opravných prostředků (například odvolání, námitka), protože se dostatečně seznámíte s podklady a víte, z čeho rozhodnutí vycházelo. U příspěvku na péči třeba zjistíte, že sociální pracovnice posoudila stav dobře, ale ošetřující lékař nevyplnil dostatečně podklady pro posudkového lékaře a ten na základě těchto dokladů špatně rozhodl. Budete tedy doplňovat základní zprávy a žádat o přehodnocení.

Pozor – při nahlížení do spisu s vámi musí být úředník, aby hlídal, že ze spisu nic neodnesete. Současné jsou někdy součástí spisu věci, které nemůžete vidět (časté u sociálně-právní ochrany dětí – například udání o týrání) a musí být vyřazeny. Někdy není možné zajistit z těchto důvodů nahlédnutí neprodleně, a proto vám bude stanoven jiný než okamžitý termín nahlížení – měl by však být přiměřený. V případě, že řešíte lhůty pro odvolání, tak většinou již předem víte, že vám bude dávka zamítnuta. Rovnou žádejte nahlédnutí do spisu, abyste pak nezmeškali lhůty pro odvolání.

Současné upozorňuji na skutečnost, že je veden jak „papírový“ spis, tak elektronický. Zákon nespécifikuje, do kterého máte právo nahlédnout a do kterého ne. Můžete tedy trvat i na tom, aby k vám pracovnice otočila obrazovku monitoru a vy byste viděli na údaje, které jsou o vás vedeny.

Doklady ve spise jsou číslovány, zjistíte tedy snadno, zda vám byly předloženy všechny podklady.

Opravné prostředky (odvolání, námitky, přezkum)

U jakýchkoliv rozhodnutí čtete závěrečné poučení, kde se dozvíte kam, do kdy a co můžete adresovat.

Státní sociální podpora a hmotná nouze:

Při přiznání dávky se vydává pouze oznámení, které se nedoručuje do vlastních rukou. Proti tomuto oznámení je možné podat do 30 dnů od obdržení oznámení nebo první výplaty dávky námitku. Námitka se podává úřadu, který dávku přiznává a vyplácí. Ještě nejde o odvolání! Rozhoduje ten stejný úřad, zda pochybil nebo ne, a měl by se s námitkami vypořádat (zpravidla odůvodní, proč dávku vypočítal právě v té dané výši). Posléze vydá rozhodnutí.

Dávky pro zdravotně postižené a příspěvek na péči:

Vydává se přímo rozhodnutí, proti kterému se podává odvolání do 15 dnů. Jako argumenty je vhodné uvést:

- neodbornost posudkového lékaře (například neurolog vyšetřuje onkologické obtíže),
- neposouzení posudkovým lékařem v přirozeném prostředí (u příspěvku na péči),

¹⁵ dle § 38 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

- nedostatečné zohlednění posudku sociální pracovníce (u příspěvku na péči), případně neodbornost sociální pracovníce, pokud nesplňuje vzdělání podle zákona o sociálních službách.

Proti rozhodnutí (nikoliv oznámení) je možno se odvolat do 15 dnů (nezapomínat na fikci doručení).

Pokud nevyhoví správní orgán v plném rozsahu (tzv. autoremedura). V případech, kdy není žadateli vyhověno, přezkoumává rozhodnutí vydaná krajskými pobočkami úřadu práce ministerstvo práce a sociálních věcí. Z důvodu odvolání k MPSV (od 1. 1. 2012), je v zásadě vyloučen přezkum (protože se odvolává k ministrovi, který je v případě odvolání k MPSV vedoucím tohoto úřadu). **Odvolání nemá odkladný účinek.**

Vaše obrana mimo správní řízení

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Ke konfliktnímu jednání nebo jednání, kdy alespoň jedna strana není spokojena, nedochází jen ve správním řízení. V souvislosti se zdravotním postižením je často nutné využívat sociální služby na základě smluvního vztahu. Jak již bylo napsáno, tak jde o smluvní vztah založený občanskoprávním vztahem (tedy občanským zákoníkem) a také zákonem o sociálních službách. Ač se to nezdá, tak i zákon o sociálních službách vymezuje kvalitativně poskytování služeb a nástroje pro vymáhání této kvality.

Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležité kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.

Takto specifikovanou kvalitu může klient vymáhat, pokud není s poskytováním služeb spokojen.

Stížnosti na poskytování služby mohou být dvojího charakteru A to **stížnosti určené poskytovateli**, podle stížnostního řádu (**vnitřní pravidla pro vyřizování stížností**), který musí mít každý poskytovatel zpracován a musí být veřejně přístupný. Poskytovatel je oprávněn řešit stížnost na nedostatky v obsahovém pojetí služby (nedostačují vám služby, nejsou služby poskytovány v rozsahu, v jakém byly nasmlouvány), stížnost na nedostatky v organizačním pojetí služby (například nedostatečný počet personálu) a stížnost na výsledky chování pracovníka nebo pracovníků poskytovatele (pracovníci se chovají nevstřícně, agresivně, odmítají poskytnout službu apod.).

Tyto tři oblasti jsou plně v kompetenci poskytovatele. Poskytovatel není správní úřad, ale i přesto stížnost adresujte písemně a požadujte písemné vyjádření (dosílání či doručování oproti potvrzení o přijetí; například poštou na poštovní doručenkou nebo osobně a nechat si potvrdit kopii datem a podpisem přijetí).

Máte pak v ruce nějaký dokument o nastalé situaci, který se vám bude hodit v případě, že se v dané věci nebude dít náprava.

Než si ale začnete stěžovat, prohlédněte si svoji smlouvu. Mnohdy jsou ve smlouvě uvedeny věci, které při podpisu nikdo nerozporoval, ale po čase začnou vadit. V takovém případě prvně iniciujte změnu smlouvy. Poskytovatel s vámi musí jednat (i když navrhovaná změna musí být ještě následně přijata všemi stranami smlouvy) individuálně a má zákonnou povinnost revidovat čas od času všechny smlouvy a individuální akční plány. Pokud tak nečiní, porušuje standardy kvality a v případě inspekce sociálních služeb se vystavuje případnému postihu.

Nepomáhá-li stížnost poskytovateli, pak registrující orgán (krajský úřad) je také oprávněn provádět kontrolu¹⁶.

Dále krajská pobočka Úřadu práce vykonává inspekci sociálních služeb¹⁷. Inspekce kontroluje u poskytovatelů sociálních služeb plnění povinností poskytovatelů sociálních služeb¹⁸ a kvalitu poskytovaných sociálních služeb.

Kvalita sociálních služeb se při výkonu inspekce ověřuje pomocí standardů kvality sociálních služeb. Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami. Plnění standardů kvality se hodnotí systémem bodů. Obsah jednotlivých standardů kvality a bodové hodnocení stanoví vyhláška¹⁹.

Dále je vhodné využít možnosti **stížnosti ostatním subjektům**:²⁰

- stížnost ostatním orgánům určeným k ochraně vybraného okruhu veřejného zájmu (orgán ochrany zdraví, státní potravinářská inspekce, hygienická služba²¹, orgány sociálně právní ochrany dětí apod.),
- stížnosti ústředním orgánům státní správy (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Parlament ČR),
- stížnosti nezávislým orgánům a institucím (Veřejný ochránce práv, Český helsinský výbor a obdobné nestátní organizace).

Bránit se lze také soudně a místně příslušný je soud dle sídla žalovaného. Nicméně soudní cesta není asi nic, co by nás lákalo, a proto je vhodné zprvu maximálně využít obranných mechanismů jmenovaných zde v této publikaci.

16 dle § 82a zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění:

„(1) Registrující orgán kontroluje plnění podmínek stanovených pro registraci u poskytovatelů sociálních služeb, kterým vydal rozhodnutí o registraci. Postup při této kontrole se řídí zákonem o státní kontrole.

(2) Registrující orgán je oprávněn ukládat poskytovatelům sociálních služeb opatření k odstranění nedostatků zjištěných při této kontrole. Poskytovatel sociálních služeb je povinen splnit tato uložená opatření ve lhůtě stanovené registrujícím orgánem.“

17 dle § 97 a násl. zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

18 stanovených v §§ 88 a 89 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění

19 § 38 a příloha č. 2 vyhl. č. 505/2006 Sb., k provedení zákona o sociálních službách, v platném znění

20 publikace Smluvní vztahy v sociálních službách, Jan Michalík, 2008, dostupné z

http://www.poradnaprouzivatele.cz/dokumenty/publikace/smluvni_vztahy_v_socialnich_sluzbach.pdf

21 Krajská hygienická stanice JMK, Jeřábkova 4, BRNO, dostupná také zde: <http://www.khsbrno.cz/>

LÉKAŘ

Další, kdo vůči nám může vystupovat z určité pozice nadřízenosti, protože jeho služby potřebujeme, je lékař. Současně se většina z nás v lékařských předpisech nevyzná a lékařské profesi nerozumí. Proto k lékaři přistupujeme s maximální důvěrou.

Bohužel ale je tato důvěra občas zklamávána. Každý by si měl najít především lékaře, kterému plně důvěřuje. O to více, jde-li o člověka postiženého, protože lékaře bude v budoucnu velmi potřebovat. Je vhodné volit lékaře, který je schopný nejen po medicínské, ale i po administrativní stránce, protože vzhledem k sociálním dávkám (i případným zdravotnickým pomůckám, technikám a lékům), které zdravotně postižená osoba musí využívat (například invalidní důchod, příspěvek na péči, kompenzační pomůcky, lázeňská péče apod.), je nutné, aby byl lékař schopen dostatečně vhodně a přesně vyplnit podklady pro posouzení nějakým dalším kontrolním mechanismem (například lékař posudkové služby ČSSZ nebo posudkovými lékaři jednotlivých zdravotních pojišťoven).

Lékař je především medik a ne asistentka nebo sociální pracovnice. Je tedy možné, že ne vždy vypíše lékař podklady přesně (pro potřeby příslušného posuzování), nebo podklady odmítne vypsát, protože k tomu má dle svého názoru nějaké úřední ztížení (třeba limity zdravotní pojišťovny). Někdy však může lékař jednat i mylně a je potřeba lékaře (zvláště třeba specialisty) přesvědčit o vaší verzi. Pokud lékař nechce přistoupit na vaši ověřenou možnost, nastává důvod pro úřední obranu.

Co lze dělat, když lékař nechce plnit své povinnosti

Kontaktovat zdravotní pojišťovnu a požádat ji o písemné vyjádření, jde-li o spor například o limitech zdravotní pojišťovny, nárokovost lázeňské péče nebo možnost přiznání pomůcky hrazené zdravotní pojišťovnou. Toto vyjádření poskytnout lékaři a důsledně si trvat na předepsání (nejlépe písemně a nechat lékaře, aby vám také písemně své stanovisko sdělil – toto ale pravděpodobně neprovede). Případně lékaře upozornit na to, že si budete na jeho postup stěžovat.

1. Pokud to nepomůže, změnit lékaře či požádat o předpis specialistu (to v případě, že by problémy měly být opakované a v rámci psychické pohody by to bylo jednodušší).
2. Podat volnou formou (dostačuje jen s obecnými náležitostmi: kdo si stěžuje, na koho si stěžuje a proč a že žádáte o vyrozumění o výsledku šetření) stížnost na lékaře na krajský úřad – odbor zdravotnictví. Krajský úřad je v přenesené působnosti registrujícím orgánem a vykonává dohledovou činnost²². Krajský úřad si potom vyžádá dokumentaci a v dané věci jedná samostatně.
3. Podat stížnost na lékařskou komoru²³ – jde ale o profesní organizaci a zde se bude stížnost pravděpodobně míjet účinkem (náprava je nejpravděpodobnější využitím postupu přes krajský úřad).

22 „Krajský úřad zabezpečuje plnění funkce zřizovatele odvětvových příspěvkových organizací v oblasti zdravotnictví (nemocnice, zdravotnická záchraná služba, odborné léčebné ústavy, zvláštní dětská zařízení), metodicky je řídí a kontroluje; realizuje výkon státní správy na úseku registrací nestátních zdravotnických zařízení, včetně kontrolní činnosti a vedení registru nestátních zdravotnických zařízení na území kraje; vyřizuje podněty a stížnosti občanů v oblasti zdravotnictví, v závažných případech pro tento účel ustavuje územní znalecké komise.“

23 Česká lékařská komora, Lékařská 2/291, 150 00 Praha 5 nebo dostupná na <http://www.lkcr.cz/>

Jak svá práva vymáhat soudně

Po neúspěšném odvolání lze uplatnit správní žalobu do dvou měsíců od rozhodnutí o odvolání a následně pak ještě kasační stížnost (nutné zastoupení advokátem). Před těmito kroky je ale vhodné se dostatečně brzy poradit s některou bezplatnou poradnou pro zdravotně postižené či v občanské poradně.

Vzory jednotlivých podání naleznete na: <http://www.vzory-zdarma.cz>

Bezplatné právní poradenství¹

Česká advokátní komora (ČAK) zajišťuje právní pomoc osobám, které se nemohou z různých příčin a důvodů domoci právní pomoci advokátem ve dvou formách, jednak v rámci právní úpravy obsažené v § 18 odst. 2 zákona o advokacii² a jednak v rámci výkonu veřejně prospěšné činnosti organizováním bezplatných právních porad v jednotlivých regionech.

Představenstvo České advokátní komory jmenuje regionální představitele a jejich zástupce dle působnosti krajských soudů. Regionální střediska se mj. podílejí na zajišťování právní pomoci osobám, které se nemohou domoci poskytnutí právních služeb advokátem. Pro advokáty je povinnost podílet se v přiměřeném rozsahu na projektech směřujících k prosazování nebo obhajobě lidských práv a svobod bez nároku na odměnu stanovena v čl. 18 usnesení představenstva č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů.

Žadatel o právní poradou se musí předem objednat na konkrétní termín. Jedná se o krátké informativní porady v délce 15 minut, kdy je žadateli zejména doporučen další

¹ zdroj: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2617>

² zák.č. 85/1996 Sb. o advokacii ve znění zák. č. 79/2006 Sb.

postup v jeho záležitosti apod. Právní poradenství na obou místech poskytují vždy dva advokáti. Objednací termíny bývají pravidelně zaplněny (právní porady se neposkytují v období letních prázdnin a v době vánočních svátků).

- Praha – je nutno objednat se na tel.: 221 729 011 (recepce ČAK). Bezplatné právní poradenství organizováno vždy jednou týdně: v pátek, 10:00–12:00 v budově Obvodního soudu pro Prahu 1, Ovocný trh 14, Praha 1 – v jednacím síni č. dv. 4 (přízemí) a ve středu, 14:00–16:00 v budově Městského soudu v Praze, Hybernská 18, Praha 1 – místnost 439, 3. patro.
- Brno – je nutno objednat se na tel.: 542 514 401, 542 514 402 (sekretariát pobočky).
- Bezplatné právní poradenství organizováno vždy jednou týdně ve čtvrtek 14:00–16:00 v budově Krajského soudu v Brně, Rooseveltova 16, Brno, místnost 003D.
- Střední Čechy – žádosti jsou přijímány výhradně v písemné podobě na adrese: JUDr. Roman Premus, Masarykovo nám. 225, 256 01, Benešov, nebo elektronicky premus@pravni.cz (žádost nemusí být zvlášť odůvodňována, není třeba rozebírat právní problém klienta). JUDr. Premus na základě písemné žádosti požádá advokáta, který vykonává advokacii v místě, odkud je klient, a který je v pořadí, aby ve své kanceláři klientovi základní informativní právní poradu poskytl.
- Jižní Čechy – bezplatné právní poradenství organizováno každou pracovní středu 14:00–18:00 v budově Krajského úřadu Jihočeského kraje, ulice B. Němcové 49/3 (bývalá Vojenská nemocnice), České Budějovice, kancelář č. 2.218.
- Západní Čechy – bezplatné právní poradenství organizováno každou pracovní středu 16:00–18:00 v budově Odborového domu Peklo, Pobřežní 8, Plzeň a každou pracovní středu 15:00–17:00 v budově Městského úřadu Klatovy, nám. Míru 62, Klatovy.
- Severní Čechy – bezplatné právní poradenství je poskytováno po telefonu přímo reg. představitelem JUDr. Císařem, tel.: 475 220 554, 475 221 375, e-mail: ak.dr.cisar@volny.cz.
- Východní Čechy – každý občan je oprávněn obrátit se na kteréhokoliv advokáta regionu s žádostí o poskytnutí bezplatné právní porady (která má charakter krátké informativní schůzky) a advokát je k poskytnutí takovéto právní služby povolán (žadatele může odmítnout v případě pracovního vytížení).
- Pokud by byl žadatel odmítnut (případně odmítnut opakovaně i jinými advokáty), může se obrátit na pracoviště České advokátní komory v Hradci Králové, Dukelská 15, Hradec Králové, telefon: 495 534 081-2, fax: 495 534 176, e-mail: recepce@sakhk.cz, s žádostí o bezplatnou právní poradu.
- Severní Morava – žadatel žádost zašle v písemné podobě na adresu: JUDr. Aleš Videnský, AK Sokolská tř. 22, 702 00 Ostrava, nebo elektronicky advokatkanc@akostrava.cz, JUDr. Videnský dále určí advokáta, který se příslušnou žádostí bude zabývat.
- Střední Morava – žadatel se může obrátit na regionálního představitele buď telefonicky – tel.: 585 208 801, písemně na adresu: JUDr. Lenka Vidovičová, Zámečnická 3a, 772 00, Olomouc, nebo emailem: vidovicova@akvidovicova.cz. JUDr. Vidovičová dále určí advokáta, který se příslušnou žádostí bude zabývat.

Advokát za sníženou úhradu

Agenda určování advokátů dle § 18 odst. 2 zákona o advokacii je od 1. prosince 2005 vykonávána **výhradně pobočkou České advokátní komory v Brně, nám. Svobody 84/15**. Na tuto adresu se zasílají i níže uvedená žádost a prohlášení.

Podmínky pro přiznání práva na určení advokáta Českou advokátní komorou jsou stanoveny v § 18 zák.č. 85/1996 Sb. o advokacii ve znění zák. č. 79/2006 Sb. a v návaznosti na vyhlášku ministerstva spravedlnosti č. 275/2006 Sb.

Základní podmínky pro určení advokáta k poskytnutí právní služby: včasnost podané žádosti; žadatel nespĺňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem (tzv. ex-offo) a současně se žadatel nedomohl poskytnutí právní služby způsobem v zákoně uvedeným (prohlášení nejméně dvou advokátů, kteří odmítli právní pomoc poskytnout); jedná se o jednu konkrétní právní službu, která nezbytně nutně, respektive povinně vyžaduje zastoupení advokátem. Advokáty ČAK neurčuje k právním službám, kde není zastoupení advokátem vyžadováno a není nezbytně nutné a rovněž ne ke generálnímu zastupování žadatele v různých kauzách.

Prokáže-li žadatel splnění stanovených podmínek, má právo na určení advokáta k poskytnutí právní služby.

Podmínky, za nichž advokát žadateli právní službu poskytne, jsou stanoveny v rozhodnutí předsedy ČAK. **Rozhodnutí předsedy ČAK o určení advokáta k poskytnutí právní služby nenahrazuje plnou moc.**

Podle § 22 shora citovaného zákona se advokacie vykonává zpravidla za odměnu a od klienta lze žádat přiměřenou zálohu.

Prokáže-li žadatel způsobem stanoveným v § 18 odst. 3 a vyhl. č. 275/2006 Sb., že jeho příjmové, majetkové a sociální poměry odůvodňují poskytnutí bezplatné právní služby, případně za sníženou odměnu, může být rozhodnuto o tom, že právní služba bude žadateli poskytnuta bezplatně nebo za sníženou odměnu. Majetkové, příjmové a sociální poměry se prokazují výhradně způsobem stanoveným vyhl. č. 275/2006 Sb., a to na formuláři Prohlášení o příjmových a majetkových poměrech žadatele³ o určení advokáta k poskytnutí bezplatné právní služby nebo za odměnu sníženou.

Bezplatné právní poradny exekutorské komory

Exekutorská komora ČR poskytuje bezplatné právní poradny týkající se provádění exekucí a výkonů rozhodnutí.⁴ Cílem bezplatné právní poradny je jednak snaha zpřístupnit nezbytnou právní pomoc i sociálně slabším vrstvám obyvatelstva a jednak přispívat k informovanosti veřejnosti o problematice exekučního řízení a řízení souvisejících. Smyslem bezplatné právní poradny je poskytnout krátkou infor-

³ informace a vzory žádosti podání naleznete na: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1680>

⁴ zdroj: <http://www.ekcr.cz>

mativní poradnu týkající se exekučního řízení. V případech, kdy je nutno v konkrétním řízení učinit písemné podání nebo se jedná o věc vyžadující náročnější rozbor, bude žadatel o právní poradnu odkázán na některý exekutorský úřad, případně advokátní kancelář.

- Bezplatná poradna Praha nabízí své služby v prostorách SOS centra Diakonie ČCE-SKP, Varšavská 37, Praha 2, a to každý pátek od 10:00 do 14:00 hod.
- Bezplatná poradna Brno funguje v prostorách Exekutorské komory ČR na adrese: Husova 8, Brno, každou středu od 10:00 do 14:00 hod.
- Bezplatná poradna Plzeň funguje v prostorách Centrum SOS Archa, Prokopova 17, Plzeň, a to každou sudou středu od 15:00 do 17:00 hod.

Do bezplatné právní poradny je nutné se telefonicky objednat na čísle 545 212 285, právní porady budou žadatelům poskytovány v pořadí, ve kterém se objednají. Bezplatné právní porady nejsou poskytovány písemně ani telefonicky.

Bezplatné poradny exekutorských úřadů:

- Olomouc: Bezplatná poradna Exekutorského úřadu Olomouc, soudní exekutor Mgr. Ing. Radim Opletal, je pro veřejnost otevřena každé poslední pondělí v měsíci v 13:00–15:00 hod. Zájemci se mohou objednat na telefonním čísle 585 206 813. Adresa úřadu: Pavelčákova 14, Olomouc.
- Praha 6: Bezplatná poradna Exekutorského úřadu Praha 10, soudní exekutor JUDr. Igor Ivanko, je pro veřejnost otevřena každé pondělí, v době od 13:00 hod. do 15:00 hod. Zájemci se mohou objednat na telefonním čísle 224 319 204. Adresa úřadu: Na Zátorce 12, Praha 6.
- Liberec: Bezplatná poradna Exekutorského úřadu Liberec, soudní exekutorka JUDr. Soňa Karasová, je pro veřejnost otevřena každé pondělí a středu, v době od 8:30 hod. do 16:00 hod. (mimo obědovou pauzu 11:00–12:30 hod.). Adresa úřadu: Truhlářská 515, Liberec.
- Český Těšín: Bezplatná poradna Exekutorského úřadu Karviná, soudní exekutor JUDr. Juraj Polák, je pro veřejnost otevřena každý lichý čtvrtek v měsíci, v době od 13:00 hod. do 15:00 hod. Zájemci se mohou objednat na telefonním čísle 552 532 411, návštěva je možná i bez objednání. Adresa úřadu: Komorní 4, Český Těšín.

Mgr. Radka Pešlová

Právní průvodce pečujících 2012

Kresby Martina Holcová

Sazba Robert Šváb

Tisk a knihařské zpracování Arch Brno

Vydal Moravskoslezský kruh, o. s.

Vydání první v edici Pečuj doma

112 stran

www.pecujdoma.cz

info@pecujdoma.cz